

YU ISSN (9296) - LETNIK XXXII, ŠT. 3 - JANUAR 1992 - CENA 25

SLOVENIJA

Torej, ne verjamem, da se bom jutri kar tako boljše počutil, še manj, da me bo v dobro voljo spravljala dobra država. Če mi bo dala mir in delala tisto, za kar jo plačujemo, bo največ naredila. In še enkrat, kot že tolikokrat: to ni nikakršno poslanstvo. To je pač delo državnih uslužbencev. Če pa kak minister misli, da je kaj več kot to, neka. Kot pravi tisti bejav pregovor: "Misliti se pravi nič vedeti."

[illegible]

ANTIPROPAGANDA RESNICA KOT PREVARA

Eden od trendov sedanjega časa je *živeti zdravo*. In kot z vsakim trendom je tudi s tem tako, da mu večinoma hočemo slediti s kar najmanjšimi napor, nekdo pa dela iz tega dober biznis. Ta sam po sebi ni sporen, sporno pa je, kako. Vzemimo le nekaj primerov reklam, pa napisov na samih izdelkih ipd.:

rastlinsko olje brez holesterola in z mnogo nenasičenih maščobnih kislin, **nizkokalorične** jedi in pijače vseh vrst, **konserve brez konzervansov**, jedi z **mного balastnih snovi**, da sploh ne omenjamo množice **100% naravnih** in **bio** izdelkov vseh vrst, naravnih in *naravno identičnih* nasladi, pa vsakovrstnih žavb proti vsem mogočim in nemogočim boleznim in tegobam tega in onega sveta...

Bojda je ameriško združenje potrošnikov že doseglo pre-poved tovrstnega propagiranja izdelkov. Saj ne, da navedene zdrave lastnosti ne bi bile resnične, a kupce vseeno zavarajo. Vsak normalen in zdravju naklonjen potrošnik bo med povsem enakimi artikli pač izbral tistega, ki mu bo najprepričljiveje obljubljal, da vsebuje kar največ zdravju koristnega in kar najmanj zdravju škodljivega, da se ga ni dotaknila nobena umetna snov ali poseg ipd. Skratka, ponudnikom, ki hočejo poudarjati zdravju koristne lastnosti svoje ponudbe, bodo predpisali, da morajo na izdelke oz. v propagandnih akcijah nametno splošnih sloganov napisati **količino** koristnih (pa tudi škodljivih) sestavin na enoto izdelka, potrošniki pa naj na osnovi lastnega primerjanja podatkov na

različnih izdelkih sami ugotovijo, kateri bi ugnil imeti najblagojše vpliv na njihovo zdravje. Seveda pri tem ni treba posebej poudarjati, da morajo biti podatki točni, in da je ponudnikom, ki se pri njihovem navedenju "zmotijo", zagrožena enormno visoka kazen, poleg tega pa še objava njihove "zmote" in s tem izguba zaupanja potrošnikov.

Pa pri nas? Zgodilo se je že, da so inšpektorji na tržnici, kjer prodajajo bio-izdelke, odkrili riž, ki je vseboval **več pesticidov** od najbolj zaničnega "industrijskega". Vsakemu povprečno izobraženemu Slovincu bi moralo biti jasno, da **rastlinska olja po definiciji ne vsebujejo holesterola** (če ga, pač niso povsem rastlinska, njihov proizvajalec torej goljufa z živalskimi dodatki, čeprav mi ni jasno, zakaj bi pri sedanjih cenah snovi živalskega porekla to počel), pač pa so tem kvalitetnejša, čim več nenasičenih maščob vsebujejo (a podatke o tem najdemo le na nalepkah jedilnih olj tovarne *Mercator-Oljara Kranj* - torej niso primerljivi z drugimi, prav tako pa ni posebej navedeno, niti kdaj je bila opravljena analiza, niti kje, niti kdo jo je opravil, niti kdo ali kaj jamči, da so podatki točni - no, sama pionirska poteza je vredna hvale in posnemanja). **Nizkokaloričnost** je skrajno relativen pojem, prav tako **konzervansi** - konservanti je mogoče tudi s sladkorjem, soljo, alkoholom, kisom, maščobo in drugimi povsem naravnimi, celo "bio" konzervansi, ki pa niso zato nič manj konzervansi. **"Naravno identične"** arome so sicer **umetne**, a kemično enake naravnim (vsekakor pa se "naravno identično" sliši lepše kot "umetno"). **Balastne snovi** oz. **dietne vlaknine** niso nič drugega kot neprebavljivi (včasih so temu rekli kar neužitni) celulozni deli rastlin - artikli, ki z njimi obilujejo, so torej le **manj prečiščeni** od "običajnih" iz istih sestavin, in bi morali biti že zaradi manjše količine vložnega dela in energije ter večjega izkoristka osnovne surovine (manjšega odpadka) cenejši, ne pa dražji od "manj balastnih" (npr. otrobi, ki se jih v vsakem mlinu dobi skoraj zastonj, običajno pa ljudje z njimi krmijo svinje, so enaki tistim, ki jih v ličnih pakungah, pod zvenečimi imeni z "bio" prizvokom in po astronomskih cenah prodajajo ljubiteljem zdravih diet). Skratka, zdravo življenje da, toda s pametjo - vse zdravje nič ne pomaga tistemu, ki zaradi njegove bankrotira in potem crkne od lakote.

jacks

OBRAMBA TO JE TO

Desetletje in več sem se kot rezervist redno in pridno odzival vpoklicem na orožne vaje. Na zbirna mesta sem prihajal točno, po predpisih z brivsko peno in rezervnimi gatami, če je bilo potrebno. Potem sem se vedno znova spraševal, kako to, da je okoli mene v glavnem samo proletariat, zakaj jih tam nenehno polovica manjka, od preostale polovice pa je polovica zmeraj pijana. In ali je res nujno, da sem se znašel z vsakim pozivom na drugi javki; ali zato da bi zmešal kontraobveščevalcem štrene ali morda po pomoti?

Tako kot enkrat v proslulem sistemu, ko sem prisostvoval strogo zaupnemu sestanku v bivšem domu JNA, kjer so visoki oficirji obravnavali varnostno politično situacijo v mestu, med drugim tudi negativne ideje, ki naj bi jih v Katedro zanašali študenti iz Ljubljane, dokler nismo na polovici seanse družno ugotovili, da tam pravzaprav nisem imel kaj iskati, saj je nekdo na občini zamešal kartončke. Bil sem torej lojalen teritorialec, ki je nekaj dni na leto bodisi šahiral v Pekrah bodisi jurišal na slivniško letališče ali obkoljeval tisti domačinom dobro znani vodnjak korenškega župnika, da omenim le nekaj akcij. In tako je šlo do poletne vojne, ki sem jo dobil. Proti Albancem, ki so mi šli na živce, ker niso in niso hoteli domov. Ker so kot begavčki spali v hotelu, jedli dobro kot mnogi nikoli dotlej, se sprehajali na svežem zraku v skrbno izbranih oblačilih RK-ja, gledali bitke za Slovenijo iz sedežnih garnitur, nabijali svoje etnošlagerje, igrali pingpong ter pili za dnevnice, ki so jih dobili kot vojni ujetniki. Medtem ko sem sam zastonj poskušal spati na zaslinem ležišču iz odbojarske mreže, potem, ko sem kot stražar sredi pohorske noči izza dreves kričal na srne, naj stojijo in ježe, naj povejo tiste obvezne šifre v stilu "Ovde soko, govno, javi se!", ker so nas predpostavljeni opozorili, da so v bistrski vojašnici s helikopterjem pristali specialci z infirardecimi snajperji, mi pa smo poleg prebeglih mladcev branili tudi strateško pomembni stolp, ki je sicer viden s prostim očesom iz zamejstva. Na kratko; Albance sem premagal tako, da

sem jim za tenko steno svoje stražarnice, za katero so mi ves božji dan nabijali v ušesa biljard, najprej sunil palico, ko so jo zamenjali z ročajem metle pa sem jih dokončno dotokel tako, da sem jim med izdatnim zajtrkom ukradel kroglo. Tako je pač; ne more biti vsak junak, tako kot tudi Hemingway ni bil sam kriv, da se je v Normandiji izkrcal v dokaj miren zaliv. In sem mar kriv sam, če so me kot pubertetnika regrutirali v Maršala Tita za kaplarja in sem potem prišel ven avtomatsko kot vodnik, ki je vsa ta leta pot potil in vozil slalom med alfa, beta in gama alkoholiki ter med nekaterimi spoštovanj vrednimi zagnanci, ki jim vojaštvo diši in čim pristoji. Ko sem svoje muke kdaj pa kdaj razlagal pametnim ljudem, so me bolj ali manj trepljali po ramenih in mi vsi po vrsti govorili, naj si, če me to pesti, pač nekaj "zrihtam". Šele na zadnjih orožnih vajah sem končno doumel, kaj to pomeni - namreč, da na naslednje človek enostavne ne gre. Seveda bom šel, če bo šlo zares, ampak če že, bom imel v nahrbtniku svoje trpežne teniske, v katerih sem pred leti, ko sem popotoval po Winetoujevih sledih, brodil po taktak se miroljubni kninski Krki. Sicer pa bom zelo zelo razmislil in če bo treba, si bom za TO "zrihtal" potrdilo, da z enim očesom ne vidim mušice na PAP-u, čeprav je moje drugo oko sokolovo. Ali da sem alergičen na cvetni prah, seno, perje in mačke, čeprav sem v bistvu na uniforme. In to je to, kar sem hotel podpisati, preden bom dobil novi poziv na orožne vaje, na katere sem desetletje in več hodil redno in pridno, od zdaj pa ne bo nič več tako, kot je bilo, kot je že lani lepo povedal naš predsednik. Howgh!

Bojan Sedmak

**Akademski založba
KATEDRA
predstavlja
knjižni program
za leto 1992**

**Vilko Ravnjak
ESEJI**

**Zoran R. Novaković
UROBOROS**

**Rajko Muršič
GLASBA - IZZIV
SVOBODE ALI
RESNICA SVETA
Nekateri elementi
filozofije glasbe**

**Tiuvaii Tiuvejski
PAPALAGI**

**Hymeyohsts Storm
SEDEM PUŠČIC**

**Zbornik
REGIONALIZEM**

Knjige in katalog s podrobnejšimi informacijami lahko naročite na naslov:
**KATEDRA,
Tyrševa 23, 62000 Maribor
telefon: (062) 212 004**

UTRINKI (23)

Moje pisanje tokrat spodbuja ogorčenost. Potrudil se bom, da me čustvena vznemirjenost ne bo zanesla in da bom pripoved zaokrožil z argumenti, ki naj podkrepijo moja občutja in jih hkrati umirijo.

Jedro moje ogorčenosti je slutnja, da bodo opozorila prijateljev iz časa, ko sem izbral računalnik, po nepotrebnem potrjena, ker ima moč nekdo, ki se ne zaveda daljnosežnosti svojega početja. Za lažje razumevanje sedanje situacije moram torej na kratko opisati njeno zgodovino.

Odločitev za nakup računalnika sem sprejel sam; pri tem sem se oprl na tri izkušnje, ki na srečo niso bile povezane z zastopnikom firme v Sloveniji. Prijatelj, ki ni računalničar in to tudi noče biti, temveč uporablja računalnik kot orodje, je dejal: Mac je najboljši. Trgovci v mestu, kjer sem lani študiral, je ponujal računalnike s tremi različnimi operacijskimi sistemi, toda tretjo uro pogovora me je prepričeval, da naj grem h konkurenci po računalnik s četrtem sistemom, ki mi bo omogočil najbolj učinkovito delo. Slednjič sem v računalniških revijah vedno znova v najrazličnejših prispevkih opazil v kakšnem vrinjenem stavku ali v oklepaju trditve, da se je ta ali ona zadeva v določeni meri približala Macovim značilnostim.

Ministrstvo za znanost in tehnologijo in Filozofska fakulteta sta mi z odobritvijo štipendije omogočila nakup računalnika, s katerim nisem samo zadovoljen, temveč sem nad njim kar zaneseno navdušen. Prijatelj je po nakupu pripomnil, da sem vstopil v svet računalniške aristokracije. Žal pa je tako, da se sam ne počutim prav nič aristokratsko, zato pa imam občutek, da se imajo neke druge osebe za aristokrate s svojo držo in s svojim poslovanjem. S tem pa sem pri vzroku za svojo ogorčenost.

Prvo slutnjo, da pričakovanje o podpori in sodelovanju z zastopnikom za Slovenijo ne bodo izpolnjena, sem zaznal, ko sem računalnik začel spoznavati. Morda se bo komu zdelo malenkostno, kar bom zapisal, toda zdelo se mi je, da "jugoslovanska" verzija računalnika pač pomeni prilagojenost sistema za delo z našimi črkami in našimi značilnostmi pisanja. Izkazalo pa se je, da koledar v operacijskem sistemu izpisuje hrvaška imena mesecev in da program za prevajanje datotek med Macom in DOS-om obvlada samo ameriškanščino in avstralsščino, ne pa slovenščine.

Huje so me prizadeli pogovori, ko sem skušal opremiti računalnik s programi. Znašel sem se v precepu med svojim legalističnim stališčem in možnostjo, da živim v skladu z njim. Ukvarjal sem se z avtorskim pravom in izvedel, da so bili v teh krajih že pred več kot 200 leti običajni taki, da je bila zaščita

avtorske lastnine bolj ali manj na psu (kar so vladarji celo podpirali). Takrat je to veljalo za pisatelje in njihova dela, danes to velja za programe. Predlogi, kako izpeljati nakup, ki bi firmi zagotovil zaslužek, meni pa omogočil plačilo, so naleteli na gluha ušesa. Potem pa so mi jih nekega lepega dne po telefonu ponudili kot izjemno in zasebno obliko dogovora.

Kar se mi je med pogovori zdelo neumno prvi hip in se mi zdi še zmeraj, je dejstvo, da ti sogovorniki, prodajalci ponujajo zgolj in predvsem najdražje, najobsežnejše programe in trdijo, da vsi manjši programi niso dovolj močni, dovolj uporabni. Če vztrajam pri podatkih o lastnostih, jih ne morem dobiti. Cena ni nikoli jasna. Ker enkrat ravno pripravljajo nov cenik. Drugič, ko je cenik narejen, pa programi nimajo na zalogi. Kakšna bo cena ob prispetju, seveda ne vedo.

Druga plat je, da obravnavajo osebo, ki bo program uporabljala v študijske, nekomercialne namene, enako kot firmo, ki si bo skušala zmanjšati stroške in povečati zaslužek. Niti ne odobrijo nobenega popusta za gotovinski nakup niti kakšnega univerzitetnega popusta, kakršni so običajni po svetu, zlasti za Maca in njegove programe.

Še bolj neprijetno je dejstvo, da se ne moreš dvakrat zapovrstjo pogovarjati z isto osebo. Zato vedno znova obnavljaš zgodbe in vprašanja, ostajaš pa brez izčrpnega ali zadovoljivega odgovora. Slednjič te odpravijo z "darilom", ko ti na tvojo disketo posnamejo dva programa. Kar se zgodi v takšnem stilu, da občutiš veliko hvaležnost za tolikšno dobrosrčnost, dokler ne ugotoviš, da si dobil dva public domain programa.

Pred dvema letoma je bilo popularno politično geslo "Evropa zdaj!" Morda bo republika Slovenija že priznana, ko bo prispevek izšel. Vsekakor pa se bodo morali mnogi poslovneži naučiti še marsikaj, da bodo tudi po vedenju del Evrope. Trenutno niso niti trgovci iz Levanta niti protestantsko predani svojemu poklicu. So pa morda pristni Slovenci.

Krona moje ogorčenosti je peripetija, ki se je zgodila na začetku tega leta. S svojim opisovanjem dobrih lastnosti Maca sem prepričal že nekaj oseb. Ena izmed njih se je odločila tudi za nakup. Vendar se je premislila, ko smo ugotovili, da prodaja zastopnik za Slovenijo računalnik za 3.900 dolarjev, čeprav je njegova "list price" v Ameriki zgolj 1.900 dolarjev. Nič nimam proti zaslužku, toda takšno razliko si lahko privoščijo samo oderuh.

Zato pač vsakemu svetujem nakup Maca in hkrati odsvetujem nakup pri firmi MacAda v Ljubljani.

Igor Kramberger

**Akademski časopis Katedra
Tyrševa 23
62000 Maribor**
Tel.: (062) 212-004, 221-675
BBS (062) 222-742
E-MAIL: KATEDRA@UNI-MB.AC.MAIL.YU
Zira račun: 51800-678-81846

**Ustanovitelj in izdajatelj:
Študentska zveza Univerze v
Mariboru
(v pravnem neredu prehodnega
obdobja)**

**Predsednica časopisnega sveta:
Dragica Korade**

**Katedra izhaja ob podpori
Družbenega dogovora o
financiranju mladinske periodike v
Sloveniji**

**Uredništvo:
Danilo Vezjak (glavni urednik),
Sašo Dravinec (odgovorni
urednik), Albert Mrigole,
Rajko Muršič, Miro Lenič,
Darinka Kores-Jacks,
Petra Vidali, Janez Stembergar**

Naslovnica:

**Oblikovanje: Didie Šenekar
Tisk: GZP Mariborski tisk**

**Cena izvida 25, polletna
naročnina 200,
za pravne osebe 400.**

**Celoletna naročnina za tujino
30 DEM, oz. enaka vsota v drugi
valuti.**

**Oproščeno temeljnega
prometnega davka po sklepu
št. 421-1/70.**

**ZARES NEODVISNA TELEVIZIJA
IŠČE SODELAVCE
(mlade, zvedave, nadebudne)**

**Slišimo se po telefonu:
(062) 212-004, 221-675**

MI VSTAJAMO IN VAS JE STRAH...

KDO BODO ZLOČINCI SLOVENSKE SOCIALNE VOJNE?

Tudi brez pozivov sindikalistov k državljski nepokornosti bili delavci nepokorni. Iz preprostega razloga - ker so preslabo plačani, da bi lahko poravnali visoke zneske položnic, ki jih dobivajo, in imeli še za naglo višajoče se stroške preživetja. Sindikati, ki ne grozijo več z generalnimi štrajki v tovarniških halah in z zborovanji na ulicah, napovedujejo-organizirano škodenje sistemu javnih in državnih služb. Začela bi se vojna, v kateri ponižani in razžaljeni ne bi mogli biti bolj potolčeni, kot so sedaj. Tudi majhna sprememba na bolje bo zmaga protestnikov, ki tudi napovedujejo, da bodo, kot se po vojnah običajno dela, iskali tudi vojne zločince - krivce za vojno. In kdo bodo vojni zločinci v slovenski socialni vojni?

Vročje delavsko poletje 1988. leta, ko so mariborski delavci okupirali Trg svobode, je bilo napeto zoper predrago državo. Ki je spet predraga tudi sedaj (in bo še dražja). S to državo se ni mogoče identificirati, saj niti ne obljublja več, da bo bolje. Delavci so povsem prepričani, da v katerem vodilni v podjetjih počnejo, kar se jim zljubi. Odpuščajo, skrb za odpuščene pa prevajajo na druge institucije, ki naj bi v tej družbi varovale zakonitost in pravilnost postopka. Te institucije pa v postopkih reorganizacije in obliki problematičnih delovnopравниh postopkov mejejo tudi več kot leto dni. Ko nima odpuščen delavec nobenih pravic. Kdor ni prijavljen na Zavodu za zaposlovanje, tudi ni zdravstveno zavarovan.

Kot v prejšnji državi sta tudi v tej vojska in policija močnejši od parlamenta. Ko se sveti in nedotakljivi kravi napajata pri proračunu, morajo tudi v parlamentarni demokraciji vsi gledati stran. Vzamejo pa si več kot šolstvo in kultura skupaj. Kako porabita, pa nobenega nič ne briga.

Občinske in republiška vlada se ukvarjajo z visokimi političnimi rečmi, namesto da bi skrbele za zaščito svojih državljanov. Brezposelnih delavcev naj bi bilo v letu, ki prihaja, 150 tisoč. Za mlade ljudi, ki končajo šolanje, ni služb. Zdravljenje je treba plačati. Stanovanja je treba čimprej odkupiti, ker se dražijo. Politiki demagoško govorijo o nemešanju oblasti v gospodarstvo, gospodarstvu pa država določa obrestno mero in monetarno politiko, ne priskrbi pa mu trga. In napoveduje politiko še bolj restriktivnega odnosa do delavstva. Pod takimi pogoji je težko pričakovati večjo

popustljivost in razumevanje delavcev.

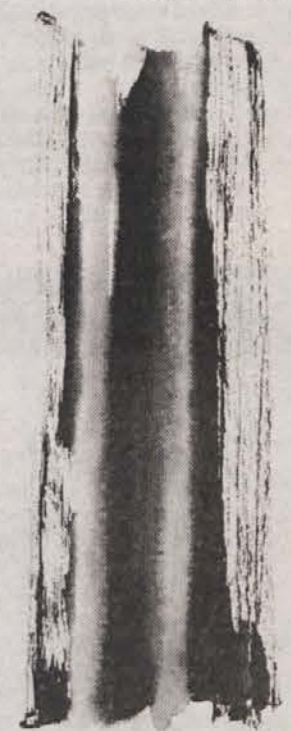
Država ne spodbuja gospodarstva, ki prinaša profit, ampak obdavčuje osebne dohodke. Tudi prej so občine pobirale davke neglede na uspešnost podjetij. Začeli so politično manipulirati s socialo. Ko se z neko stvarjo politično manipulira, se je ne rešuje. Je pa izhodišče za politične točke.

V podjetjih krožijo nove in nove govorice o spiskih ljudi, ki bodo morali oditi. Kolektivnih pogodb pa ne spoštujejo, ampak celo strašijo s procesom lastninjenja, ki naj bi prinašal samo slabo, čeprav je jasno, da lastnik premoženja ne bo odpuščal delavcev zato, da bi imel prazne proizvodne dvorane, ker ga bo vloženi kapital preveč žulil. Sedaj pa v podjetjih bijejo boje za lastnino in od umirajočega nesramno trgajo kose telesa. Tako vse bolj postajamo plastna družba; za eni strani so ljudje, ki so brez sredstev za preživetje, na drugi pa se oblikuje elita, a ne na podlagi rezultatov dela, poslovnosti, vlaganji kapitala, ampak zaradi zmedenih razmer.

A nova država ima v primerjavi z 1988. letom veliko prednost, ki jo vneto izkorišča: danes so ljudje izjemno prestrašeni zaradi politične situacije, vojne, za delovno razmerje in svojo perspektivo. Sindikalisti sicer pravijo, da naj nihče ne računa, da bo z represijo lahko pokoril protestnike, ki nimajo kaj izgubiti, čeprav prestrašenost sploh ni posledica česa votlega, okoli česar nič ni, ampak prav represije.

Vojni zločinci bodo tisti, ki so odgovorni za tisto, kar bo povedal vsak izmed tistih, ki so zaradi slabe gospodarske politike ostali brez dela, ki so na čakalju na delo, ki so postali reveži. Teh zgodb bi se oblast morala bati. Ker tokrat krivde ne bo mogoče zvaliti na Srbe.

Bojan Tomažič

ČUDEŽI

NOVA KULTURA

Termini alternativna kultura, subkultura ali celo temu pripadajoče "prakse" so se skoraj povsem umaknili iz slovenskega javnega pogovora. Preteči bo moralo nekaj časa, da bo termin alternativno dobil nov, oz. prvič pri nas tisti pomen, ki mu gre. Vmes pa bo, kot nas realnost prebujala, nično stanje. Obdobje nove kulture.

Poglejmo osebnosti našega prostora, ki ustvarjajo kulturno podobo Slovenije. Kulturno pojmuje kot kvaliteto življenja in fluid, v katerem trenutno vegetiramo. Ključni moment preobrata v kulturnem življenju Slovenca je tragična zamenjava vlog v političnem življenju. Vsled vesoljnih sprememb ustroja sveta, ki so vplivale na dogodke pri nas, ki smo si priborili demokracijo, se je mnogo ljudi znašlo v vlogah osebnosti slovenskega odrešitelja. Če je kultura eden temeljnih faktorjev obstoja naroda, nas lahko reši le čudež. Čudeži pa se dogajajo v svetu vernih. Čudeže že imamo, samo da niso v medsebojni korelaciji, ki bi Slovenca povzdignila v nebeske višave superiornega. To so trije: Janša, Peterle in Priznanje. Čudež Priznanje bi meso postal, ko bi pametni Slovenci zmogli sebe pogledati z očmi Očeta - tistih, ki priznanje lahko izrečejo. Sedaj pa je stanje takšno, da je Priznanje najpogostejše slišana beseda vsakega Slovenca, vendar brez mesa. To je taktika, ki je Nemčijo, deželo z največjim številom vegetarijancev, pripeljala na pot prave odločitve. Druga pa je zamenjava vlog Janše in Capudra.

Kulturno ministrstvo bi z Janšo dobilo pravega človeka za popoln razvoj kulturnega napredka Slovenije. Vojaška organiziranost Slovencev zelo ugaja; tiste, ki se s tem ne bi strinjali, bi kulturno odstranili. Brez iluzij, saj ima vsak sistem nezaželjene in neuspešne. Janševa organizacija kulture bi prinesla veliko koristnega v vse pore družbenega življenja Slovenca.

Vojaško kulturno vzgojen podjetnik ne bi nikoli razprodal svojega podjetja tujcu za svojo (in svoj tim) dobro podkupnino, temveč bi se trudil zavzeti s svojim podjetjem še delnice tujih firm in bi bil pri tem še kako odločen. Zastavljene cilje ekonomskega razvoja bi uresničeval tudi za ceno svoje lastne materialne situiranosti.

Sama organiziranost kulture bi pod Janšo prosperirala že od samega izvora sredstev, procenta družbenega proizvoda. Ta bi bil veliko višji. Na vrsti so posamezne veje kulture. Za šefa najboljšega slovenskega gledališča bi Janša brez problemov našel primerne človeka, kot je npr.

g. Kacina, ki bi s svojim populističnim pristopom navdušil množice, navadne ljudi, za gledališko umetnost, in ne bi gradil snobovskega gledališča sredi obubožanih množic. Slikarjem bi koloniziral na terenu učnih centrov. S prevozom umetnin za razstave v Ameriki ne bi bilo problema, saj so na voljo tri letala. Pesniki in glasbeniki bi kot strateška kulturna oborožitev uživali posebne ugodnosti. Popularna kultura bi bila organizirana kot pešadija. Alternativna kultura pa bi imela status obveščevalne službe. Za amaterje v kulturi bi organizirali večmeščne tečaje za t.i. kulturne prostovoljce in obveznike (profesionalce). Janša bi, kot odlični publicist in intelektualci, tudi v javnosti nastopal suvereno in se zavzemal za kulturo. Njegovi govori in članki bi vzbujali strinjanje pri kritični javnosti. Ob njegovem vodstvu bi kultura vsestransko zaživela.

Nasprotna osebnost Capuder bi prevzel vojaško oblast. Poslušnost oblasti bi odlikovala njegovo vojsko, kar bi potegnili za sabo pozitivne učinke v svetovni javnosti, ki prideluje meso iz besed. Priznanje kulturni deželi ne sme biti problem. Vojaška organiziranost kulture pa ne bi tako nalahko prišla v javnost, pa tudi če bi, to je vendar kultura. Še najmanj pa bi se Očetje zavedli nevarnosti "popka sveta", ki bi s svojo kulturo bil potencialni imperialist. Gospod Capuder bi v vlogi obrambnega ministra slovensko vojsko naučil spodobno moliti in religiozne moralne zavesti, ki je še tako potrebna pri obrambi svojega doma. Koncept individualne obrambe družinskega ognjišča bi dobil prednost, saj zato v resnici gre, ko ti četniki pridejo zapleniti svinje. Vojski in posamezni štabi pa bi v danih materialnih razmerah postali iznajdljivejši, ko bi iskali sponzorje v domačem gospodarstvu.

In kaj ima vse zgoraj povedano zveze z "novo kulturo" ali alternativno, za katero se v tem časopisu zavzemamo, razen da bi ta dobila precej zavidanja vredno vlogo agenture v kulturnem ministru. Točno to. Če se ne zgodi, čudež se bo vse skupaj pobralo v maloro. Čeprav alternativna ni nacionalno tendenciozna, pa vendar v končni fazi nacionalna kultura brez nje ni več celota.

Organizatorji Mreže za Metelkovo in drugi po Sloveniji bi se verjetno zadovoljili z manjšim čudežem od zgoraj navedenih. Zadoščala bi ena vojašnica v Ljubljani in po ena v drugih večjih krajih po Sloveniji za kulturne dejavnosti. Gospodje, zgodi naj se vaša volja.

Dušan Hedl

LOKALNA SAMOUPRAVA

PAMET MED REGIONALIZMOM IN ŠOLSTVOM

Več kot pol leta je bilo na temo regionalizma popisanega že veliko preveč papirja, toda razprave in variacije na temo niso prinesle nobenega otipljivega rezultata.

Čeprav bi marsikdo želel prikazati ustavno določbo o prostovoljnem združevanju občin v širše regionalne skupnosti kot velik napredek, so "regionalci" dosegli kvečjemu pirovo zmago. Prostovoljno združevanje namreč pomeni kvečjemu tolažilno koncesijo štajerskemu jamranju, ki se je za sedaj izobličilo samo v obliki nekakšne štajerske (poslovne) zveze, ne kaže pa na kakšno resnejšo zakoličenost moderne variante komunalne urejenosti (ali lokalne samouprave, če uporabim izraz ob katerem pošten Slovenec samo zardeva). Pameti nam pač primanjkuje: ustava sicer odpira vrata, toda z dobrim trenažem zacementirana pamet (v kombinaciji dunajskega drilla, balkanske "lukavosti" in ruskega avtoritarstva) ne bo znala stopiti skozi podboje.

Problem regionalne urejenosti ni samo upravno političen problem (ki bo sedaj belil lase predvsem sestavljalcem novega volilnega zakona), ampak je tudi problem racionalne presoje. Presoje o tem, katera varianta lokalne urejenosti je za konkretno skupnost (kot odprt sistem) najbolj optimalna. Spremenljivost je malo, koeficienti so znani, številke so sicer velike, a še obvladljive (fraktalne teorije v tem primeru še ne potrebujemo). Vprašanje pa je, kako naj bodo zasnovane stopničke oblasti na poti med performativom parlamenta in delovanjem posameznikov - koliko naj jih bo in kakšni naj bodo vmesni nivoji dialektike med državljanovimi pravicami in slobodninami ter dolžnostmi, da bo stvar najcenejša in najbolj učinkovita. Ko bi nam nek strokovnjak na kakšnem elementarnem grafu znal prikazati krivulje, ki bi zadevale samo ceno organov državne uprave v odvisnosti od števila narodnih zastopnikov na prebivalstva na vsakem nivoju oblasti, bi bila odločitev jasna, toda zaradi tega, ker nas še zmeraj bolj fascini nira sofisticirano modrovanje (ki smo ga pripravili v očaranosti tudi izdatno plačevati) ali ciceronske retorične spretnosti, ki se seveda v slovenskih primerih praviloma sprevržejo v mlatenje prazne slame in razpihovanje megle, še zmeraj ne vemo, če bi bilo pametneje imeti povsem centralizirano državo s parlamentom in množico občin po srednjeveškem komunalnem receptu (pri čemer - če sem prav obveščen - naj bi vsaka nova občina še vedno premogla svoje organe lokalne oblasti: vlado, morda celo nekakšen svet lokal-

nih modrecev) ali morebiti nekakšen slovenski "zvezni" parlament in kakšnih pet pokrajinskih parlamentov ter občin, ki bi bile ekvivalent sedanjim krajevnim skupnostim. Drug graf bi nam moral prikazati nekakšno stopnjo odpora (oz. entropije), s katerim se srečuje oblast pri realizaciji sklepov parlamenta (in seveda optimalen vpliv konkretnih državljanov na odločitve parlamenta) - ali bolj po domače: kakšno težo bi imel glas posameznika na konstituiranje parlamenta (na lokalnem ter centralnem nivoju) in koliko časa (delovnih ur in kilogramov papirja) bi potrebovala neka konkretna odločitev oblasti, da se udejanji na terenu - oz. koliko birokratskih zaprek je med performativom in realnostjo. Ko bi nekdo s konkretnimi številkami razvozlat problem cene oblasti in efektivnosti delovanja te oblasti, bi bile stvari jasne. Toda, ali so naše šole sproducirale kadre, ki bi znali računati, ne pa samo govoriti? Verjamem, da ne, kajti še predobro se spomnim, kakšne težave je pred leti povzročil navaden obrestni obrestni račun (ali dejstvo, da diplomirani inženirji niso vedeli, kaj početi z logaritmom), ko se je prvič pojavil revalorizacijski faktor.

In smo pri šolstvu. Vprašanje treznih pameti je v tem trenutku najpomembnejše. Po eni strani so samoupravljalci fundamentalisti zasrli nekaj generacij šolarjev, ki bi morale na usmerjen način postati "vsestransko razvite osebnosti" (saj se še spomnite tega umnega spačka?), po drugi strani pa bi tisti, ki so se v isti dobi skrivali v mišjih luknjah, sedaj želeli ustvariti novega, duhovno uravnoteženega človeka skozi "ponovno evangelizacijo Evrope". Z istimi sredstvi. Šolska barka, ki jo enkrat krmarijo marksistični pedagogi, potem kakšni "pragmatični" tehničisti, za konec pa se začnejo za krmilo puliti še krščanski fundamentalisti, je obsojena na večno krožno plovbo v kakšnem nepomembnem zalivčku. Njen tovor pa gnije. Tako pa prihaja do absurdnih situacij, ko abotni modrijani razpravljajo o tem, če Slovenci potrebujejo dve univerzi ali ne. (Če bi ugotovili, da ne potrebujemo dveh, bi se kmalu začeli spraševati, če sploh potrebujemo univerzo, saj obstajajo v neposredni bližini naše deželice tovrstne ustanove na veliko kompetentnejšem nivoju...) Kakorkoli obrneš: za pamet med Gorjanci in Karavankami pač ni poskrbljeno - konec koncev pa nam je že Tertulijan razodel, da nam pri skrivnostih Vere pamet kvečjemu škodi.

Rajko Muršič

MARKO CRNKOVIČ:

OPTIMIST SEM

Kdor se še spomni Teleksa, se spomni tudi kolumnistične rubrike Ura kulturne anatomije. In Marka Crnkoviča, takrat še študenta, zdaj pa direktorja umetniškega programa v najbolj elitni slovenski kulturni ustanovi, Cankarjevem domu. Zase in za svojo generacijo pravi, da njihov čas še prihaja.

KATEDRA: Kako ocenjuješ dosežke v slovenski kulturi v minulemu letu, zlasti s stališča tvojega položaja, odkoder vendarle imaš globalnejši pregled nad dogajanjem in s stališča kriz, takšnih in drugačnih?

Crnkovič: Ne glede na krizo je bilo v Sloveniji veliko kulture in bogata bera. Čeprav je dejstvo, da smo v ekonomski in kulturno politični krizi imam občutek, da odkar sam spremljam kulturo, da se vedno več stvari dogaja. Mislim, da kultura pri nas ne nazaduje. Tudi v funkcionalni krizi obstajajo mehanizmi, da umetniki in kulturniki najdejo poti ter se zmažejo ven in izpeljejo zastavljene stvari do konca. Kriza sama po sebi je sicer silno zoprna, ni pa hkrati nujno, da je tudi nekaj slabega. Malce bo treba potpeti, prepustiti stvari tudi samim sebi, pa bomo videli kam se vse skupaj razvija.

Dejstvo je, da sta bila kultura in umetnost do zdaj ujčkana. Kakšen tržni udar v kulturi po moje ne bi škodil, čeprav je treba biti previden, to le niso običajne potrošne dobrine.

KATEDRA: Ali je morda videti, da stanje stvari, kot je bilo v letu 1991 kakorkoli vpliva tudi na umetniške in kulturniške trende?

Crnkovič: Kriza bo vplivala gotovo tudi na umetniške trende, v to sem prepričan. Vendarle pa, kultura drugače funkcionira kot pa gospodarstvo, kjer se pač masovno producira. Tudi znotraj kulture obstaja konkurenca in slej ko prej bo prišlo do tega, da bo obstalo tisto, kar je res v redu. Denimo poezija. Pesniške zbirke izhajajo v smešno nizkih nakladah in enoten trend očitno je, da se bo poezija popolnoma marginalizirala. Morda se ji

KATEDRA: Očitno gre za vprašanje kritičnega pragu, po katerem se stvari sploščajo, oziroma sploh lahko delujejo. Verjetno je potrebno včasih, na nekaterih področjih, vključiti tudi dodatne mehanizme, da se prag doseže.

Crnkovič: Obstajati mora kritična masa ljudi.

KATEDRA: V Sloveniji je ni. Logika trga ne more vedno delovati in reševati stvari. Naj ji bo vse skupaj prepuščeno?

Crnkovič: Malo ja, malo pa ne. Dejstvo je, da sta bila kultura in umetnost do zdaj ujčkana. Kakšen tržni udar v kulturi po moje ne bi škodil, čeprav je treba biti previden, to le niso običajne potrošne dobrine. Potrebno je najti neko ravnotežje.

KATEDRA: In kakšna bi bila ideja tega ravnotežja?

Crnkovič: Obstajajo stvari, kot se jim je včasih reklo, ki so

posebnega družbenega pomena. Pustimo ta izraz, ampak to obstaja. Nacionalna kultura mora biti uravnotežena. Obstajati mora pač cela paleta od garažnih bendov do SNG-jev, oper in filharmoničnih orkestrrov. Vprašanje je, koliko česa potrebujemo. Zelo možno je, denimo, da je v Sloveniji preveč institucionalnih gledališč. V nobenem ne morejo trditi, da imajo non-stop polne dvorane. Skratka, negovati je treba prav vse stvari, vse pojavnosti oblike kulture. In s stališča kulturne politike nima smisla delati razlik. Seveda pa so tudi stvari, ki so tržno bolj zanimive. Gotovo je to film, pa zabavna glasba,

Načeloma bi moralo biti v Sloveniji toliko stvari na izbiro, kot v kakšnem Londonu, New Yorku ali Parizu. Če gledamo kvantitativno, je to seveda utopično, v bistvu pa povprečni slovenski ljubitelj kulture nima nič manj potreb kot nekdo v Londonu.

posveča prevelika pozornost, tako znotraj umetnosti, kot literatur.

KATEDRA: Ob vsem tem, ali se ti zdi, da je razmerje med povpraševanjem in ponudbo kulturnih dobrin v Sloveniji kakorkoli usklajeno?

Crnkovič: Načeloma bi moralo biti v Sloveniji toliko stvari na izbiro, kot v kakšnem Londonu, New Yorku ali Parizu. Če gledamo kvantitativno, je to seveda utopično, v bistvu pa povprečni slovenski ljubitelj kulture nima nič manj potreb kot nekdo v Londonu. Hočem reči, če pač primerjaš, ljubljanski ljubitelj kulture ne porabi nič manj časa za umetnost in kulturo, kot kdo v Londonu. Čim več, tem boljše. Problem vidim drugje: ljudi v Sloveniji je enostavno treba navaditi, da se bodo bolj zanimali za kulturo. Tukaj je več zagat, najprej to, da je Slovenija popolnoma spolitizirana. Stvari, ki ljudi najbolj zanimajo, se dogajajo v politiki. In tako je v bistvu bilo že v vseh osemdesetih, ko je bilo povsod prisotno disidentsvo. Umetnost sama se je močno spolitizirala. In zdaj spet vse to, vojna, osamosvajanje, gor pa dol, to so stvari, ki odvrčajo od umetnosti. Umetnost je v bistvu luksuz, ki si ga človek privoščiti, ko ima vse ostalo porintano, da si izboljša kvaliteto življenja. In za to se mora

politika spustiti na običajno raven prisotnosti, stvari se morajo urediti. Takrat se bo tudi povečalo zanimanje za kulturo. Namreč, če gre državi v redu, gre v redu tudi kulturi. Pa ne samo zato, ker je več denarja, ampak zato, ker vse boljše funkcionira.

KATEDRA: Kako pa se te spremembe zarisujejo v identiteti nacionalne kulture, zlasti v času, ko naj bi se intenzivno promovirali navzven in hkrati ob dejstvu, da se Evropa danes - za razliko od pred nekaj let - drugače konstituira?

Crnkovič: Dandanes je po moje težko govoriti o jasno razvidni identiteti katerekoli nacionalne umetnosti. No, gotovo obstaja nacionalna specifičnost znotraj katerekoli žanra umetnosti, čeprav je to težko opazna podlaga, ki nastopa v obliki miselnih

obrazcev, magari traum, zlasti v slovenskih primerih gre velikokrat za traume, do literarne, zgodovinske, mitološke tradicije. Gotovo se da te stvari razločiti, niso pa po mojem bistvene. Pa tudi pravega smisla ne bi imelo vztrajati na tem, naj ima slovenska umetnost blazno specifičnost. To je tudi problem, ki se pojavlja v odnosu Slovencev samih navzven, zadnje čase se itak precej govori o promociji Slovenije, ampak vsaj na tem vladnem nivoju, kakor so do sedaj poskušali, tega po mojem ne štekajo čisto dobro. Gre za to, da imajo v glavi fiksno idejo, da se mora Slovenija prikazati kot nekaj povsem specifičnega, kot nekaj, kar je popolnoma drugačno od vsega drugega in potem pač peljejo nekam ven in kažejo

pevske zборе in folkloro, pa Režijance, pa pritrkavanje z zvonomi... To je sicer O.K., to je folklor in nimam nič proti njej, ampak to je tisto, kar pride v bistvu šele potem, kot dodatek za sladokusce, ki jih Slovenija slučajno malo bolj zanima. Toda stvar je v tem, da je treba zdaj Evropi dopovedati ravno nasprotno, da se v Sloveniji ne dogaja nič eksotičnega, nič neverjetnega ali pa odšekanega, zaostalega ali pa etničnega ampak, da se tu čisto normalno živi, da imamo tu toliko in toliko gledališč, ki delajo take in take sodobne komade, ali klasiko ali moderne tekste, da imamo jazz bende, pa rock bende, pa da mladina hodi na koncerte, pa da imamo jazz festival in tako naprej. Skratka, da stvari funkcionirajo na tak način, kot drugje in šele potem bodo videli, da nismo eni bušmani. V tem je štos.

KATEDRA: Se ti zdi, da je zdajšnji čas, ko se v Evropi formira nova politična in družbena struktura pravšnji za to, da pade vanjo še Slovenija, ali pa nam bi šlo bolj na roko kakšno obdobje, ko so stvari bolj togo nastavljene?

Crnkovič: Ja, te spremembe v Evropi lahko prav pridejo. Evropa je malo konzervativna, malo je rigidna, ampak po svoje je tudi zelo fleksibilna, zlasti pa na področju kulture, o tem ni dvoma. Ne verjamem, da bi se šla zapirati. Se pa lahko zapre, če prideš na festival, kjer so čisto druge stva-

kaj je kaj. Zdaj je prišla spet bolj ven cerkev, mogoče je to samo nihaj v drugo stran. To se bo stabiliziralo. Vedno bodo obstajali ljudje, ki bodo hodili naokoli v lovskih jaknah ampak, če bo šel razvoj naprej, ni variante, da bi prevladal folklorni nacionalizem. Ker navsezadnje ima Slovenija vsaj dva velika urbana centra in mesto ta folklorni vpliv zelo nevtralizira.

KATEDRA: Kje pa je v Sloveniji po tvojem mnenju največ potenciala, nasploh in v kulturi?

Crnkovič: Slovenija lahko računa na prodor predvsem s turizmom, recimo. Malo je zasvinjana, ampak saj je čisto lušna dežela pa praktična, in vse lahko vidiš takoj. Majhna je in tako naprej in zdaj bi bilo dobro, če bi se kultura in ostale zadeve tudi na to šlepale, ravno na to, da ti ljudi enostavno pritegneš in zainteresiraš, da pogledajo še kaj drugega kot Piran in Bled. Da bi pa lahko blazno prosperirali na račun umetnosti, tega ne verjamem. Slovenija lahko marsikaj pokaže že zdaj in še več bi lahko ampak, da bi zdaj to opredeljevali v zavesti Evropejca kot državo, v kateri se ogromno stvari dogaja v umetnosti, tega ni. Dovolj je, če vedo, da setu stvari sploh dogajajo in to je ta prvi korak.

KATEDRA: Če vse skupaj obrnemo še malce navznoter, kako ocenjuješ interurbane odno-

No, gotovo obstaja nacionalna specifičnost znotraj katerekoli žanra umetnosti, čeprav je to težko opazna podlaga, ki nastopa v obliki miselnih obrazcev, magari traum, zlasti v slovenskih primerih gre velikokrat za traume, do literarne, zgodovinske, mitološke tradicije.

ri, s kakšnimi Režijanci. Potem izpadeš malo arhaičen. Sicer pa se ti stiki krepijo. Posamezni ustvarjalki imajo stike in ti se počasi gradijo naprej. Problem je samo v tem, da se to ne pospešuje na bolj uradni ravni.

KATEDRA: Bo Evropa odnesla kaj več od tega, da se vzhod spreminja in z njim mi, bo to vplivalo na evropski tradicionalizem?

Crnkovič: Mislim, da bo prišlo do teh vplivov. Kdo bo več odnesel, je težko reči. Verjetno vzhod. Prvič bo več odnesel čisto v funkcionalnem smislu, ker na zahodu stvari enostavno bolje funkcionirajo, po drugi strani pa verjamem, da je na zahodu več idej, ker - to je sicer osebno mnenje - zame je več idej tam, kjer je več izobilja. Verjetno je bil vzhod preveč prisiljen v revolt in to po mojem ljudi omejuje. Je pa seveda fajn, da se to dogaja.

KATEDRA: Kar se Slovenije tiče, se ti ne zdi, da je pretirana politizacija privedla k intenzivnejšemu vračanju k tradicionalnim formam, zlasti v smislu

se v Sloveniji, zlasti na relaciji Ljubljana - Maribor?

Crnkovič: Čimveč stvari se bo dogajalo v Mariboru, tem boljše bo to ne samo za Maribor, ampak tudi za Ljubljano. Kljub vsemu se v Mariboru marsikaj dogaja in mimogrede, tu je večni problem z mariborskim gledališčem, ko prihajajo sem gostovat in razlagajo, kako imajo vedno polne dvorane. No, treba je upoštevati, da ljudje v Mariboru nimajo toliko izbire, v Ljubljani je vsak večer nekaj. Tam lažje napolnijo dvorano. Ampak meni se zdi predvsem bedasto to, da tako blizu kot sta Ljubljana in Maribor geografsko, da ni več kroženja ljudi, da se človek udele v avto in gre v Ljubljano ali pa v Maribor in nazaj se isti večer. To je sicer stvar republiške uprave za ceste, toda moti me. Zdi se mi neumno, človeka res mine, da bi se cijazil. Skratka, Ljubljana je po svoje malo preveč počivala na lovorikah glavnega mesta, to je dejstvo, in v bistvu bi moral v Sloveniji obstajati še en center, s katerim bi

Vedno bodo obstajali ljudje, ki bodo hodili naokoli v lovskih jaknah ampak, če bo šel razvoj naprej, ni variante, da bi prevladal folklorni nacionalizem.

nerazumevanja, o katerem si govoril.

Crnkovič: Menim, da ne bo šlo na slabše. Ti trendi gotovo obstajajo, obstaja ta folklorni nacionalizem, ampak po moje se bodo te stvari popravile. Verjetno gre za reakcijo na to, da smo imeli čisto osemdeseta en tak divji liberalizem, ko se ni prav vedelo, kdo ima v resnici vpliv, tudi uradna politika ga ni imela, disidenti ga tedaj tudi še niso imeli tako, da se ni prav vedelo

se Ljubljana lahko primerjala oziroma bi se morala primerjati. Zdaj se Ljubljana primerja z Mariborom, ki je še edino kolikor toliko veliko mesto in si vsi mislijo, oh kako je pri nas več stvari, ker v bistvu jih je več, ampak to potem uspava. Dejansko bi moral Maribor doživeti ekspanzijo, da bi se Ljubljana malo zamislila nad sabo.

Sašo Dravinec

Katedra 4

SERVIS ŠTUDENTE. REKTOR SERVIS. ŠTUDENTJE S SERVISOM

ŠŠ MARIBOR - ODHAJA Z UNIVERZE?

V pritičju novih blokov na Gregorčičevi cesti v Mariboru se je v kratkem času pojavil cel kup prestižnih lokalov, kot je denimo prodajalna izdelkov slovitega kreatorja Cardina, predstavništvo računalniških proizvajalcev in nekoliko bolj skrit očem salon za hujšanje po ekskluzivni ceni. V tej inenitni sosesčini deluje torej že nekaj časa nova poslovalnica Študentskega servisa Maribor. Zdi se, kot da so krila študentk še nekoliko krajša, da so njihove frizure še za kanček bolj urejene in da so njihovi kolegi v kavbojkah in starih puloverjih kar v zadregi, ko vstopajo v tako zgledno svetišče, kjer jim dekleta s profesionalnim nameškom pomagajo najti delo.

Samo ugibamo lahko, ker najnovejših raziskav o tem pač ni, kolikim študentom pomeni to delo možnost preživetja. Gotovo je njihov delež večji, kot je bil lani, in nemara je še precej manjši, kot bo čez nekaj mesecev. Tako je razumljivo zadovolji-

V tem času pa si lahko zastavimo nekaj vprašanj, na katera smo tudi skušali najti vsaj zasilno zadovoljive odgovore. Lahko postavljamo Študentski servis v vlogo "dobrotnika", ki blaži zgrešenosti štipendijske politike in licemernega odnosa

Povzemimo najprej na kratko bistveno iz zgodovine servisa in tisto, kar je splošno spor. SS v Mariboru je bil ustanovljen že leta 1961 in 1979 je postala njegov soustanovitelj univerza (pred tem zveza študentov oziroma ZSMS), ki se je pri tem odpovedala ustanoviteljskemu vložku, tako da je bil servis ves čas tudi materialno povsem samostojna firma. Predlanskega marca so z referendumom postali člani univerze - po presoji direktorja servisa je to predvsem častni status, ki jim je pripadel za zasluge za razvoj te univerze, za kar so bili nagrajeni tudi z najvišjim priznanjem univerze, v času jugoslovanskega bratstva pa tudi kot najboljši študentski servis v državi.

Sožitje univerze in servisa se je zdelo vzgledno do lanske pomladi, kot je komaj ustnovljena študentska organizacija do-

pred poletnim premorom sprejel rektorjevo pobudo, da SS denar za študente nakaze na univerzo, ta pa bo nato poskrbela - s pomočjo komisije, v kateri bi bili študentka-prorektorica, vodja študentskega referata na univerzi, predstavnik študentske organizacije in še kdo - za pravično delitev. Toda, kot je na naslednji, že jesenski seji Sveta, povedala *v.d. tajnika univerze Vesna Marn*, dogovor ni bil izpolnjen, ker nanj ni pristalo vodstvo SS. Pač pa je direktor tik pred omejenjo sejo Sveta in tik pred prvo sejo novoizvoljenega skupnega študentskega parlamenta podpisal začasno pogodbo s tedaj še obstoječo prvo študentsko organizacijo, torej brez (vsaj uradne) vednosti uradnih študentskih predstavnikov, na vsak način pa brez vednosti in pristanka kolegija študentov-prorektorjev in ostalega vodstva univerze. Od tod torej huda kri rektorja in predlog "izgona" ob ugotovitvi, da rektor direktorju servisa kaj drugega "žal ne more storiti".

Čeprav torej dokončnega razpleta še ni, se je vmes - kolikor je doslej znano - vendar zgodilo nekaj bistvenih stvari. *Študentski parlament* je potrdil sporno pogodbo, novo študentsko vlado so prevzeli ljudje, ki v glavnem pripadajo prvi študentski organizaciji (pogodbo je "nezakonito" podpisal **Pavle Demšar**, ki je zdaj *mandatar študentske vlade* in torej pooblaščen za te sklepe). Študentje pripravljajo bistvene spremembe v poslovanju študentske organizacije - v Demšarjevem programu je tako tudi profesionalce (direktorj?), ki bo

finančno izboljšal rezultate organizacije, čeprav naj bi ta še naprej seveda ostala neprofitno usmerjena. ŠS ima seveda tudi bistveno vlogo in v primeru, da se bo univerza ustanoviteljstvu odrekla, bo ŠOU Maribor pravda prevzela ustanoviteljstvo pod jasnimi finančnimi pogoji. Osnova naj bi bila pogodba, s katero naj bi si študentje zagotovili dovolj denarja za obšolske dejavnosti in za ŠOU - servis naj bi tudi uredil dvorano ŠTUKA.

Zdi se, da tak aranžma ustreza tudi vodstvu ŠS, vsekakor veliko bolj kot denarna naveza z univerzo. Kot trdi direktor Krajnc, nočejo denarja "posojati" univerzi, na kar naj bi kazal rektorjev

javni očitek Krajncu: "Ti ne daš denarja, jaz pa moram odpuščati ljudi!" Temu sumu se pridružuje še drugi, in sicer, da je univerza sama hotela ustanoviti podoben servis. Kakorkoli že, na ŠS se jim za prihodnost svojih šestih redno zaposlenih (na podružnicah dela še sedem honorarcev) v nobenem primeru ni bati.

Že je ustanovljena privatna istovrstna firma, ki lahko vsak trenutek prevzame to dejavnost. Razen tega je servis razširil svojo dejavnost na mladinski turizem in še kaj - torej bi lahko preživel tudi brez študentskih del.

Clara Kon

Samo ugibamo lahko, ker najnovejših raziskav o tem pač ni, kolikim študentom pomeni to delo možnost preživetja. Gotovo je njihov delež večji, kot je bil lani, in nemara je še precej manjši, kot bo čez nekaj mesecev.

stvo direktorja ŠS Marjana Krajncu, ko se pohvali, da so "edini servis, ki ima dovolj dela za vse, ki ga potrebujejo".

s katerim tudi nova demokratska država nadaljuje odnos do bodoče intelektualne elite (nič ni novega pod soncem, pod pameti vodi skozi vice, ki ohladijo preveč razgrete glave - če so prav temperirane)? Ali je bolj

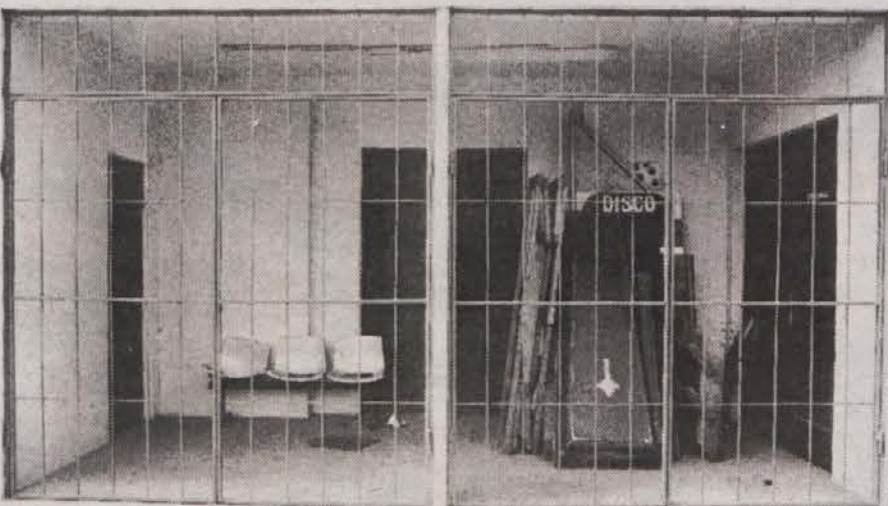
Študentje pripravljajo bistvene spremembe v poslovanju študentske organizacije - v Demšarjevem programu je tako tudi profesionalec (direktor?), ki bo finančno izboljšal rezultate organizacije, čeprav naj bi ta še naprej seveda ostala neprofitno usmerjena.

primerna oznaka SS kot firma, ki spretno izkorišča ceneno študentsko silo in ki se na zvit način izmika svojim obveznostim do študentskih obštudijskih dejavnosti, oziroma delitev tega denarja spreminja v polprivatne dogovore? Ali - ne nazadnje - SS kot najnovejša članica Univerze v Mariboru, ki se ni hotela (mogoča) statusu in dogovorom primerno "obnašati"?

bila dvojčico in se nato nista mogli zediniti, kateri pripada denar SS. Posledica - denarja ni dobila nobena od njiju. Krajnc sicer trdi, da so kljub temu (denar so po svoji presoji nakazovali posameznim študentskim dejavnostim) nekajkrat presegli svoje dogovorjene finančne obveznosti do študentov za celo lansko leto.

Novi Svet univerze je nato

Toda - vedno je kak toda - za to študentsko servisno idilo je v zadnjem času brbotalo toliko sporov, da je moralo odnesti varnostni pokrov in vznemiriti študentsko in univerzitetno sfero. Kajti gotovo ni čisto vsakdanje, če **rektor** na seji *Sveta univerze* zelo po domače oz. merja direktorja ŠS in mu navzre, da ga bo s servisom vred "vrgel z univerze". Seja Sveta, kjer naj bi to grožnjo uresničili, je bila prevedena že pred novim letom, ker pa je (iz drugih vzrokov) bila preložena, bo "Obračun pri OK Coralu" verjetno sledil v naslednjih dneh.

Pristanišče in kopno Martina Haideggerja (ŠTUK, Maribor, Gospodarska c.)

Matko Ven Jemersić

DURKHEIM • FERNAND BRAUDEL • HANS BE

Zbirka prinaša prevode temeljnih del sodobne svetovne teorije na področju humanističnih ved in družboslovja. Izhajati je začela leta 1985. Doslej (oktober 91) je v njej izšlo 44 naslovov v 49 knjigah iz štirinajstih znanstvenih disciplin. Kljugev Studia humanitatis so branje za vse, ki kljub koncu šolanja niso nehali misliti!

Knjige zbirke Studia humanitatis so študijsko gradivo na vseh družboslovnih fakultetah in visokih šolah. Zato je med njenimi naročniki in kupci posameznih knjig 90 % študentov in ti imajo, če kupijo knjigo na uredništvu, 20% popust.

Zbirka finančno podpira Ministrstvo za kultura Republike Slovenije, Ministrstvo za znanost in tehnologijo in zlasti Vi, prednaročniki in naročniki.

6. LETNIK ZBIRKE

bo izhajal od oktobra 1991 naprej. V njem bo 6 naslovov v 7 zvezkih, skupaj približno 2500 strani branja.

Letnik NAROČITE osebno med 12. in 14. uro na STUDIA HUMANITATIS, Kersnikova 4/IV, Ljubljano, po telefonu (061) 129 231 ali po pošti z izpolnjeno naročilnico; naročnik po postavitni, ko poravnate celotno naročnino 4000 SLT (ca. 100 DEM na dan plačila) ali prvi obrok (od dveh, ki sta plačljiva v roku 3 mesecev).

Da izida zadnje knjige 6. letnika se nanj še lahko naročite! Tako boste letnik dobili hitreje in pol ceneje kot v knjigarni. Knjige boste prejeli po pošti ali osebno na uradništvo.

Dodatne informacije dobite vsak dan med 12. in 14. uro na uredništvu.

NAROČILNICA

IME IN PRIIMEK	
NASLOV	
DATUM IN KRAJ ROJSTVA	
ŠT. OS. DOK.	
POKLIC	
NAROČAM 6. LETNIK ZBIRKE STUDIA HUMANITATIS PO CENI 4000 SLT (ca. 100 DEM) ZA 6 NASLOVOV (7 KNJIG)	
6. LETNIK BOM PAČAL(a)	
a) v enkratnem znesku	
b) v dveh obrokih	
KNJIGE BOM PREJEMAL(a)	
a) po pošti	
b) osebno na uredništvu	
POSAMEZNO NAROČAM TUDI KNJIGE IZ PREJŠNJIH LETNIKOV, KI JIH BOM PLAČAL(a) PO POVZETJU	
DATUM	PODPIS

Tako planiranje je narekovali t.i. *sistem družbenega planiranja*, ki je obligatorno zavezoval planske subjekte, da pripravljajo in sprejemajo plane. Posamezni planski subjekt, med katere so spadale tudi *organizacije družbenega dela*, je moral izdati in sprejeti kar nekaj teh planskih aktov (temelje plana, samoupravni sporazum o temeljih plana, srednjeročni plan, letni načrt...). Zaradi zakonske dolžnosti je bilo težišče aktivnosti osredotočeno na formo, na zapleteno proceduro sprejemanja, cilj katere je bilo sprejetje planskega akta. Pri tem je bila uporabnost plana irelevantna, saj je dolgotrajnost postopka priprave in sprejemanja mnogokrat izničila aktualnost vsebine. Še pomembneje pa je bilo, da so se s planiranjem ukvarjale posebne, za to nalogo organizirane službe, medtem ko se je posloводство v glavnem distanciralo od teh nalog in "planiralo" po svoje. Normalna reakcija podjetij je zato bila, da so ob ukihivni obveze planiranja le-to popolnoma opustili, češ, končno smo v naši družbi sprejeli nekaj pametnega z ukinjivjo takšne neobdobjatnega aktivnosti.

Vendar bi si podjetja naredila medvedjo uslugo, če bi z ukinjivjo zakonske obveze planiranja le-to tudi dejansko opustila. Okolje, v katerem podjetje deluje, kjer mora obstati in se po možnosti razvijati, to kruto tržišče okolje namreč samo po sebi obvezuje podjetje, da planira. Brez tega bi bilo obsojeno na kratko životvarjenje in hiter propad. Planiranje torej *da*, vendar na bistveno drugačen način, kot smo mu bili priča v času "vladavine" zakona o sistemu družbenega planiranja. V čem so bistvene razlike?

Prvič, v tem, da dobi na veljavi *proces* planiranja, in ne planski akt kot tak. Težišče ni več na akciji, katere cilj je planski akt, ki ga je treba sprejeti po zapleteni samoupravni formalni proceduri, in ki potem zajdra predale, ampak na samem procesu. Planiranje dobi dejansko značaj kontinuirane aktivnosti, ki ustvarja *pogoje za pretok informacij* v podjetju, za soočanje stališč, za spodbujanje kreiranja idej, skratka, za ustvarjanje miselnega procesa v celotnem podjetju, ki omogoča življenje in razvoj.

Drugič, planski akt pri tem ni cilj, ampak le *sredstvo* sporočanja o planskem stanju v določenem časovnem preseku. Značilen je po svoji *začasnosti*, saj stalne spremembe v okolju narekujejo nenehno presojo njegovih izhodišč in sprotne prilagajanje novo nastalim pogojem. Zasnovan mora biti tako, da daje *jasno informacijo* in napotilo tistemu, ki mu je namenjen. Ni ma uniformne zasnove in imena, ampak je to odvisno od značaja podjetja, od njegove poslovne politike, razvejanosti sistema ter drugih specifičnosti.

Tretjič, kar je najpomembnejše, v sodobnem tržnem gospodarstvu je planiranje *temeljna funkcija managerja*. Manager je tisti, ki vodi proces, ki vanj vključuje relevantne ljudi v podjetju, ki kreira temeljne strateške horizonte podjetja in odgovorno spremlja realizacijo plana. Najbolj se to manifestira v sodobni tehniki managerjanja, imenovani *management by objectives*, ali s

MANAGEMENT

PLANIRANJE KOT FUNKCIJA MANAGERJA

Planiranje kot funkcija managementa je danes v našem okolju lahko izredno občutljiva tematika. Še nedavno tega je ta pojem predstavljal izredno obsežne aktivnosti, ki so rezultirale v neštetihih dokumentih z dolgovoznimi teksti, številnimi podatki, tabelami, grafi ipd., ki pa jim je le malokdo priznaval kakršnokoli uporabno vrednost.

popularno kratico **MBO**. V sistemu družbenega planiranja je bil "alfa in omega" planiranja delavski svet, ki je ali pa ni uspel vključiti poslovnika v proces; v praksi pa je bil za planiranje odgovoren "zadolženi" posameznik oz. služba.

O pomenu planiranja za podjetje in posebej o vlogi managerja pri tem je v svojem klasičnem delu *Managing for Results* pisal Peter F. Drucker že v zgodnjih šestdesetih letih. Že takrat je opozarjal, da mora biti manager orientiran v bodočnost, tako da stalno spremlja in ugotavlja močne in šibke točke svojega podjetja in uporablja te informacije za jačanje njegove pozicije v bodočnosti. Vendar pa predvsem ameriški avtorji novejšega datuma opozarjajo na potrebo po fleksibilnosti, ki je pogoj za uspešno manevriranje podjetja med Scilami in Karibidami ekonomskega okolja. Tako Michael J. Kami, ki velja za enega najpomembnejših strokovnjakov na področju poslovno strateškega planiranja, opozarja na to, da se je potrebno učiti biti fleksibilen in temu prilagoditi tudi način planiranja v podjetjih. Ob tem navaja devet ključnih faktorjev, imenuje jih *"trigger points"*, ki zahtevajo takojšen odziv managerjev, tako da jih spoznajo in nanje ustrezno reagirajo.

1.) **Nepredvidljivost je edina stvar, ki je stoddostno zanesljiva.** Zaradi tega si nobeno podjetje ne more privoščiti togosti v planiranju, tako da bi pripravljalo fiksne dolgoročne plane in jim slepo sledilo. Planiranje mora biti stalno, plani pa fleksibilni.

2.) **Tržišče je bolj ali manj zasičeno in ni pričakovati večjih stopenj rasti v bodoče.** Manager mora to dejstvo spoznati in se pripraviti na "boj za življenje ali smrt". Kljub dejstvu, da gre za t.i. *"the Zero Sum Economy"*, je s polnim razumevanjem ključnih sprememb na svetovnem tržišču možno izkoristiti še veliko priložnosti, ki se nudijo.

3.) **Pričakovati je relativno visoke stopnje nezaposlenosti tudi v bodoče, kar zožuje povpraševanje srednjih slojev, kamor so bila podjetja pretežno usmerjena.** Potrebno je sprejeti nove strateške usmeritve.

4.) **Masovna tržišča se ožijo, pojavljajo se tržišča manjših specialnih segmentov z individualiziranimi potrošniki, kar zahteva bistveno večjo stopnjo prilagodljivosti podjetij, tako glede proizvodov, kot načinov njihove distribucije.**

5.) **Danes predvsem potrošniki in drugi zunanji dejav-**

niki kreirajo tržišča, in ne več podjetja. Zato je potrebno bistveno spremeniti filozofijo managementa, tako da na razvoj podjetja gleda od zunaj navznoter in ne več od znotraj navzven. V snovanje poslovne strategije je treba v čim večji meri vključevati tako kupce kot dobavitelje, ki lahko bistveno pripomorejo k temu, da se bo podjetje ustrezno odzvalo na impulze tržišča.

6.) **Konkurenčni boj na tržišču zahteva od podjetja stalno večanje produktivnosti.** To mora postati ključna prioriteta managerjev. Predvsem ameriška podjetja si na tem področju postavljajo zahtevne cilje, tako da mora biti letni porast produktivnosti vsaj enkrat višji od realne diskontne stopnje, po kateri se izračunava vrednost podjetja.

7.) **Pogoji preživetja terjajo od podjetij, da so vsaj za deset odstotkov pred konkurenco.** Konkurenco je moč prehiteti le z inovativnostjo in izjemnostjo, kar je mogoče doseči s specialno ponudbo, z dvigom kvalitete proizvodov oz. storitev, ali enostavno z znižanjem stroškov.

8.) **Bistveno hitreje kot prej je treba sprejemati odločitve, še hitreje jih realizirati, pri tem pa morajo biti takšne, da jih je moč po potrebi hitro spremeniti.** Ključno pri tem je biti stalno in kvalitetno informiran.

9.) **Za hitro reagiranje na vse navedene faktorje je najpomembnejša kvaliteta kadrovska zasedba v podjetju.** Treba je nenehno odkrivati talentirane ljudi v podjetju in okolju, ki so sposobni spreminjati podjetje. Talente je treba nagraditi, tolerirati in stimulirati.

Hitro reagiranje managementa na navedene dejavnike bo omogočilo podjetju razvojno perspektivo. Ob tem vedno bolj prevladuje spoznanje, da je podjetje uspešno toliko, kolikor je uspešno njegovo vodstvo. Vodstvo pa bo uspešno, če bo predvsem skozi sistem planiranja v podjetju vključevalo v proces kreiranja strategije in poslovnih odločitev vse relevantne ljudi v podjetju in njegovi okolici, če bo znalo porazdeliti delo in odgovornost med te ljudi in zagotavljalo stalno komunikacijo in informiranost. To pa zahteva čas in napor. Zato se je treba čim bolj izogibati formalnim postopkom. V stalno spreminjajočem se okolju ni mogoče planirati kaj, koliko in kako se bo proizvajalo kot fiksne kategorije na daljši rok, pač pa je predvsem potrebno planirati, kako biti fleksibilen. Planski proces je treba izkoristiti predvsem za stalen pretok informacij, identifikacijo talentiranih ljudi in konfrontacijo mnenj in idej. Podjetje ima lahko najboljši plan, najboljšo opremo, vendar brez ljudi, ki ne samo, da so strokovnjaki na svojem področju, ampak so tudi takšni, da kreirajo ideje, nima dolgoročne perspektive.

Bojan Praznik

IDEJA IN PRAVICA

ČLOVEKOVE PRAVICE IN ABORTUS

Logika človekovih pravic, če jih pogledamo tako, kot so se razvijale, presega logiko družbe v svojem času. Predstavlja izstop iz krščanske etike, čeprav je na videz z njo združljiva. Samo na videz, kajti posledice človekovih pravic nasprotujejo krščanski etiki. Žal so od nje mnogo mlajše, saj so svojo pisano odslkavo dobile šele pred nekaj stoletji, ko se je že končal lov na čarovnice, in ko prepoved mučenja ni več nasprotovala Sveti inkviziciji.

Cerkve ne nameravamo vleči na zatožni klopi, le pokazati mislimo njen delež pri pojmovanju človekovih pravic. S svojo vizijo sveta je vplivala na zahodnjaško pojmovanje človekovih pravic z namenom, da bi tuzemsko življenje naredila znošno in omejila posameznike v njihovi samovolji, kar je kasneje počela država. Tukaj je relevantno pojmovanje *pravice do življenja*, ki je cerkev ni pripisovala vsem. Selektivno pravico živeti so uživali nedolžni, posamezniki torej, ki se niso pregrešili zoper družbeni (božji) red. Sovražni vojaki npr. še danes izgubijo svojo nedolžnost s tem, ko se bojujejo za idejo, ki nasprotuje ideji naše družbe. Vsako zanižanje pravice do življenja, ki se konča z ubijanjem, je svarilo pred zapaščenjem našega družbenega reda in s tem izgubo nedolžnosti. Nasprotno pa velja izrecna prepoved ubijanja nedolžnih, ki je tudi najbolj potenten cerkveni ugovor pravici do abortusa.

Nizanje dokazov za in proti ubijanju bi se v zahodnjaško-krščanski logiki nadaljevalo v dokazovanje nedolžnosti in nedolžnosti. To ni najbolj smiselno, če vemo, da so tudi v tej posvetni logiki odločujoča pravila, ki so določena z dogovorom med zagovorniki različnih idej. Človekove pravice so odvisne od tega, kaj se v družbi uspe uveljaviti kot pravica. Problem se skriva v sintagmi *"uspe uveljaviti"* glede na nedotakljivo družbeno premiso - njeno preživetje. Fizično in kulturno družbeno preživetje sta univerzalni zahtevi, ki ščitita in omejujeta človekove pravice, ter ne dovolita, da bi se uspela uveljaviti pravica do abortusa. Ugotovili smo torej, da niti logika nedolžnosti, niti logika družbene reprodukcije, ne zagotavljata absolutnih pravic človeka ženske, pač pa jih negativno prirejata že definiranim.

Zakaj je v primeru, ko družbeno reprodukcijo ščiti država, pravica žensk posebej težko zahtevati? Družba in vsak njen vitalni del sta podrejena državnemu interesu in njegovi viziji fizičnega in kulturnega preživetja. Človekove pravice in s tem pravice žensk so podrejene državi, njenemu uveljavlja-

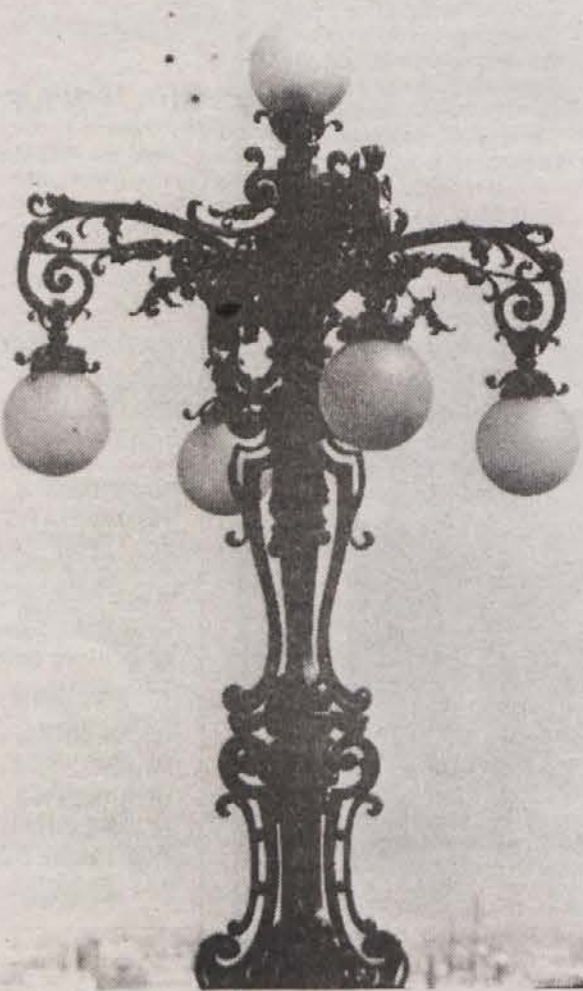
nju človekovih pravic. Ženske bi torej ne smele pričakovati od države, da jim definira njihove pravice, ampak bi se morale pred njo osvoboditi in poiskati druge kanale za uveljavljanje svojih pravic mimo države. Sicer bodo namreč vedno odvisne od njenega načina uveljavljanja pravic, od njenega posvečanja

sredstev za namen. Kakšen je njen namen, niti ni pomembno, gre za logiko preseganja gospodstva državnega in cerkvenega interesa, kateremu so prirejene človekove pravice.

Zagovarjati je mogoče tezo, da pravica do abortusa ni odvisna od pozitivnega prava zakonodajalca, ker bi bila s tem odvisna od njegovih potreb in vrednostnega sistema. **Vera v ustavno varovano pravico do abortusa je strukturno enaka veri v Cerkev in državo in deluje po istih mehanizmihi.** Podržavljenost družbe, ko je država prevzela vse civilne funkcije, kar so pred leti v razpravi o civilni družbi kritizirali, se danes paradoksalno končuje s krikom po ustavno varovani pravici do abortusa. Ta krik je samo zgrozenost nad lastno nemočjo in priseganje na državno moč - na Ustavo kot njen najvišji akt. Državi je uspelo, da ženske vstopajo v njeno logiko, da verjamejo, da lahko ščiti človekove pravice pred ljudmi. Pred večino. Pravice posameznika iročno spet varuje država, ker ta isti posameznik ni varen pred drugimi. S pripombo, da je bilo *Hobbesu* jasno, da je klic v sili začasen, in da so človekove pravice entiteta, ki se spreminja, zaobsega različne ideje glede na dinamiko družbe in stopnjo razvoja.

Adriana Dvoršak

Iz česar torej sledi, da zarodek je (ali da vsaj vse govori v prid temu, da je) oseba vse od trenutka spočetja dalje. Vendar pa tak sklep ni pravilen. O razvoju želoda v hrast bi namreč lahko trdili nekaj podobnega, pa iz tega še ne sledi, da želodi so hrasti ali da smo dolžni pristati na kaj takega. Argumente te oblike imenujemo včasih "argumenti spolzkega pobočja" - fraza je verjetno sama po sebi dovolj zgovorna - in prav osupljivo je, kako čvrsto in nekritično se jih oklepajo nasprotniki abortusa.

■ Želod, hrast in morala

Rade volje priznam, da so obeti za zaščitanje meje v razvoju zarodka kalni. Enako menim, da bomo verjetno morali pristati na to, da je zarodek že precej pred rojstvom postal človeška oseba. Zares, za nas so spoznanja o tem, kako zgodaj v svojem življenju začne ta privzemati človeške značilnosti, pravo presenečenje. Do desetega tedna na primer že ima obraz, roke in noge s prsti, notranje organe in zagnano možgansko dejavnost.² Po drugi strani pa vendarle menim, da je premisa napačna, da torej zarodek ni oseba od trenutka spočetja dalje. Nedavno oplojeno jajčece, nedavno vsajen skupek celic ni nič bolj oseba kakor je želod hrast. Toda pustimo omenjeno vprašanje ob strani. Precej bolj zanimivo je namreč dognati, kaj se zgodi, če premiso v prid argumenta sprejmemo. Kako natančno naj bi od nje prišli do sklepa, da je abortus moralno nedopusten? Nasprotniki abortusa imajo navado večino svojega časa porabiti za dokazovanje, da zarodek je oseba, bore malo pa za to, da bi utemeljili svoj korak od tod k nedopustnosti abortusa. Morebiti se jim zdi ta korak vse preveč preprost in razviden, da bi potreboval dodatno razlago. Ali pa so, nasprotno, v svojem argumentiranju zgolj ekonomični. Nemalo zagovornikov abortusa se namreč opira na premiso, da zarodek pač še ni oseba, ampak le košček tkiva, ki bo šele z rojstvom postal oseba; čemu tedaj razpisati z argumenti bolj, kot je to potrebno? Ne glede na možno razlago pa predlagam, da njihovega koraka nimamo ne za lahkotnega ne za razvidnega, ampak da, ravno narobe, terjamo njegov podrobnejši pretres od ustaljenega, saj se bo po takem pretresu izkazala potreba, da ga zavrnemo.

■ Hierarhija pravic

Predlagam torej, da sprejmemo trditev, po kateri je zarodek od trenutka spočetja dalje oseba. Kakšno bo tedaj nadaljevanje argumenta? Predvidevam, da približno takšno: vsaka oseba ima pravico do življenja; torej ima tudi zarodek pravico do življenja. Mati ima nedvomno pravico odločati o tem, kaj se ima zgoditi v in z njenim telesom, temu ne bo nihče ugovarjal. Vendar pa je osebkova pravica do življenja zanesljivo močnejša in strožja od pravice matere, da odloča o tem, kaj se ima zgoditi v in z njenim telesom, zato mora prva prevladati nad slednjo. Zarodka potemtakem ne smemo ubiti, nosečnosti ne smemo prekiniti.

Zveni prepričljivo. Vendar pa si zamislimo sledečo situacijo. Ob jutranjem prebujanju se znaj-

DILEMA "ŽIVLJENJE VS. IZBIRA" JE NAPAČNA

V ZAGOVOR ABORTUSA

Pretežni del ugovorov zoper abortus se opira na premiso, da je zarodek od trenutka spočetja dalje človeško bitje, oseba. Menim, da zagovor te premise ni ustrezen. Vzemimo na primer najbolj razširjen argument. Najprej zahtevamo od nas priznanje, da je razvoj človeškega bitja od spočetja prek rojstva do otroštva kontinuiran; zarisati črto, izbrati neko točko v tem razvoju in reči, da "pred to točko reč še ni oseba, po njej pa že je", je potemtakem, tako se nadaljuje zgodba, povsem samovoljna odločitev, za katero ni mogoče v sami naravi stvari najti nobenega razloga.

dete v postelji, s hrbtom obrnjeni k nezavestnemu violinistu. Naj gre za slovitega violinista, za katerega so preiskave potrdile, da boleha za usodno boleznijo ledvic. Društvo ljubiteljev glasbe si je ogledalo vse dostopne zdravstvene arhive in dognalo, da ste edini z zahtevano krvno skupino. Zato so vas ugrabili in preteklo noč violinistov krvni obtok priklopili na vašega, da bi na ta način s svojimi zdravimi ledvicami poleg lastne krvi očistili tudi njegovo. Direktor bolnišnice vam sporoča naslednje: "Ob žalujemo dejanje Društva ljubiteljev glasbe - če bi karkoli slutili, bi ga za vsako ceno preprečili. Toda sedaj je, kar je; violinist je priklopljen na vaš krvni obtok in odklopiti ga bi povzročilo njegovo smrt. Vendar ni razloga za zaskrbljenost, gre le za obdobje devetih mesecev. V tem času bo okrevljal in ga bo

mogoče varno odklopiti od vas." Ali ste se moralno dolžni sprijazniti z dano situacijo? Nedvomno bi bilo to zelo prijazno od vas, strahansko velikodušno. Vendar, ali res morate privoliti vanjo? Kaj če ne bi šlo za devet mesecev, ampak za devet let? Ali celo več? Ali če bi direktor bolnišnice dejal: "Smola, se strinjam, vendar morate sedaj ostati v postelji z violinistom, priključenim na vaš krvni obtok, vse do konca življenja. Kajti zapomnite si tole. Vse osebe imajo pravico do življenja, in violinisti so osebe. Resda vam je zajamčena pravica do odločanja o tem, kaj se ima zgoditi v in z vašim telesom, toda osebkova pravica do življenja odtehta vašo pravico odločanja o lastnem telesu. Torej vas ne moremo nikoli več odklopiti od njega." Ni si težko zamisliti, da bi se vam zdelo to

okrutno, kar samo potrjuje sum, da je s prej tako prepričljivo zve-nečim argumentom vendarle nekaj narobe.

■ Življenje in pravica do življenja

Gotovo so vas v omenjenem primeru ugrabili, na operacijo, s katero so violinista priklopili na vaše ledvice, niste pristali po lastni volji. Mar lahko tisti, ki iz omenjenih razlogov nasprotujejo abortusu, naredijo izjemo v primeru, da je nosečnost posledica posilstva? Vsekakor. Zatrdujemo lahko, da imajo osebe pravico do življenja, da pa pripada nekaterim osebam, v konkretnem primeru tistim, ki dolgujejo svoj obstoj aktu posilstva, ta pravica v manjši meri kakor vsem ostalim. Vendar pa imajo takšne izjave razmeroma nelagodno zven. Odgovor na vprašanje, ali nam pravica do življenja sploh pripada oz. v kolikšni meri nam pripada, nikakor ne bi smelo biti odvisno od tega, ali smo plod nasilnega spočetja ali ne. In zares, ljudje, ki nasprotujejo abortusu na podlagi zgoraj omenjenega premisleka, tega razlikovanja dejansko ne poznajo in zato v primeru posilstva tudi ne delajo izjeme. Prav tako ne dopuščajo izjeme v primeru, ko mora mati svojo devetmesečno nosečnost preživeti v postelji. Pripravljeni so sicer priznati, da bi bila to za mater velika škoda in hudo breme; kljub temu pa bi vztrajali, da imajo vse osebe pravico do življenja, da je zarodek oseba itd. Sumim celo, da ne bi dovolili izjeme niti v primeru, da bi po nekem čudežu nosečnost trajala celih devet let ali kar do konca materinega življenja.

Med nasprotniki abortusa so tudi taki, ki ne bi dopustili izjeme niti v primeru, ko bi nadaljevanje nosečnosti po vsej verjetnosti skrajšalo življenje matere; za takšne je abortus nedopusten tudi tedaj, ko gre za reševanje življenja matere. Glasovi te vrste so danes razmeroma redki in številni nasprotniki abortusa odklanjajo tako skrajno gledanje. Kljub temu pa nam lahko služi za dobro izhodišče; v zvezi z njim prihajajo na plan številni zanimivi poudarki.

1. Imenujmo pojmovanje, v skladu s katerim je abortus nedopusten, četudi za ceno življenja matere, "skrajno stališče". Poudariti kaže, da to stališče ne izhaja iz predhodno omenjenega argumenta, ne da bi mu dodali nekaj močnih premis. Vzemimo, da je ženska zanosila, potem pa izve, da ima srčno okvaro, zaradi katere jo v primeru donositve otroka čaka zanesljiva smrt. Kaj je mogoče storiti zanjo? Zarodek ima kot oseba pravico do življenja, vendar pripada enaka pravica tudi materi kot osebi. Obema pripada domnevno enaka pravica do življenja. Po kakšnem premisleku bi tedaj sledilo, da abortusa ne smemo izvršiti? Če imamo enako pravico do življenja tako mati kakor tudi otrok, ali nismo tedaj prisiljeni k metu kovanca? Ali pa kaže k materini pravici do življenja pristeti njeno pravico, da sama odloča o tem, kaj se dogaja v in z njenim telesom,

Opombe:

¹ Hvaležna sem Jamesu Thomsonu za razpravo, kritiko in številne koristne namige.

² Daniel Callahan: Abortion, Choice and Morality (New York 1970)

³ Termin "neposreden", uporabljen v pričujočih argumentih, je tehnične narave. Grobo rečeno, z "neposrednim ubojem" je mišljeno ali ubijanje kot cilj sam po sebi ali ubijanje kot sredstvo za doseg nekega cilja, denimo ohranitev nekogarsnjega življenja. Glej opombo 6 za primer njegove rabe.

⁴ Cf. Encyclical Letters of Pope Pius XI on Christian Marriage, St. Paul Editions (Boston, n. d.), p. 32: "kakorkoli že lahko pomilujemo mater, katere zdravje in celo življenje sta vsled izvršitve dolžnosti, kakršno ji nalaga narava, resno ogrožena, kakšen zadosten razlog neki bi mogli navesti v opravičilo za uboj nedolžnega? In prav s tem imamo tukaj opravka." Noonan (The morality of abortion, p. 43) bere to takole: "S kakšnim razlogom bi lahko kdaj kakorkoli opravičili neposreden uboj nedolžnega?"

⁵ Teza v (4) je na zanimiv način šibkejša od tez v (1), (2) in (3). Te namreč izključujejo abortus celo v tistih situacijah, ko bosta v primeru donositve umrla oba, tako mati kot tudi otrok. V nasprotju s tem bo lahko zagovornik pogleda, izraženega v (4), povsem konsistentno dejal, da nismo nikakor dolžni dati prednosti naravni smrti dveh ljudi pred ubojem ene od njiju.

⁶ Cf. naslednji odlomek iz Pius XII, Address to the Italian Catholic Society of Midwives: "Otroku v materinih prsih je pravica do življenja dana neposredno od Boga. Potemtakem ni nobenega človeka, nobene človeške avtoritete, nobenega znanstvenega, medicinskega, evgeničnega, socialnega, ekonomskega ali moralnega "znamenja", ki bi moglo vzpostaviti ali zagotoviti veljavno pravno podlago za neposredno zavestno razpoložljivost z nedolžnim človeškim življenjem, to je za razpoložljivost, ki stremi k njegovemu uničenju bodisi kot cilju bodisi kot sredstvu za doseg drugega cilja, ki sam po sebi morda niti ni prepovedan. Se nerojen otrok je prav toliko in iz istega razloga človek kakor njegova mati." (navedeno v Noonan: The Morality of Abortion, p. 45)

pravico, ki ji je dozdevno nihče ne odreka - s čimer bi vsota njenih pravic odtehtala pravico zarodka do življenja?

■ Umor ali materina smrt

Najbolj znan argument na tem mestu je naslednji. Rečeno je, da bi pomenila izvršitev abortusa neposreden uboj otroka, medtem ko bi naša zadržanost do vsakršnega ravnanja v taki situaciji matere ne ubila, temveč le prepustila umiranju. Še več, uboj otroka bi pomenil uboj nedolžne osebe, zakaj otrok ni zagrešil nobenega zločina in ne stremi k materini smrti. Argument ima od tod dalje več možnih nadaljevanj. (1) Ker je neposreden uboj nedolžne osebe vselej absolutno nedopusten, nosečnosti ne smemo prekiniti. Ali, (2) ker je neposreden uboj nedolžne osebe umor in ker je umor absolutno nedopusten, nosečnosti ne smemo prekiniti. Ali pa, (3) ker je dolžnost, da se vzdrži neposrednega uboja nedolžne osebe, za vsakogar bolj obvezujoča od njegove dolžnosti, da nekoga obvaruje pred smrtjo, nosečnosti ne smemo prekiniti. In končno, (4) kadar smo postavljeni pred izbiro med neposrednim ubojem nedolžne osebe in tem, da nekoga pustimo umreti, tedaj moramo izbrati slednje in potemtakem ne smemo prekiniti nosečnosti.³ Nekateri v tem očitno niso bili pripravljeni videti nadaljnjih premis, ki jih je potrebno dodati, če naj dospemo do sklepa, temveč so menili, da sledijo enostavno iz dejstva, da ima vsaka nedolžna oseba pravico do življenja.⁴ Tako sklepanje je zmotno in morebiti najenostavnejši način dokaza za to je, da pokažemo, kako so navzlic jamstvu, da nedolžnim osebam pripada pravica do življenja, teze od (1) do (4) napačne. Vzemimo na primer tezo (2). Če je neposreden uboj nedolžne osebe umor in kot tak nedopusten, potem je neposreden uboj nedolžne osebe v materinem telesu prav tako umor in zato je nedopustno dejanje. Vendar pa ni mogoče resno govoriti o umoru, če mati izvrši abortus na lastnem telesu, da bi si na ta način rešila življenje. Ni mogoče resno trditi, da se mora vzdržati, da mora le pasivno posedati in čakati na svojo smrt. Oglejmo si znova primer z vami in violinistom. Skupaj z violinistom ležite v postelji in direktor bolnišnice vam pravi: "Nad vse mučno mi je in globoko sočustvujem z vami, vendar smo vašim ledvicam s tem naložili dodatno breme, zaradi česar vas v roku enega meseca čaka smrt."

Kljub temu pa morate ostati, kjer ste. Z vašim odklopom bi namreč neposredno ubili nedolžnega violinista, to pa je umor in umor je nedopusten. "Če je karkoli na svetu res, potem mora biti res, da ne zagrešiš umora, da torej ne storiš nič nedopustnega, če v taki situaciji sežeš z roko za hrbet in se odklopiš od violinista, da bi si s tem rešil življenje."

(nadaljevanje prihodnjic)
prevedel Friderik Klampfer

Judith Jarvis Thomson

PERSPEKTIVE BIH BEDA IN BREZUP

Izkustvo naše generacije - kot najverjetneje tudi naših očetov - je "balkanskost", v smislu nedorečenosti, popolne negotovosti, neperspektivnosti. Če za trenutek prisluhnemo govornici zgodovine, bomo ugotovili, da predstavljata mir in blagostanje na Balkanu "nenormalno stanje", medtem ko normalno stanje v tem prostoru označujejo vojne, beda in medsebojno sovražstvo. Od tod morda tudi žalostno dejstvo, da mladina te države tako nekritično sprejema ideologijo senilnih starcev, groteskni v svojem tragičnem egoizmu, za katerim pa se, žal, nahaja bolj ali manj legitimen podpis milijonov ljudi, ki so se prepustili vodstvu patološko strukturiranega uma "očetov naroda".

Pred samo nekaj meseci si nismo mogli predstavljati, da smo se sposobni v taki meri psihološko pripraviti na morebitno sodelovanje v vojni - torej v procesu uničevanja in ubijanja, za katerega se bo sovražstvo do "nasprotnika" oblikovalo šele naknadno. Vse to pa nas spominja na bistvo evropskega izkustva v tem stoletju: na mehanizme, ki so iz fašizma naredili "svetovni proces", pred katerim se dandanes ni imuna nobena točka na zemeljski krogi.

Namen tega skrajno skopega uvoda je pravzaprav poskus vsaj površno določiti načelo, iz katerega bi bilo mogoče izpeljati trenutno socialno izkušnjo avtorja tega zapisa: socialno-psihološko pozicijo, ki je v veliki meri podobna poziciji kolektivnega glavnega junaka v Camusovem romanu "Kuga". S pripombo, da so vpogledi, o katerih je tukaj govor, zgolj artikulacija interesov stotisočev ljudi, ki so v Bosni in Hercegovini v socialnem smislu le korak od stanja, ki ga je Jaspers poimenoval "mejnna situacija".

V BiH je brezposelnih več kot 320.000 ljudi, 80 % te populacije predstavljajo ljudje, mlajši od 30 let. Po drugi strani pa se tudi najstarejši del populacije BiH nima s čem pohvaliti: 230.000 upokojencev prejema pokojnino manjšo od 5000 din, pa še to z večmesečno zamudo. Med omenjenima kategorijama bosansko-hercegovske populacije se nahajajo delavci, katerih večina že dalj časa ni prejela osebnih dohodkov v denarju, tako da cela mesta (npr. Zenica, Kakarji) živijo od bonov. Če ob tem upoštevamo še, da je bosansko-hercegovsko kmetijstvo sposobno prehraniti le 16% svojega prebivalstva, potem teh nekaj konkretnih podatkov povsem plastično odraža stanje v centralni balkanski republiki. Opaziti pa je tudi vse večjo paniko zaradi srbske zapore izvoza kmetijskih izdelkov. Ob tem ne kaže zanemariti še malone popolne prometne blokade BiH

in skoraj 100.000 beguncev iz Hrvaške.

Razen tega je opaziti še nek pojav, o katerem je mogoče tudi teoretski razmisliti. Namreč, najbolj ogroženi prebivalci BiH - in teh je večina - so ostali brez ljudi, ki bi vsaj malo zaščitili njihove interese. Mehanizem, ki trenutno obvladuje delavce v BiH, in je istočasno največja ovira pri uresničevanju njihovih interesov, je dejstvo, da se bosanski livarji in rudarji čutijo osramočene pred novo oblastjo, kot da bi bili oni edini krivci za to, da se je v Jugoslaviji "dogodil" socializem. Novi oblastniki svoje neusphe se zmeraj opravičujejo z napakami prejšnje vladajoče garniture. Vsako malo radikalnejšo zahtevo delavcev pa tolmačijo, čeprav ne povsem odkrito, kot obliko "kontrarevolucije", kot nerazumevanje zakonov tržnega gospodarstva, kot dejanje komunistično razvajanega delavskega razreda.

Po drugi strani pa oblast kupuje mir pri bosansko-hercegovskem prebivalstvu z dejstvom, da se vojna v BiH "še ni začela". A v trenutku, ko bodo delavci doumeli, da je cena, ki jo plačujejo za rokovanje treh nacionalnih voditeljev le previsoka, se bodo morda odzvali malone odkritemu pozivu k rušenju obstoječe oblasti. Kajti Bosna je izgubila tako svojo državo kot tudi ekonomijo in kulturo. Naj se je to zgodilo po lastni ali tuji volji, niti ni toliko pomembno. Bistveno je, da ti, ki so dobili zupanje svojih volilcev, le-tega niso uspeli ohraniti. Saj tistim, ki so jim v predvolilnem leporečju obljubljali vse mogoče, ne uspevajo zagotoviti niti življenjskega minimuma. Življenje pa je bilo v tem "slepem črevesu Evrope" že stoletja vse prej kot dostojno človeka.

Samir Osmančević

REKTORSKA KONFERENCA ALPE-JADRAN

IZJAVA OB VOJNI NA HRVAŠKEM

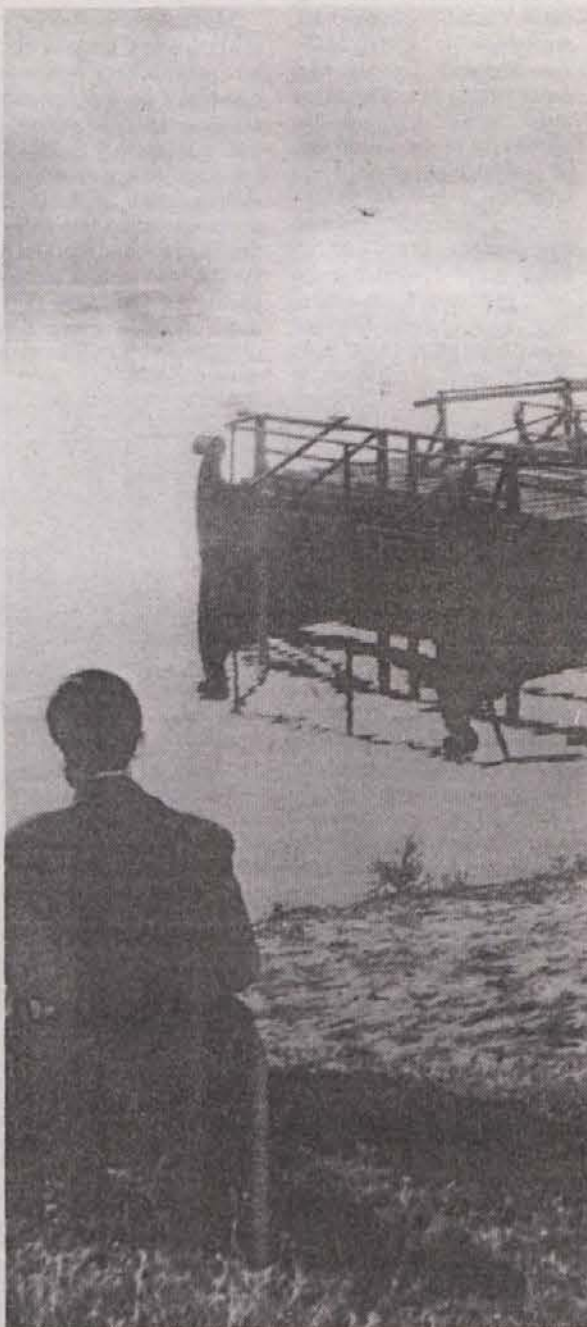
Znanstveni svet Rektorske konference univerz in visokih šol Delovne skupnosti Alpe-Jadran izraža svojo globoko žalost ob številnih mrtvih ter svoje globoko sočutje z ranjenimi in vsemi prizadetimi grozovite vojne na Hrvaškem. Svojo posebno solidarnost izraža s prizadetimi hrvaškimi univerzami ter z njihovimi znanstveniki, učitelji in študenti. Zato bo Znanstveni svet storil vse, kar je v njegovih močeh, da Hrvaški na njeni poti v neodvisno in demokratično državo nudi vso potrebno pomoč in podporo. Še posebej se čuti povezanega z Univerzo v Osijeku in z Univerzitetnim centrom v Dubrovniku, saj v njihovi neposredni bližini tečejo srditi spopadi.

V osrčju Delovne skupnosti Alpe-Jadran se soočamo z dejstvom, da se nepoučljive in totalitarne sile, ki se čutijo zavezane človeka zaničujoči ideologiji ter že dolgo zatirajo človeko-

ve pravice in kršijo mednarodno pravo, slej ko prej zatekajo k brezobzirni uporabi vojaškega nasilja kot sredstvu politike. S tem so se same izločile iz evropske civilizacije in kulture ter odprle tako globoke jare, da je dialog med njimi in zatiranimi komaj še mogoč. Kljub temu jih še vnaprej pozivamo k dialogu in k takojšnji ustavitvi prelivanja krvi.

Vse, ki bodo prejeli ta poziv, prosimo, da delujejo v našem smislu. V okviru Univerzitetne skupnosti Alpe-Jadran nameravamo storiti vse, da pomagamo odstraniti nadvse veliko škodo, ki jo ta vojna povzroča, in blazimo rane, ki jih zadaja. Tudi v bodoče bomo izkoriščali vse možnosti, ki so nam na voljo, ter vse instrumente dobrososedskega sodelovanja in pomoči, da bi tako pospeševali razvoj univerz v demokratični in neodvisni državi Hrvaški in Sloveniji. Še posebej si bomo prizadevali za izmenjavo profesorjev, docentov in študentov.

Zahtevamo, da se brezpogojno ustavijo vse vojaške akcije in se kriza rešuje na miren način, pri čemer naj se predvsem razvijajo demokratične sile in upošteva pravica narodov do samoopredeljevanja.

DUBROVNIK Z OČMI TUJCA POZDRAV S ČRNOGORSKE STRANI

Kdor je poznal te kraje pred začetkom jugoslovanskega konflikta, se bo strinjal z mano, da so bili vsaj med najlepšimi v Evropi, če že ne kar na svetu. Prijazni, tudi do tujcev uslužni in prijateljski ljudje, lahka dostopnost, raznolikost prebivalstva in pokrajine, enkratnost množice svetovnih unikatov... Mnogo tega je že zdaj preteklost. Povsem se je spremenil tudi odnos do tujcev.

V taki situaciji si tudi Čehi in Slovaki ne upajo prihajati v Jugoslavijo razen Slovenije. Jugoslavija je postala nedostopna in zelo nevarna država, v kateri ti nihče ne more zagotoviti varnosti. Skozi nekatera področja je sicer mogoče potovati, a daljše zadrževanje na njih ni priporočljivo. Celotno Beograd je postal nevarno mesto: poleg že sicer neverjetno visoke stopnje kriminalitete so zdaj pogoste tudi eksplozije v javnih lokalih - strah in negotovost sta opazna na vsakem koraku.

Nas cilj je bil Dubrovnik. Toda kako priti do njega? To je potovanje groze z eno samo svetlo točko: v Črni gori je goriva dovolj celo ponoči. A na vsakem kilometru so na cestah ovire (kamenje, podrti drevesa...) in na vsakem mostu vas ustavi obojen človek v uniformi ali nečem, kar naj bi uniforma bilo. Streljanje in pobliževanje v gozdovih, kjer naj bi se prostovoljci borili z diverzanti, ne vznemirjata nikogar več.

Stiri kilometre od Hercegnovega je meja med Hrvatsko in Črno goro. Brez posebne dovolilnice ni dovoljeno na hrvaško stran niti pogledati. Tako nem je vsaj razložil najagresivnejši prostovoljec, oblečen povsem v črno in močno obojen - ne do zob, ker teh ni imel. Redni vojaki so bili bolj komunikativni in so nam svetovali, naj si vendar priskrbimo dovolilnice. Procedura pridobivanja dovolilnic traja nekako 24 ur. Toda kar se dogaja med tem, še najbolj spominja na prizore iz

Kafkovega Gradu. Njekje nekdo o nas brez nas. Pošiljajo nas v Hercegnovi, pa na ambasado ČSFR v Beograd, pa na Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo, pa na področno vojaško poveljstvo, spet v Hercegnovem. Končno je neverjetno postalo resnično: uradniki so se naveličali in končno rodili dovolilnico. Dovolilnica, ta preizkušeno zanesljivi mehanizem komunističnega sistema, v Črni gori deluje. Uvrstijo nas v kolono vojske in prostovoljcev, ki gre na okupirano dubrovniško področje.

Bili smo (koncem novembra) med prvimi tujci, ki so si lahko ogledali Dubrovnik s srbskih položajev na Žarkovici. Celotno področje med mejo in Dubrovnikom je povsem opustošeno. Ceste južno od Dubrovnika praktično ne obstajajo več. Na mnogih mestih se je jadranska magistrala dobesedno zrušila v morje. Očitno so bili boji težki, saj je JA uporabljala najbolj zločinske metode vojskovanja in najtežja orožja. Letališča Čilipi ni več, prav tako mnogih turističnih centrov. Ljudi, ki niso pravočasno pobegnili, so pobili ali ujeli in nasilno odvedli v Črno goro. Sledove krvi je videti povsod, kamor se človek obrne. Po mrtvi pokrajini se potika sestrada in preplašena živina, ki so jo "osvoboditelji" napodili iz hlevov in nanjo občasno uprizarjajo love. Streliva srbski strani nikoli ne zmanjka, torej ni nobene ovire, da se vojaki in prostovoljci ne bi igrali kavbojev.

Tudi situacija v obmejnih krajih Črne gore je daleč od nekdanje. Stanovali smo kot edini tujci v enem od redkih odprtih hotelov v Hercegnovem. Ponoči razbijanje po naših oknih: skupina huliganov (ali pa morda kdo drug) je metala pomaranče in kamenje. Na srečo smo bili v 4. nadstropju. Ker smo na trgu fotografirali, so nas pripili in zaskočili. Enak postopek se je ponovil, ko smo se slikali na plaži. Poznali smo že obraze ljudi, ki so nas stalno spremljali in zapisovali vse, kar so videli ali slišali. Sploh nas ni presenetilo, ko so za nami poslali Slovaka iz Vojvodine, da bi izvohal še kaj več.

Povratak ni bil nič manj avanturističen kot potovanje na jug. Kot da se vračamo iz Absurdistan, kjer je vse postavljeno na glavo. Kjer ne veljajo nobene norme in predpisi in je vsak tujec že a priori vohun ali potencialni diverzant. Grožnje četnikov s smrtjo, če bi slučajno napisali kaj drugega od tistega, kar bi oni radi, da napišemo, so očitno že obvezni del folklorea.

Konflikt v (nekdanji) Jugoslaviji je bolj krvav in grozovitejši, kot si lahko predstavljajo povprečni Zemljan. Morda si ga lahko predstavljajo vietnamski in afganistanski veterani. Kar sem na lastne oči videl na dubrovniškem območju, mi je več kot dovolj. Po tej izkušnji raje niti ne razmišljam, kako je v Vukovarju ali Vinkovcih. Že tako nisem prepričan, da bom lahko še kdaj mirno spal.

Jiri Svitek

KRATEK KURZ MAGIJE V ŠESTIH ČARANJH 4. MAGIJA IN EKONOMIJA

Brez pomena je pri tem naslovu pomisliti na najhujše, ker bo v resnici še hujše. V prejšnji lekciji sem govoril o za magijo nujnem planskem sistemu. Če naj ima čarovnija efekt, mora občestvo tak plan načelno poznati ali ga vsaj predpostavljati. Prav ta plan postaja zdaj izhodišče za izpeljavo novih resnic.

Pot razodetja imenitnih spoznanj, ki vam jih tukaj razkri-
vam, je bila sicer precej drugačna od poti, ki jo ubiram v tej lekciji, vendar me iz dela pridobljena pedagoška modrost uči, da je treba nadaljevati pri že znanem. Ker pa se zaradi dopisne oblike tega kurza ne morem prepricati, ali sploh kaj veste, se bom v nadaljevanju naslonil na *Alfreda Sohn + Rethla*, ki je, če nič drugega, vsaj preveden v slovenščino. Ta človek je nekoč prišel na idejo, da sta novoveška znanost in blagovna ekonomija med seboj tesno povezani. Pri tem ni toliko mislil na znano dejstvo, da se zgodovinsko pojavita skoraj sočasno, da skratka profitni motiv te ekonomije naravnost zahteva znanstveni pristop, ampak je mislil predvsem na notranje, strukturno sorodstvo.

Pa lepo po vrsti. Dober *homo oeconomicus* se v blagovni ekonomiji obnaša tako, da nosi v žepu denar (se pravi potiskani papir) in z njim kupuje karkoli. Denar je sveta vladar, je zamenljiv za vse, obvlada vse, je skratka bog, točka, ki povezuje raznovrstna blaga - stvari, ki se prodajajo in kupujejo. Je tudi metafora, saj je zaradi povedanega tudi univerzalni predstavnik vseh blag. Po drugi strani pa si tudi znanost prizadeva odkriti zakon, ki bi veljal za vse pojave ali vsaj za večino pojavov (npr. zakon prostega pada). Znanost, ki ima na zalogi več takih spoznanj, je imenitnejša od tiste, ki jih ima manj, njene apostole pa prepozna po lahkotni hoji in dolgem življenju.

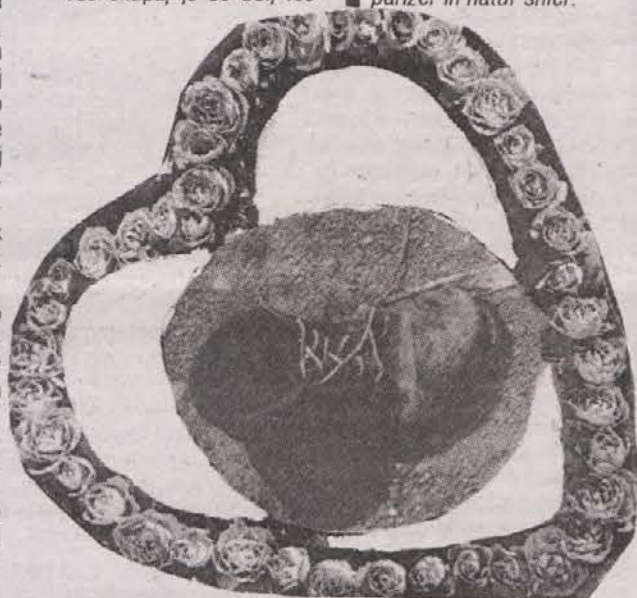
Teza marksistov je, da baza, seveda ekonomska, določa zavest. Prevedeno za potrebe te lekcije to pomeni: Če se ljudje dan za dnem obnašajo ekonomsko, je gotovo, da bodo po istem principu pričeli tudi misliti. S tem pa je izpolnjen notranji pogoj za nastanek znanosti kot posebej strogo organiziranega načina mišljenja. Posamezne (eksaktne) znanosti oz. posamezna znanstvena spoznanja so obstajala že prej, kar je povsem jasno, saj sicer človek sploh ne bi preživel. Znanost kot družbeno organizirana moč pa se je, kot vemo od *Maxa Webra* dalje, lahko razvila le z evropskim novim vekom. Princip znanosti skriva v sebi princip blagovne ekonomije (menjave).

Poleg blagovne ekonomije, t.j. ekonomije, kjer se menjuje po principu denar-blago, pa je znan še en, zgodovinsko starejši tip t.i. planske ekonomije oz. naravne menjave, kjer se menjuje po principu: blago za neko

drugo blago, pravilneje predmet za nek drug predmet. Tako recimo divjaki zamenjajo sekuro za vrečo pšenice, to pa seveda lahko zamenjajo spet za kaj drugega. Gre torej za komplementarnost: namesto denarja, ki ga je mogoče v vsakem trenutku menjati za katerokoli blago (metafora), imamo opraviti s serijo direktnih menjav (metonimija). Ta menjava seveda ne poteka kar tja v en dan, ampak po nekem planu: ve se, kaj je mogoče v neki družbi menjati s čim.

ln sedaj ena ključnih ezoteričnih resnic: če je sklep o vplivu blagovne menjave na mišljenje sprejemljiv, kar je, potem je sprejemljiv tudi sklep o vplivu naravne menjave na mišljenje. ln tudi ta je. Pokazati je mogoče na analogijo plana naravne menjave in plana magijske menjave, kot tudi zgodovinsko prevladovanje magije v arhaičnih družbah.

Vse skupaj je še bolj res

zaradi tega, ker menjava v teh družbah človeku ni tako vnana kot v družbah, v katerih prevladuje blagovna menjava. Menjava je v arhaičnih družbah "kompleksen socialni akt". Poleg ekonomske opravlja še moralno, sorodstveno, religiozno itd. funkcijo in jo človek torej nujno doživlja vsestransko.

Tale lekcija se že malo vleče, vendar kaže par stvari vseeno ponoviti. Da bi pri naravni menjavi nastal nek red, je potreben sistem. Če pa vprašate naravnega ekonomista ali maga, zakaj se menja ravno ti dve stvari, oziroma zakaj je mogoče na neko stvar vplivati ravno s to stvarjo, boste dobili odgovor: "Zato, ker sta podobni." Na področju ekonomije si je že stari *Aristotel* razbijal glavo v vprašanju podobnosti sekire in vreče žita, na področju magije pa sem stvar pojasnil v prejšnji lekciji. Ko so vse stvari na nek način podobne, bomo v konkretnem primeru videli predvsem tisto podobnost, ki nam jo sistem sugerira. Vso eksotiko čudaških klasifikacij odpravim z enim samim odgovorom: socializacija in iniciacija.

To lekcijo preberite večkrat! Postala bo baza za vaše mišljenje in postopoma ji boste verjeli.

Ivan Kosovel

KATEDRIN VODIČ PO GOSTILNAH JANG TSE KJANG, MARIBOR

KATEGORIJA 2, OCENA 7

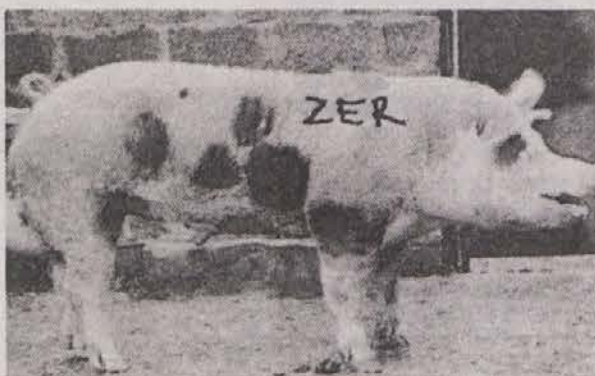
V "civiliziranem svetu" velja, da so kitajske restavracije lokali, kjer se je mogoče za malo denarja okusno in obilno najesti, poleg tega pa velja kitajska hrana za razmeroma zdravo in ne preveč redilno. Slovenija seveda ni v civiliziranem svetu, in če se je v tistih nekaj kitajskih restavracijah, ki so zadnje čase pognale na naših tleh, sicer mogoče najesti obilno, pa tudi bolj ali manj okusno, to še ne pomeni, da je mogoče tjakaj zaiti brez strahu pred bankrotom. Neglede na to je vsaka popestritev ponudbe vredna hvale - tudi slovenski želodec prenese še kaj drugega kot viner, parizer in natur šnicl.

dušju največ prispeva nadpovprečna čistoča, pa glasba, menda kitajska in sama po sebi nič posebnega, toda predvsem dovolj tiha, da ne moti, pa izredno hitra in prijazna postrežba... Toda, če velja pohvaliti hitrost in prijaznost, pa dejstvo, da ti na mizo postavijo grelnik, to ne velja za jedilni pribor (juho ti sicer postrežejo v skodelici in z žlico iz porcelana, h glavni jedi pa ti prinesejo vilico, ne pa tudi jedilnih paličic, ki jim je kitajski način priprave hrane načeloma prilagojen). Na mizi je poleg soli, popra in zobobrebcev tudi sojina omaka in sambal (pasta iz ostrih rdečih papričic), pogrešali pa smo blago in sladko slivino omako, ki je običajni dodatek pogrinjkom v tovrstnih restavracijah v tujini, in ki se zelo prileže k popularnim spomladanskim zvikom, pa tudi k mnogim mesnim in zelenjavnim jedem. Sestava jedilnega lista je nekoliko štorasta: najprej menuji za eno osebo, nato jedi po naročilu, nato menuji za dve ali štiri osebe, za konec pa še pijače, hvaljevalno pa je, da so v njem posebej označene pikantne in zelo pikantne jedi. Hrana je pripravljena okusno in porcije so obilne, a žal so cene za nas le nekoliko preveč avstrijske (liter edine kitajske pijače, namreč riževega zganja - točijo ga sicer po 2 cl - je kar 9000 slt, preprosti menuji pridejo od 230 do 300 na osebo, posamezne jedi po naročilu tudi čez 1000, pivo 65, čaj 60... - tako je vsaj bilo prvi teden decembra).

PLUSI: "Drugačnost" ponudbe; hitrost, prijaznost in fleksibilnost postrežbe (čeprav gre za restavracijo, konzumiranje hrane ni nujno); kvaliteta in kvantiteta hrane; lokacija.

MINUSI: Del osebja ne zna slovensko; slabo pregleden jedilni list; razmeroma visoke cene.

Vsekakor upamo, da se bodo "drugačne" restavracije pri nas prijele. Želimo si jih čim več, saj bo šele konkurenca omogočila relevantno primerjanje, pa seveda boj za goste s kvaliteto in "normalnejšimi" cenami.

JUDEN, HUNDE, SPORTKLEIDUNGSTRÄGER... RAUS

Diskriminacija à la MKC

So prostori in dogodki/prireditve, kjer je določen tip garderobe izrecno nezaželen oz. prepovedan. Ampak to je nekje javno sporočeno, ali pa se razume samo po sebi. V cerkve ponavadi ne spuščajo v kratkih hlačah ali mini krilih. Na pogrebe se ne spodobi hoditi v pisanih kopalkah (čeprav to ni izrecno prepovedano). V lokalih, predvsem tistih bolj finih, sploh če so privatni, ima *gazda* vso pravico suvereno prepovedovati karkoli. So tudi prostori in dogodki, kjer je določen tip garderobe predpisan - ampak tudi to se ve ali pa je posebej sporočeno. Npr. na elitnih gala žurij je gospodom ponavadi predpisana obleka s kravato ali metuljčkom, damam pa dolga večerna obleka ipd. Ne gre pa mi v glavo, da si privoščijo "oblačilno diskriminacijo" v MKC (Mladinskem! kulturnem! centru), ki ne le, da ni eliten, ekskluziven lokal, ampak naj bi bil celo "družbeni prostor drugačnosti", torej tolerantnosti par excellence - tudi do manj konvencionalnih nasploh in nekonvencionalno oblečenih posebej.

28. 12. lani sem tudi sam postal žrtev diskriminacije. Na otvoritev razstave v galeriji *Mediä nox* sem prišel nekoliko prezgodaj, torej sem hotel ob izbrani pijači počakati na začetek pol etaže višje, v *klubu MKC*. Nisem se uspel dokončno naročiti, kar me obstopijo trije korpulentni moški z imidžem, kot da bi pobegnili iz kakega mafijskega filma (čeprav niso imeli vidnih oznak, niti se niso predstavili ali legitimirali, sem pravilno sklepal, da so redarji); eden od njih (očitno edini z darom govora, kajti ostala dva sta ves čas molčala) mi pove, da v MKC v trenerki ni vstopa. Hotel sem vedeti, od kdaj, in dobil odgovor, da od nekaj (čudne predstave o večnosti - kakih 10 dni prej sem bil v isti trenerki v istem lokalu povsem normalno postrežen). Hotel sem vedeti, kdo je šef, in pri tem omenil, da sem

tudi sam včasih sodeloval z MKC-jem. Medtem, ko so me *spremljali* na hodnik, sem dobil odgovor, da je šef *Aleš*, in ko sem hotel vedeti, kateri *Aleš*, da bi, če imam res kaj z MKC, to že moral, sam vedeti. Stvar se je odvijala brez hrupa in nasilja - a močno dvomim, da bi jo dobro odnesel, če bi nudil kakršenkoli, čeprav le verbalen odpor. Kasneje na otvoritvi sem od *vodje programskega sveta* (se pravi resničnega šefa) *Jožeta Kosa*, ki pa o kakih oblačilnih omejitvah ni imel pojma, izvedel, da se *Aleš*, na katerega se je skliceval redar, piše *Herga*, in da je *koordinator*, torej šef operative. Ker sem se odločil demonstrativno zapustiti galerijo (zares ne razumem, kako bi smel biti v trenerki v kulturnem delu MKC, če me v njej niti v gostinsko-zabaviščnega ne spustijo), me je *Jože* pozval, naj grem z njim gor "razjasnit" vso stvar, kar pa sem odklonil (nočem biti izjema - slišal sem, da nekdo, ki so ga iz istega razloga vrgli ven nekaj dni pred mano, zdaj hodi v MKC v pižami, ki pač ni izrecno prepovedana). Če sem že "ekskomuniciran", ker imava z nekim redarjem ali "šefom" ali komerkoli že glede oblačenja različen okus, tam pač nimam kaj iskati, "razjasnjenje" pa naj MKC-jevski aparatčiki med sabo!

Me pa zanima (in najbrž tudi koga drugega - skratka, javen odgovor ne bi bil odveč), *zakaj* so uvedli to omejitev (pričakujem razumno utemeljitev, če je sploh mogoča) in *kdo* jo je uvedel. Če so to storili redarji (ti naj bi bili le servis, ki, čeprav nasilno, le preprečuje nasilne izgrede obiskovalcev, skratka nekaj "represivni" oz. "policijski" aparat) na svojo pest, je to primerljivo "državnemu udaru", in jih je torej treba zamenjati (če je po "udaru" to sploh še mogoče) skupaj s tistimi, ki jih je namestil. Če je tako odredil "šef" (kar je glede na izjave redarja najbolj verjetno), so redarji samo vzorno vršili svojo dolžnost, pač pa mora biti nekaj narobe s "šefom", pa tudi s tistimi, ki so ga nastavili (saj ga menda niso vzeli v službo kar na lepe oči), to pa so "veliki šefi" (programski svet) s predsednikom (ki o vsem skupaj "nič ne ve") na čelu.

Kar zadeva mojo malenkost, čakam, da v MKC "razjasnijo", da ustrezno ukrepajo in o tem obvestijo javnost - do takrat pa omenjeno institucijo bojkotiram. Nasprotniki diskriminacije vseh dežel, posnemajte me!

Darinko Kores

NAGRADNI REBUS ZA BOLJŠO PREBAVO

Če hočete vedeti, koga predstavlja prasec na sliki, jo rešujte kot rebus, in to v nemščini, rešitev pa zapišite na srbski način (kao što govorite). Rešitev pošljite na naš naslov do 14 dni po izidu časopisa, dopišite svoj naslov in čakajte na nagrado!

Rešitev prejšnje uganke: atol, Tito, otok, loka.

Zlasti, ker gre za povsem neprofitno zadevo, ki s prodajo kart pokriva (po navedbah direktorice Jelke Stergel) le neke do 20% stroškov. Ta delež bo letos zaradi slabšega obiska (povprečno 250 prodanih kart na film, lani 350-400) še manjši. Torej bi Ministrstvo za kulturo moralo bolj odvezati mošnjo.

Izbior filmov je bil dobro zastavljen; slučajno smo imeli priložnost videti celo letošnjega dobitnika **Oscarja** za najboljši tuji film in nagradjenca s **Felixom** za evropski film leta. Prvi, **Pot upanja**, je nadomestil izpadlega **Indijanskega tekača** (S. Penn), na žalost pa to ni bila edina od-poved. **Srčno damo B. Jur-jaševića** v Zagrebu še vedno montirajo, **Satan** (V. Aristov) se je na poti iz Rusije ustavil v Beogradu (!), **Gilliamov Kraljevi ribič** pa nas bo (menda) obiskal kasneje.

FAF oz. MDAF nam, kot po-vesta že sama naslova (prvi sicer pretenciozno, drugi pa nerodno), poskuša predstaviti drobce tiste svetovne (tokrat bolj evropske) filmske produkcije, ki nanjo lahko prilepimo oznaki "umetniškosti" in "avtorstva". A kaj sploh je umetniški oz. avtor-ski film?

Historični pogled nam evo-cira evropski, morda najbolj francoski in italijanski film 60-ih in 70-ih let. Ko pogled pri-bližamo, pa odkrijemo, da te-melji sintagma "umetniški film" na paradoksu: če za umetnost nasploh (zlasti za upodablja-jočo umetnost) lahko trdimo, da jo kot umetnost vzpostavlja, definira, ravno nek presežek, "nekaj več", nad ravni metiera, talentiranosti, virtuoznosti ipd., pa "umetniški film" definira ravno "nekaj manj", nek manko, "odsotnost". Npr. odsotnost narativnosti, akcije, uporabe efek-tov, določenih filmskih elemen-tov ipd. Kot da bi bilo treba kine-matografskemu (komercial-nemu) filmu le nekaj odvzeti, pa bi dobili, recimo, "umetniški film".

Festival je z (dokaj duhovi-tim) uvodnim nagovorom odprl zunanji minister D. Rupel, ki se, jasno, ni mogel izogniti improvi-

VSAJ NEKAJ

FILM ART FEST

(ČE ŽE NE MORE BITI KAJ VEČ)

Od 18. novembra do 2. decembra je v Ljubljani potekal Film art festival (FAF) oz. 2. mednarodni dnevi avtorskega filma. V okoliščinah, ko sta kvaliteta, predvsem pa kvantiteta rednega filmskega sporeda drastično upadli, ko smemo pričakovati, da se bo dejavnost dveh najpomembnejših distribucijskih hiš na Slovenskem - Ljubljanskih kinematografov in CD-ja - kljub(s) priznanju(em) Slovenije znašla v še težjem položaju, ko smo, navsezadnje, ostali brez Kinoteke, bi prireditev, kot je FAF, morali že zaradi naštetega sprejeti s hvalo in upanjem, da se bo naslednje leto ponovila.

združevanja Evrope. Vendar, ali ne prikriva "uglašeno petje" so-listov različnih narodnosti zgolj trdega soočanja načel demok-racije (ko posamezniki in sindi-kat zahtevajo "svoje pravice") in avtoritarnosti (ko dirigent za-hteva odpovedovanje v korist "skupnih ciljev")?

Banda štirih Jacquesa Ri-vetta je film, ki na festivalu

pisca in slikarja Philipa Ridleya. Slikarska komponenta se filmu precej pozna, najsi gre za kom-pozicijo kadra, obravnavanje svetlobe (uporaba različnih fil-trov), fiksiranje "hipnotičnih po-dob" ("žarenje" žitnih polj) ipd. "Slikarsko gledanje" postavlja Ridleya v bližino P. Greenawayja, kakor tudi violinski crescendi in decrescendi avtorja glasbe Nicka Bicata spominjajo na "Greenawayvega skladatelja" M. Nymana. Vendar pa je atmos-fera v Svetlikajoči koži povsem drugačna kot pri Greenawayju. Ridleyev svet je težko razumljiv in bizaren; je univerzum sim-bolov, v katerih odmeva zlo človeštva: nasilje, vojna, po-tlačena seksualnost, smrt. Ta svet vidimo skozi oči dečka, sedemletnega Setha Dova, ki pooseblja - nomen est omen (Set je egiptčanski bog nemira, dove je angl. golob) - zmes otroške brutalnosti in ne-dolžnosti. Njegov pogled je po-gled kamere ("subjektivna ka-mera", veliki plan, travellingi...) - tako ni nekaj a priori nedolžnega, ampak implicira zlo.

Izmišljena zgodba Andreja Fouriera je precej simpatičen film, poln črnega humora, ob katerem se lahko prav fino za-bavamo - nič več in nič manj. Užitek nam je sicer nekoliko zmanjšala kvaliteta slike, kajti v tem (edinem) primeru je šlo za

Hladnik slovenskemu gledalcu predstavil nekaj povsem no-vega: film, narajan na sodoben, novovalovski način, kjer je dra-maturško narativnost zamenjala filmska govorica. Tako je Hlad-nik drugače kot njegovi sloven-ski kolegi uporabljal mizan-sceno, gibanje gledalcev in kamere, travellinge in velike plane, posebej izvirno pa je ust-varil prehode med realnostjo in blodnjami, fantazijami, glavnih protagonistov. Film je bil posnet po romanu Dominika Smoleta **Črni dnevi in beli dan**, ki je primer takratne slovenske eksis-tencialne proze. V primerjavi s predlogo je dogajanje v filmu nekoliko drugačno; režiserju je šlo za ekspresionistične kompo-nente. Še nekaj: prejšnji mesec je izšla knjiga **Ples v dežju Zdenka Vrdlovca**, obsežna ana-liza enega najboljših slovenskih filmov.

Pot upanja Švicarja Xavierja Kollerja je pripoved o turški družini, ki se odpravi v Švico - pot je vnaprej obsojena na propad. Film, ki eksplicitno go-vori o tragičnosti bega iz rev-nega sveta, ne more biti drugo kot neke vrste doku-fikcija. Se pravi, da je posnet v psevdodokumentaristični maniri, da turški igralci igrajo, da da bi bili naturščiki ipd. Poanti filma sta dve: prva je, da so revne države tretjega sveta revne predvsem zato, ker ne znajo vpeljati učin-kovite kontrole rojstev, druga pa, da se "ne spleča" riniti na Zahod (ZDA), saj to poleg "izkoreninjenosti" prinese le obup ali celo smrt. Je potemtakem čudno, da je ta film dobil Oscarja za naj-boljši tuji film?

Proti koncu festivala smo s Fanti iz sosesčine in Mladimi uporniki soula dobili še porcijo "today's črnega filma". Kako je, če si temnopolt in živiš v črn-skem predmestju L.A. -ja, nam je pokazal John Singleton. Kako je, če si temnopolt, poleg tega pa še homoseksualec, pa smo videli v filmu Isaaca Juliene. Oba filma poučujeta: prvi mlade afro-američane, da se med sabo ne smejo pobijati, kajti ravno to je tisto, kar želijo belci, drugi pa, kako premagovati nasprotja, npr. med homo- in heterosek-sualno usmerjenimi, belimi in črnimi, establishmentom in un-dergroundom ipd. Specifična primerka ameriškega in an-gleškega mladinskega filma.

Rift-Raff Kena Loacha je pred dnevi v Berlinu dobil Felixa, se pravi nagrado za najboljši ev-ropski film v letu 1991. Če od-mislimo zanimivo zmes druž-beno-kritične angažiranosti in značilnega angleškega črnega humora, v filmu težko najdemo kake druge, zlasti filmske, kva-litete. Ker predvidevamo, da je žirija v Berlinu vedela, kaj dela, se bomo nadaljnjemu komentir-anju tega filma raje odpovedali in si šli ogledat kak hollywoodski izdelek.

Dejan Sluga

ANDREJ MOROVIČ: PADALCI NEKATERIM DELAM KRIVICO ZALOŽBA ALEPH, LJUBLJANA 1991

Večerjo najbrž je preveč zalil
lirski subjekt, pa je zataval v prozo.
Zmeden, zhujen zdaj zre v nabuhlo grozo,
z gaziranimi navdušenjen: "Kaj sem skotil..."

Lahko bi prolongiral v tem stilu
(genau v tem slogu, v tej estetski pozi:
to v oklepaj - da verza ne povzi...)
spustil besedo, dve (več?) o usodi,
ki je živahen hokejist, o Spilu
multiverzuma..., a dosti bodi.

Čemu ta liriški uvod v kritično resnico? Opaziš, da se v recen-zijah vse manj piše o recenzira-nem, bolj o recenziranju in (zlasti) recenzirajočem (povsem eksplicitno, kričavo, nasilno, brez stika z recenziranim)? In še bo tako. Spet bo tako. Patatrud, ne biti razumljen, bo tudi še. In spet. Čutiš, da te to ne zanima, pa vendar bereš, obsojen/a na recenzitiva, da zveš, kaj je to, za kar čutiš, da te ne zanima, da ti ne uide, da se ne zlije obte kaj neoznačenega, kaka slutnja, kak indic. To je družbena vez, na katero sva samoujeta. Spet dovolj.

Kolegicam in kolegom je Morović všeč. Tudi njegovo pisanje (da ne vtipkam - zlasti). Toda to še ni razlog, da ne bi bil všeč tudi meni. Je pa hudo is-kreno in javno priznati, da ti je nekaj všeč. Pri nas. Najbolje, da takoj začneš pisati samokritiko, da kraste in nenadna izguba telesne teže ne bodo vplivale na strastno komunikacijo z denarja polnim univerzumom. "Ljudje so me bili vajeni kot ironičnega opazovalca, komedijanta, člo-veka, ki ga nič ne more prizadeti dovolj, da se ne bi mogel vsemu skupaj, sebi in svetu režati v obraz. Nebogljeno sem cepetal v pasti nepremagljivosti."

Kateri revoluciji jezika naj se prikloni slovenski avtor?

Katero revolucijo jezika naj izpiše? Kozmopolitizem? Tu z Morovićem ni težav. Je prever-jeno izdatno polit s kozmosom, skorajda odplaknjen onstran njega. Trgovanje z ničem pa je zahteven poklic. Sakralno ka-jenje brezupnih revolucij. Od zu-naj pa nekakšno tavanje lirskega subjekta, razpetega na prozo, obsojenega na ambivalenco, eksteriiranje in eksceniranje samoidividualiranosti. Intenziv-na distanca se zna zadržati. Po-zor, izliv semena.

Vlado Škafar

FILM ART FEST

video projekcijo na platno v mali dvorani Cankarjevega doma. Za ljubitelje montrealske umetniške (filmske) scene.

"umetniškega" in "avtorskega" filma seveda zasluži prvo na-grado, gre namreč za avtorski film par excellence. Pokaže nam triurni izsek iz prvih dni štirih amaterskih igralc, njihovo vpe-tost med vaje v gledališču, skup-no bivanje v predmestni hiši in zapletenost z enim (istim) moškim. "Odsotnost" so spelja-ne s tehničnim in narativnim minimalizmom; tako nam pov-sem statična kamera kaže iste figure v istih interierjih v prevladujočem srednjem planu. Rivette je pač med vsemi fran-coskimi "avtorji" najboljši in naj-vztrajnejši Bazinov učenec, za Bazina pa film itak ni nič drugega kot "prisotnost odsot-nosti"!

Svetlikajoča koža je prvenec angleškega režiserja, scenaris-ta, nekdanj predvsem romano-

Film, ki je na FAF-u segel naj-dalje v preteklost, je prvenec madžarske režiserke Ildiko En-yadi **Moje 20. stoletje**. Doga-janje je postavljeno na začetek stoletja, ko usoda (zvezde) raz-druži sestri dvojčici, od katerih bo ena s časom postala lah-koživa prevarantka, druga pa fa-natična anarhistka. Slučajno (?) se obe zapleteta z istim moškim, kar rodi nekaj komičnih situacij. Igra zamenjav se, paradoksalno, razreši v hiši ogledal. Sestri "postaneta eno", moški pa lahko le zbežano opazuje stotine od-sevov te ene podobe. Film je posnet v črno-beli tehniki, pri čemer izstopa odlično delo z lučjo. Zelo poetično in prav-ljično!

Za **Ples v dežju** vemo, da je leta '61, ko je bil prvič prikazan, povzročil manjši škandal. Filmu so očitali "prazno formo in tu-jost". Dejansko pa je Boštjan

zacijam na temo "pot v Evropo". Kar pa nas je po svoje lepo vpe-ljalo v film **Srečanje z Venero Istvana Szaba**, film, ki je s svojo zgodbo deloval najbolj "evrop-sko", je s povsem hollywood-skimi prijemi najbolj izstopal od ostale evropske produkcije; je pravo nasprotje npr. rivetovske distanciranosti in minimalizma. Pripoveduje o prihodu madžar-skega dirigenta v Pariz, kjer bo dirigiral Wagnerjevo opero Tannhauser, kar bodo preko satelita prenašali po vsej Evropi. V dramaturškem okviru ljube-zenske zgodbe in junakovega boja s samim seboj se odkriva domiselna parabola na temo

DOŽIVETA PODOBA LEPOPOT SLOVENSKE DEŽELE

SLOVENSKE ATENE

Kaj je na projektu Slovenske Atene tako izjemnega, da se je že dolgo pred izvedbo o njem govorilo toliko kot se pred nobeno razstavo doslej? Prav gotovo ne vzorčna nevljudnost vratarjev, saj postaja ta že kar tradicionalna v Moderni galeriji ljubljanski, kjer ta razstava stoji! Tudi sam koncept razstave na določeno temo in z večjim številom avtorjev najrazličnejšega profila ni v današnjem času nič novega; medijska promocija in eksponiranje sponzorja tako ali tako sodita k vsaki vsaj delno korektni organizaciji in še "cvetlično" aranžiranje postavitev je pač (čeprav pri nas ne posebej v navadi) ena od nikakor ne revolucionarnih variant razmestitve eksponatov. S tem pa so izčrpana tudi vsa vidnejša vnana obeležja, zato bi kazalo nadaljnje vzroke iskati v vsebinskih razsežnostih. Toda, ali bo ob odbitku spremljevalnih akcentov uspelo te dejanske sugestivne potenciale tudi najti?

*Projekt 'Slovenske Atene' je ploskovna in plastična rekonstrukcija slovenskega modernizma. Avtorji iz vse Slovenije, različnih usmeritev in generacij, v ta namen slikajo en sam motiv: sejalca, ki je, predvsem na začetku stoletja, inspiriral pomembne slovenske slikarje. Gre za prizor, ki po pripovedni in izrazni sugestivnosti presega vse vsiljene estetske in ideološke vzorce in se s tem nahaja globoko v območju eksistencialnega in mitskega. V spominu evropske kulture je to splošno prepoznavna tema, emblem setve in žetve, žrtvovanja in darovanja, zemlje in človeka, rodovitne snovi in umrljive lepote in moči. Obenem je tudi narodni motiv, ki govori o človekovi pripadnosti svoji zemlji, brezmejno slikovita idila, ki pa vsebuje bilanjski konflikt v pohlepem

žarenju tal nasproti nadčasovni, brezmadežni superiornosti sejalčevega spoznanja. Harmonija sejanja je prasluka spoja dveh instrumentov, povezanih v usodnem pomenu minevanja in obnavljanja. Trenutek, ukraden večnosti, v katerem neka roka, zapisana žrelu zemlje, razpira pest, da bi oplodila svoje bivanje. To je sprava in izziv obenem, je vrhunec elegancije človekove kulture, je dejanje njegove volje, drža njegove modrosti. Tako je med drugim zapisano v z decembrom 1985 datirani prvi poslanici skupine Irwin, ki je bila razposlana številnim, tedaj še domačim jugoslovanskim avtorjem. Ideja je ponovno zaživela po petih letih, ko se je organizaciji pridružila Moderna galerija ter se odločila prvotni koncept v nekoliko modificirani obliki tudi realizirati.

Kot je zapisano v spremljevalnem katalogu, se je od približno šestdeset vabljenih avtorjev odločilo za sodelovanje trideset, ki so že predtem ali pa šele po vzpodbudi vabila začeli razmišljati na temo Groharjevega Sejalca, te travmatično simbolne etnografske slike slovenstva. Zdi se, da so imeli pri materializaciji svojih idej tudi diametralno nasprotno predstavo, tako da so sedaj razstavljeni številna dela najrazličnejše idejno-ideološke in stilne provenience. Sam koncept, ki definitivno izhaja iz post(morda bolje retro-) modernističnih principov, se povsem samoumevno vrti okrog problema - simplificirano formulirano - relacij med kopijo in originalom, preko tega pa se kažejo še odtenki odnosov do lastne tradicije in poskusov vzpostavitve njene kompatibilnosti z dogajanjem in izsledki centrov evropskega avantgardizma. Tako naj bi, v najboljši maniri (le s čim utemeljene) egomagalomanije ljubljani pripadla funkcija slovenskih Aten, s čimer bi na temlju ene same lokalno pomembne in na nivo simbola nacionalne identitete povzdignjene slike bila presežena tudi njena regionalnost.

Neglede na vnaprej definirano temo (ali pa prav zaradi nje) je večino posebne omembe vrednih tokrat razstavljenih stvaritev iskati med deli avtorjev, ki so se kar najbolj oddaljili od posnemanja ali modificiranja zastavljene izhodiščne podobe, oz-

roma so jo čimbolj vključili v lastno individualno izraznost ali približali zakonitostim svojega medija, nikakor pa ne v širokem krogu preigravanj že preigranega. Med prvimi vsekakor izstopa markanten Triptih Bogdana Borčiča, ki nedvomno sodi med tiste umetnine, ki za avtonomno pričevanje o lastni referenčnosti ter doslednosti avtorjevega dojemanja umetniške vokacije ne potrebujejo nobene tako ali podobno zastavljenih okvirnih koordinat. V ta krog je, seveda z nekoliko modificiranimi konotacijami, moč pritegniti tudi Gvardjančičevega Sijalca in Gorencevo Prazno zrenje zgodovine, Kožaričevo Ispucavanje energije, pa morda še Šoškičevo instalacijo Trafalga in Pogačarjevo polinstalacijo Modre hiše.

Lastno samoreprezentiranje v sklopu zadanega konteksta je tudi tokrat nujna temeljna sestavina instalacije Vlaste Delimar, nezgrešljivo Dimitrijevičev je Kakor seješ tako boš žel (še eden iz vrste Triptychos post historicus), Zaplatilova je krpanka, Tisnikarjev Sejalca pa seveda naslikan v njegovi tradicionalni maniri. Dobršen del individualizirane imaginacije, ki ni zgolj preprosta reakcija na predpisani motiv in izgovor za sodelovanje na razstavi, veje iz posameznih video sekvenc (Gržinič & Šmid, Dragan), sicer pa pripada življenjski motiv in izgovor in dobesedno motu projekta zapisanih realizacij le življenju in ideologiji projekta. Bolj kot sami sebe jih osmislijujejo verbalizacije hotenj, dogajanj in stanja, ki so jih za katalog prispevali Tomaž Brejc (tudi z ikonografskega vidika tehtna analiza Groharjevega Sejalca), Aleksander Flaker (Estetska provokacija ali intertekst), Aleš Erjavec (zgodovina in usoda sejalcev), Marina Gržinič (o kopiji, simulakru, identifikaciji...) in Milček Komelj (Groharjeva domačnost in doživeto upodabljanje lepote slovenske dežele). In prav katalog razstave zajema in je po vsebinski plati tudi pravo bistvo projekta, ki je sam po sebi v letu 1991 že tipično postmodernistično zakasnela postmoderna kreacija, ki bi lahko bila aktualna kot sopotnica Arte allo specchio ali Čara Meduze.

Mitja Visočnik

ŠTUDIJE O ETNONACIONALIZMU

ZBORNIK, KRT, 1991

Zbornik, ki ga je seveda uredil en naših najbolj znanih teoretikov za vprašanja naroda, Rudi Rizman, nikakor ni zanimiv zgolj v tem zgodovinskem trenutku. Hkrati pa je jasno, da ima sedaj še toliko aktualnejše konsekvence. Eno od njih bomo poskušali izpeljati v tej predstavitvi.

Gre namreč za vprašanje razpada dovčerašnjih "večnih" komunističnih režimov, od katerih so nekateri dobesedno imperiji (Sovjetska Zveza), drugi pa bi to radi bili (bivša SFRJ), a je pri njih za nas bolj bistveno, da imajo podobno mešano "nacionalno" strukturo.

Spomnimo se: komunistična gibanja, ki so kot gibalo družbenega razvoja (po Marxu)

postavljala razredni boj, kot avantgardni razred "sedanjosti" pa delavski razred, so seveda najprej poskušala izpeljati ta diskurz. Po katastrofi socialističnih strank pred prvo svetovno vojno, ko le-te niso uspeli preprečiti udeležbe delavcev različnih nacionalne izpovedi na različnih straneh fronte, torej "delavci drug proti drugemu v vojni, ki ni njihova, temveč buržoazna", je tudi komunistično gibanje moralo spremeniti svojo taktiko. Kominternu je tako dala navodilo, da se komunisti "zavzemajo za pravico do samoodločbe naroda, vključno s pravico do odcepitve in ustanovitve samostojne države". To navodilo je sprejela tudi jugoslovanska partija. Seveda je drugo vprašanje, kako se je omenjeno "stališče" udeležalo v praksi. Za nas je predvsem pomembno dejstvo, da se po propadu komunistične ideologije razvijajo

določeni procesi, ki so ali pa se kažejo kot "osvobajanje narodov". Pač v smislu: do sedaj je prevladovala ideologija (nekakšnega amorfnega, nadnacionalnega) delavskega razreda, narodi pa so bili zatirani.

Tako je videti seveda z ene strani. Zaplete pa se, če si pogledamo definicijo naroda in teorijo o nacionalizmi. Slej kot prej je namreč referenčna točka "nacionalizma" narod. Ali drugače: nacionalisti se sklicujejo na "narod". Problem z narodom pa je problem njegove definicije. V omenjenem zborniku je navedena kopica poskusov definicije, od tiste najbolj preproste, ki govori o nekakšnem občutku skupne pripadnosti, do tiste najbolj strukturirane, ki opiše in razgradi vrsto pogojev oz. sestavnih delov pojma naroda. Iz omenjenega lahko - če nekoliko poenostavimo - zaključimo, da je "narod" predvsem zgodovinsko določena in na nek zgodovinski trenutek vezana oblika kolektivnega identificiranja ljudi. Takšna oblika, ki sicer v resnici privzame podobo realnosti, v nekaterih primerih tudi zares krute realnosti. In jo seveda moramo jemati skrajno resno. Prav tako je dejstvo, da je človek družbeno bitje, zato so različne oblike združevanja posameznikov zakonitost človeške kulture. Vendar je hkrati vsak človek tudi (enkratni in neponovljiv ter nenadomestljiv) posameznik, individuum. V trenutku, ko ideja naroda privzame status najvišje vrednote (t.j. "nacionalni cilj", "vsenarodni interes" itd.), se torej "narod" postulira kot več, kot "nekaj nad" posameznikom, tako se lahko ta posameznik tudi žrtvuje. Na te tendence opozarja tudi Rudi Rizman, ko navaja, da se z nacionalizmi "uveljavlja tudi novi kolektivism, v katerem zamira glas (individualnega) državljan". S tem pa se omejuje svoboda vsakega od nas, v imenu "interesov naroda" se uveljavlja interes določene družbene skupine, ki ima moč, s tem se uveljavlja totalitarizem.

Takšna politična sila, ki se sklicuje na narod, pa je uspešna le v primeru, če uspe "svoj narod" prepričati, da je ogrožen od drugih "narodov". Ali je to v okviru obstoječe države z mešano nacionalno strukturo (Srbi so ogroženi od hrvaških ustašev, Slovenci so ogroženi od srbskega balkanizma itd.) ali pa določena "eno-nacionalna država" proklamira ogroženost "svojega naroda" od drugega naroda, ki je spet organiziran kot "eno-nacionalna država" (Nemci ogroženi od Slovanov pred drugo svetovno vojno itd.).

Skratka: nacionalizem je predvsem sredstvo za doseganje določenih političnih ciljev, ki nikakor niso (nujno) v zvezi z interesi tistega, na kogar se sklicujejo, torej "naroda". In to je tudi (kot nas - čeprav neuspešno - uči zgodovina) tudi največja tragedija tistih, ki so v imenu "svojega naroda" potisnjeni v situacijo, v kateri izgubijo tisto, kar bi naj bilo nam vsem skupno (neglede na veroizpoved, politično ali narodnostno pripadnost itd.) in največ vredno, torej človečnost.

Milko Postrak

SAMOSVOJI, IMUNI, NARODOTVORNI SAMOZALOŽNIKOM!

V branje smo dobili pesniško zbirko Danice Križanič-Müller *Topli skriti veter*. Samozaložniški prvenec. Popolnoma se strinjamo s trditvami iz recenzij, ki so pesniški zbirki dodane. Da je večinoma prav dobra ("kompozicija zbirke"), da je v glavnem čisto dobra, da bi lahko bila ponekod boljša ("Mogoče je tu in tam kak zapis preveč dnevniški, ..."). Citirali smo Kajetana Koviča. Absolutno se strinjamo z Andrejem Brvarjem, ko pravi, da je škoda, da je to prav samozaložniški prvenec, ker bo kot takšen skoraj zagotovo "utonil v morju sive samozaložniške povprečnosti oz. podpovprečnosti..."

V morju tistih, ki se jih odpravi s skomigom ramen - češ, pisanje poezije ima v teh krajih status nacionalnega športa ali folkloru. In nacionalni šport ali folklor pač ne zahtevata, ne upravičujeta postavitev za ali proti. Ki jih tako nikoli nihče ne kuje v zvezde, ki jih tako nikoli nihče ne sesuva. Ki nikoli ne presežejo dometa osebne literature. Ker jo berejo samo avtorji osebno. Pa morda še njihovi osebni prijatelji. Pa morda uredniki in kritiki, ki so jim jo izročili avtorji osebno. Pa so jo prvi že zavrnili, pa jo bodo drugi še ali jo (morda) uporabili za ilustracijo h kakšnim univerzalijam.

Ki se jim razglašana in razglašena samobitnost in samozvočnost (nekakšen quasi larpur-lartizem, ki mu je prva zapoved: nikoli ne piši za urednike in kritike!) vedno znova končuje z biti sam in biti samo svoj.

Ki se vseeno trudijo okoli zapovedno prepovedanih, da bi jim napisali kakšno kompetentno za dekoracijo. In jim potem včasih res napišejo kakšno prijazno.

Ki ne bodo hoteli nikoli verjeti v Baudelairovega hinavskega bralca. Ki hočejo verjeti v Platonovega navdihnjenega pesnika. Ki nehoti sledijo Horacovemu pesniku, ki pusti napisano sedem let ležati v predalu. Ker vsaj toliko časa zbirajo denar.

Ki mislijo, da jih vse ostalo nič ne briga. Da so imuni pesniki. Da so out. Ki jim je vseeno, kdo je kulturni minister. Ki so preživeli vse doslej, pa bodo še tega. Ki nočejo vedeti, da so vsem tem služili za alibi, da so lahko gobeždali o samobitnosti naroda pa narodotvornosti literature. O tem, kako Slovenci tudi v najtežjih časih ostajamo narod pesnikov.

Ki se jim bo kmalu pridružilo še nekaj tistih, ki doslej niso bili out. In ki bodo gotovo kdaj kakšno rekli. Pa jim tako skazili neokretno podobo.

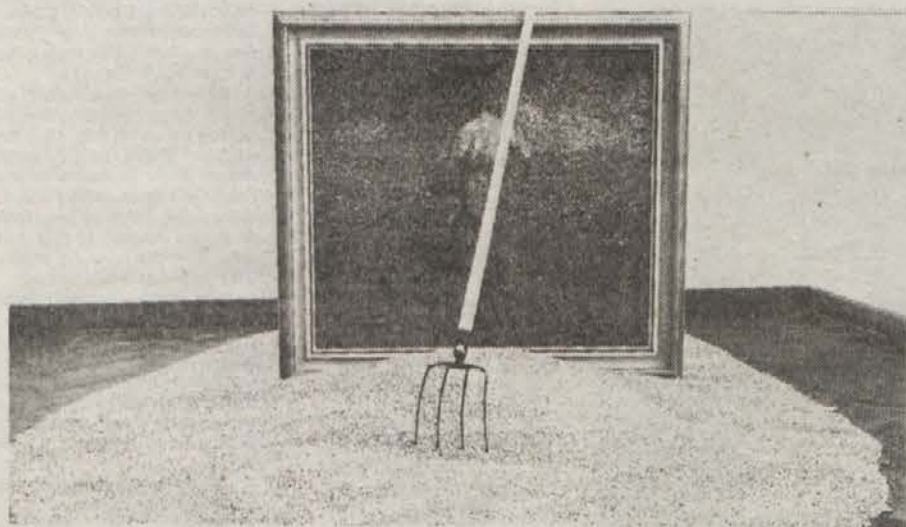
Ki bodo vseeno, kljub vsemu, še vedno prehajali po stari poti k popolnosti. Za to jim ... mater. Za to jim ... slava (Ja, takšnim junakom se ploska.)

Petra Vidali

TOPLI SKRITI VETER

Danica Križanič-Müller

PET OBRAZOV
DRUGAČNE IN OSTALE GODBE:

LE MYSTERE DES VOIX BULGARES, SABOT, BORIS KOVAČ, GARY LUCAS IN THE WORK

Jeseni smo med drugim prestali tudi drugi del nekakšnega jazz festivala (razvlečene štrane koncertov, skritih za okope kulturnih katakomb Cankarjevega doma, ni mogoče smatrati za festivalsko prireditev niti pri najboljši volji - organizatorji so se res potrudili odvrti publiko od prireditev), ki se je ponovno vrtel v dobrih starih zlobudrskih vodah preverjenih in preizkušenih zvezd in zvezdic - z eno samo res svetlo izjemo (tako kot spomladi na primeru Nusrat Fateh Ali Khana) po nujnem pravilu, da se tudi slepi kuri zatakne zrno v goltancu. Gre za nastop bolgarskega zborčka "Skrivnostni glasovi Bolgarije" (česar velik del morebitne snobovske publike ni znal prevesti v njim znano atrakcijo: **Le Mystère Des Voix Bulgares**). Večer je potrdil, da je iz ljudsko-glasbenih nastavkov mogoče začrtati zelo poduhovljeno sodobno glasbo, polno prefinjenosti in atraktivne dinamike, pri kateri se ponavadi izgubi vsaka sled razlike med ljudskim petjem in sodobnimi kompozicijskimi obdelavami. Toda kljub udarnemu drugemu delu koncerta, na katerem so pevke izvajale dela sodobnih bolgarskih skladateljev, ki izhajajo iz folklorne tradicije tega dela Balkana, so pustile vtis, da le niso tako vrhunske in profesionalne, kot bi se za najpomembnejši državni zborček spodobilo, saj so imele v uvodnem delu nastopa vse preveč težav s pianissimi in z nekaterimi vstopi. Toda to, da svetovna (balkanska) glasba rešuje jazz festival, je vendarle preveč!

V istem času nas je v prenovljeni kapelici kluba K 4 ponovno obiskal ameriški duet **Sabot**, ki iz minimalnih možnosti (bas in bobni) proizvede maksimalne zvočne učinke. Glasba tega dueta je rudimentarna le po zvenu, v bistvu pa je ritmično tako bogato strukturirana, da orkestralnega manka sploh ni zaznati. Izjemna dinamika izvedbe v nihanju med prefinjenimi tihiimi flageoletnimi pasajami in udarnim hardkorovskim ropotanjem je zapolnila debelo uro trajajoče dogajanje z dokazi o tem, da je treba v zvočno delo vložiti ne le veliko truda, ampak tudi obilje pameti. Najpomembnejši pri vsem skupaj pa je odrešujoč občutek pri rušenju vseh stilskih pregrad - Sabot namreč igra glasbo, dostopno najraznovrstnejši publik, saj dolgujeta svojo udarnost v enaki meri jazzu kot hardkoru.

Povsem drugače od 32. ljubljanskega jazz festivala je bil koncipiran festival drugačne glasbe v Gorici (deloma se je dogajal tudi v Novi Gorici, kjer je meddrugim nastopil **Hans Joachim Rödelius**, bil s Trstu). Odziv publike je bil sicer katastrofalen, predvsem kar se tiče bolj propulzivnih stvari, ki nimajo nobene zveze z New Age

Jesensko koncertno sezono bo - kot vse kaže - globoko zamrznila sibirski zima sušnih vetrov splošnega kolapsa in vsesplošne tesnobe zaradi bližnjega vonja po smodniku. Kljub vsemu pa se je vendarle v pozni jesen dogajalo marsikaj zanimivega - tokrat se bomo omejili le na dogajanje na sceni, ki jo lahko postavimo v okvirje druge in ostale glasbe.

sceno, na katero se lepijo trume novodobnih hipuzlov od blizu in daleč, kar se je še najbolj poznalo na skupnem večeru **Johna Surmana** in **The Work**, na katerega se je natepla množica, ki se je veselo razbežala, ko so začeli ropotati slednji. Izbiro večera, ki si ga velja ogledati, je narekovala zelo dobra plošča njujorškega kitarista **Garya Lucasa**, ki je tudi v Gorici dokazal, da izvrstno obvlada "klasične" kitarske prijeme, ki izhajajo iz bluesa in folk tradicije (finger-picking), še bolj pa obvlada elektronsko artikulacijo zvočnosti kitare, ki v njegovih rokah ni več zgolj solističen instrument, ampak pravi vir vseh mogočih orkestracij (ki jih Lucas

pridelal z velikim kupom pedal-ske ropotije). Kaj več c Lucasu sledi v naslednji številki, povedati je treba še nekaj besed o **Borisu Kovaču**, ki trenutno živi v Rimu in igra z nekaterimi italijanskimi glasbeniki. Zasedbi ni dal imena **Ritual Nova**, ampak **Sud-sevdah Ensemble**, pa tudi zvok te skupine v nobenem trenutku ne dosega tiste avtentične neposrednosti, ki je doslej krasila ta vojvodinski čudež.

(Sam Boris Kovač nam je po koncertu zgroženo pripovedoval o tem, kako so uničili celo generacijo - za glasbenike, s

katerimi je posnel izvrstno tretjo ploščo (*"Profana Liturgija"*) sploh ne ve, če so še živi ali ne, če se skrivajo, ali pa so jih poslali na fronto.)

The Work je angleška, nekoč izrazito politična (levičarska) avant-rockovska skupina, ki je bila po desetih letih pripravljena napraviti še nekaj dodatnih kilometrov poti in se iz Gorice pripeljala do ljubljanskega kluba K 4. **The Work** je v Ljubljani niso odnesli nič bolje kot v Gorici, kajti tudi v K 4 publika (orto-rockovska publika, ki je prišla žurirat na rockovski večer Groma, očitno

ni prav dobro vedela, kaj jo čaka, in je že po nekaj komadih začela vztrajno kapljati iz dvorane.)

Krivdo za kratek stik pa lahko vsaj deloma vendarle naprtimo skupini, ki v bistvu še zmeraj igra takšno glasbo kot pred desetimi leti. Problem je predvsem v povsem dolgovoznih kompozicijskih strukturah, ki nemalokrat povsem izpodrinejo rudimentarno sporočilo njihovih pesmi ali vsaj osnovnih strukturnih nastavkov, ki po eni strani temeljijo na medigri bobnarja **Ricka Wilsona** in slide kitarista ter duše skupine **Tima Hodgkinsona**, na drugi strani pa na morebitni nadgradnji ostalih dveh glasbenikov, kitarista **Billa Gilonisa** ter basista **Micka Hobbsa**. Infantile pesmice slednje-ga pa žal niso mogle prebiti karkoli iz kompozicijskih labirintov oziroma estetičističnega larpurlartizma, ki je pošteno vsekal na plano predvsem v prvem delu koncerta. Takrat jih je najprej prav šokiralo dejstvo, da so morali igrati na opremi, ki ni ravno zadovoljila osnovnih standardov poslušljivosti, tako da so se našli šele po nekaj komadih, ko pa jim je že uspelo pošteno zamoriti velik del publika.

Tovrstna glasba je dandanes pač preprosto passé, čeprav bi lahko predvsem s tistimi zvočnimi rešitvami, ki so jih ponujali v drugem delu koncerta - na primer z razvejano dinamiko izvedbe ali pa z nekaterimi ekstatičnimi izlivi, ki so jih tu in tam v ustreznem krešendu pripravljali kar nekaj minut - razmigali tudi taka naključna zijala, kot so se takrat naslikala v klubu. Konec koncev tiste sorte muziciranja, kakršnega sta pred kratkim uprizorila **Sabot**, ni ravno daleč od energičnih zasnov komadov **The Work**, toda celotna nadgradnja, pri kateri se Tim Hodgkinson ne more in ne more znebiti dolgovozne zvočne zaštrnanosti iz zaključnega obdobja skupine **Henry Cow** - predvsem na plošči **Western Culture** - prekrije in zaduši siceršnjo privlačnost muziciranja glasbenikov, ki - med drugim - znajo odlično igrati tudi pianissimo, s čemer se ne more pohvaliti ravno veliki rock bendov.

Rajko Muršič

BORIS KOVAČ:
PROFANA LITURGIJA
ADN Records

Tretja plošča novosadskega "razsvetljenega barbara" - kot se je pred dobrimi petimi leti označil sam Boris Kovač - prinaša doslej najkompleksnejše, najbolj dodelano in tudi najbolj premišljeno delo, za katerim stoji ne samo avtor Boris Kovač, ampak tudi neizgledno avtentična panonska zasedba **Ritual Nova**.

Pred leti je Boris Kovač v spremnih besedilih še pisal o novem ritualu kot "umetniški fenomenologiji introspekcijskega potisnjenja v tesnobno podzvest neke kulturne geografije nemogoče identitete" ali kot "pozitivnem doživetju nekega večkratno šizofrenega paradoksa civilizacijske in kulturne hibridnosti nekega sveta na meji svetov". Do danes je **Ritual Nova** postal nekakšen zaščitni znak nove panonske zvočnosti, Kovačeva glasba ne potrebuje več nikakršnih spremnih modrovanj in nedvoumno govori sama zase; Kovačovo zavedanje svoje pozicije med zahodnim umom in vzhodnim barbarstvom pa je bilo venomer predvsem kreativni impulz, v katerem je našel zvočni izraz vojvodinskega polikulturnega sobivanja obeh svetov. Glasba na obeh ploščah **Rituala Nove** - prve, ki je izšla leta 1986 pri kulturni instituciji madžarske manjšine **Uj symposion** in druge, ki je izšla kot prva iz serije **Point East** londonske **Recommended Records** in s svojo zvočno neponovljivostjo dosegla na zahodu več kot ugoden odmev - je nekakšno pozitivno konceptualno preseganje nezno-snega položaja sredi panonske nižine, v kateri se pred prejšnjim desetletjem ni dogajalo dobesedno nič.

Jogurtna revolucija je ravno v tistem času, ko je evropska publika spoznavala čudovita dela ne samo Borisa Kovača, ampak tudi drugega izjemno talentiranega predstavnika nove novosadske glasbe, **Slevana Kovača-Tickmayerja**, vrgla karte na mizo in v letošnjem letu dobesedno pomečla z vsem tistim, kar bi lahko iz Novega Sada naredilo eno od kulturnih prestolnic Evrope. Vse to je treba omenjati zato, ker so vsi dogodki, ki so sledili, vodili do katastrofe, ki je bila za časa snemanja **Profane liturgije** že na pomolu in so se je glasbeniki zagotovo zavedali, tako da to posvetno bogoslužno delo - in torej v svojem bistvu protislovno - morebiti predstavlja kar pravi rekvizit miru, ki ga je iz panonskih ravnic pregnal okovan Skorenj.

CD Profana liturgija s podnaslovom **Fenomenologija duše** je zagotovo ena od najboljših plošč leta 91. Še posebej pa je treba izpostaviti dejstvo, da ima glasba **Rituala Nove** svoje ruralne panonske korenine - ploščo so namreč snemali v Bukovcu -, nad katerimi pa raste nekaj, česar se ne bi smalovala nobena razvita urbana kulturna zvočnost. Povsem samosvoje zlitje celotne človeku prijazne glasbe iz vseh časovnih obdobj in iz različnih kultur ali socialnih milijev je najzlahtnejša značilnost godbe Borisa Kovača.

Rajko Muršič

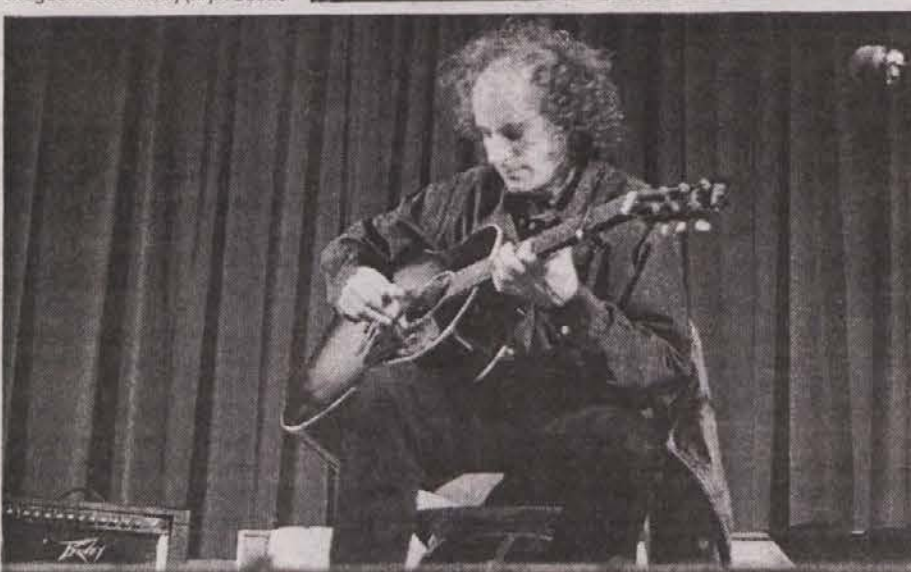
ALICE DONUT:
REVENGE FANTASIES OF THE IMPOTENT
Alternative Tentacles

Newyorška skupina **Alice Donut**, ki sicer snema za založbo **Alternative Tentacles**, poznamo pa jo tudi s koncerta pri nas, je presenetila s svojo izredno četrto ploščo **Revenge Fantasies of the Impotent**. Pravzaprav "presenetiti" tu ni pravi izraz. Nekaj takega smo namreč lahko pričakovali po prav tako dobrih prvih treh ploščah. Vendar je videti in slišati, da je skupina tokrat zares dosegla popolno "zrelost" oz. da je vse svoje nastave do konca razvila in jih predstavila v najbolj dorečeni in zaokroženi obliki. Vse je tukaj: značilni način pelja, samosvoja melodičnost, ki jo izredno spretno vpletajo v zvočno sliko, besedila, ki govorijo o nasilju vsepovsod, tudi - ali predvsem - v domačem, intimnem okolju (trpinčenje žene, zloraba otrok itd.); vse to je razvito do konca in s skrajno ostrino.

Ob tem moramo omeniti, da se ta plošča od prejšnjih treh dokaj razlikuje tudi zaradi tega, ker je tokrat producent **Kramer**, znani glasbenik in mojster hrupa na newyorški sceni. **Kramer** je seveda dodobra vplival na zvok skupine, vendar se pod kitarskim (in drugim) hrupom, ki ga je plošča polna, še vedno jasno čuti ustvarjalni izraz in pečat skupine same. Ali drugače: **Kramer** je pomagal skupini do konca izraziti vse njene preokupacije, dodal svoj producerski "podpis", ob tem pa - na srečo - ni zatrl skupine, niti je ni uporabil zgolj kot poligon za svoje producerske rešitve. To bi mu pri avtorsko tako močni in samosvoji skupini, kot je **Alice Donut**, pravzaprav tudi težko uspelo.

Gotovo ena najboljših novorockovskih plošč tega leta.

Milko Postržak

Na svoj velik glasbeni potencial je Fred Frith opozoril že pred skoraj dvema desetletjema, ko je igral v legendarni angleški avantgardistični rock skupini **Henry Cow** - še posebej v trenutku, ko je leta 1975 izdal ploščo *Guitar Solos*, na kateri je uporabil celo paleto povsem novih kitarskih prijemov in začetni možnosti kreativne uporabe električne kitare, ki so postale posebej aktualne v obdobju njujorskega obdobja hrupne godbe v osemdesetih. Frith je v nekaterih nastopih položil kitaro kar na mizo in po njenih strunah drgnil z najrazličnejšimi predmeti, tako da je z relativno preprostimi prijemi krepko razširil zvočne domete tega paradigmatičnega glasbila druge polovice tega stoletja.

Po razpadu **Henry Cow** in **Art Bears** je odrajal preko luže, kjer je poznal nekaj kreativnih kitaristov, ki jih je uvrstil na tretje nadaljevanje njegovih *Guitar Solos*. Okoli leta 1980 je srečal **Billa Laswella** in sodeloval v prvotnih variantah zasedb **Material** ter **Golden Palominos**, še posebej pa je prišla njegova ritmično zelo

novejšem projektu. Zakaj ste se odločili zanj? In zakaj ste se odločili, da se prav z njim predstavite tu, v Saalfeldnu?

F. Frith: Kar nekaj časa je že od tega, ko se je vse skupaj začelo. S temi ljudmi sem pričel delati, ko me je gledališki režiser Francois Michel Pesenti poprosil, da bi mu pomagal pri operi, na kateri je delal. Da bi vse potekalo kar se da učinkovito, sem se za naslednjih šest mesecev preselil v Marseille. Zaradi te čudne birokracije - mislim na birokracijo v francoski kulturi - je vlada ljudi, ki so bili izbrani, da bodo delali z menoj, angažirala za šest mesecev in jih plačevala za njihovo delo, ki je potekalo vsak dan, od devetih zjutraj pa do petih popoldne, kot da bi šlo za nekakšno popolnoma običajno delo v uradu.

KATEDRA: Pri njihovi izbiri torej sami niste sodelovali?

F. Frith: V začetku je bilo teh glasbenikov petindvajset, vendar se je vlada odločila, da bo plačevala samo petnajstim. Tako mi ni preostalo drugega, kot da sem izmed teh petindvaj-

FRED FRITH KORAK PREKO MEJE

Za eno od najprijetnejših štrlečih presenečenj lanskeoletne produkcije v sferi kreativnega glasbenega dogajanja je poskrbel izvrsten dokumentarno umetniški film *Step Across the Border*, ki predstavlja delovanje trenutno vodilnega protagonista nove in drugačne glasbe, kitarista, violinista, skladatelja in animatorja Freda Fritha.

na odru skupaj s profesionalnim teatrom.

KATEDRA: Torej je tudi to igranje, tu v Saalfeldnu, neke vrste dodatna izkušnja za njih?

F. Frith: Seveda je. Vendar je bila tista prva za vse nas odločujoča. Občutili smo lahko, da se nam dogaja nekaj novega in pomembnega. Kasneje, v juliju, so nas prosili za nastop na festivalu MIMI v Franciji, nato pa je prišla še ponudba za Saalfelden. Mislim, da bo teh ponudb sedaj še več.

KATEDRA: Toda v Moersu niste igrali...

F. Frith: Ne. Ne s to skupino...ne se.

KATEDRA: Kaj pa *Just Guitars*? Ali so v načrtu mogoče kakšna snemanja?

F. Frith: *Just Guitars*? Upam, da nam bo uspelo posneti nekaj materiala do konca tega leta.

KATEDRA: Kaj pa tole tukaj? Ali je pri tem projektu kaj improvizacije? Kajti na vaji smo lahko videli in slišali, da se tu marsikaj dogaja. Ali je torej v današnje izvajanje vključene kaj improvizacije, ali pa gre enostavno za glasbo, ki jo pač določa notni zapis na papirju?

F. Frith: Mislite v tej skupini? V tej skupini sigurno, ja. Sam sem ustvaril metodo, s katero glasbeniki sami iščejo in izbirajo svoje glasbene zamisli, ki jih nato vgrajujejo v neko skupno, dokončno idejo.

KATEDRA: Kot mogoče danes v izvedbi *Lost And Found*?

F. Frith: To je bila njihova pri-

redba. Sam nimam nič s tem. Vse so naredili sami. Vendar, kar se tiče ostale glasbe, ki jo igramo, sloni prav vse na improvizaciji: improviziramo z različnimi zvočnimi strukturami. In tiste, ki so nam všeč, dobijo svojo številko. Ko imamo nekako 20 različnih kombinacij, te postanejo vir, iz katerega nato črpamo. Vsaka od teh kombinacij ima torej svojo številko, ali pa jo označimo z določeno kretinjo. Ko delo izvajamo, glasbenikom vsaka moja kretinja nekaj pomeni; vendar ne vemo vnaprej, katero kretinjo oziroma katero številko jim bom že naslednji trenutek tudi pokazal. Tako jaz improviziram z njimi.

KATEDRA: Vsi glasbeniki so torej iz Marseilla. Ali so vsi tudi Francozi?

F. Frith: Da. Vsi prihajajo iz Marseilla; vsi so Francozi, vendar poreklo nekaterih izmed njih ni francosko, kar se mi zdi toliko bolj zanimivo. Tako imamo v skupini Armence, Italijana, Egipčana in dva Alžirca. Mislim, da tudi to na nek način bogati delo skupine. Meni je všeč.

KATEDRA: Rada bi vas vprašala tudi, kaj vi mislite o vseh teh jazz festivalih, ki se dogajajo širom po Evropi?

F. Frith: Za nas je to seveda dobro, ker so to prireditve, ki nam dajo denar, da pridemo in igramo. Mislim, da je kar malce ironično, če jaz rečem kaj takega, ker tisto, kar sam počnem, sploh ni jazz. Vendar, ker rock glasbo tretirajo kot komercialno zadevo, se ne more - v kul-

turnem smislu seveda -, uveljaviti kot enakovredno sredstvo kulturnega izraza. In zame je prav rock že skoraj 20 let edino izrazno sredstvo, ki ga poznam. Vsak umetnik seveda skuša najti smisel svojega ustvarjanja v tistem, kar vidi in sliši. In mene prav ta glasba dela razumljivega. Na žalost pa vedno končam na takšnih in podobnih festivalih, kjer pa je glasba seveda popolnoma drugačna. In tako je včasih zelo težko doseči tisti nivo razumevanja in dojetja, ki si ga sam želim. Vsekakor sem zelo hvaležen, da lahko nastopam na takšnih prireditvah; vendar ne vem, če ljudje zares razumejo, kaj se danes dogaja na področju rock glasbe. In dogaja se veliko; tako v Združenih državah, še več pa tu v Evropi. Vendar o stvarih, ki zanimajo mene, nihče sploh nič ne piše.

KATEDRA: Kako pa vas sprejemajo v Združenih državah, na Japonskem in na ostalih kontinentih?

F. Frith: Sprejemajo me povsod, vendar zelo omejeno. Ponekod vse skupaj poteka zares odlično; še posebno odkar je tu film *Step Across the Border*, ki je izredno pripomogel, da se je moje poslušalstvo, predvsem tu v Evropi, spremenilo in povečalo. Film je doživel kar lep uspeh predvsem v Srednji Evropi: Nemčiji, Franciji in v Avstriji. Tako je tu vedno več ljudi, ki se zavedajo takšne glasbe in celo sami poskušajo narediti kaj v tej smeri. Film se v Ameriki in Angliji sploh ni vrtel, mogoče le trikrat ali štirikrat. Baje ni distributerjev, niti občinstva zanj, celo nobenih kritikov. Tako je moje občinstvo, ki ga imam tam, tisto, ki posluša takšno glasbo ne glede na kritike in ne glede na tisto, kar lahko preberejo. In po eni strani se mi zdi to zelo dobro. Ko igram v Ameriki, v New Yorku, o tem nihče ne piše. Vendar so dvorane kljub temu vedno polne. Zato moram tako občinstvo zares občudovati, kajti odločitev iti na koncert je povsem in le njihova; in ne zato, ker je o njem nekdo pisal ali ker je trenutno v modi. Zato je to dobro.

KATEDRA: Kakšen je vaš naslednji projekt? Ali delate kaj novega ali pa boste še naprej nastopali s to opero?

F. Frith: Z opero bomo nadaljevali prihodnje leto. Vendar bom še naprej skušal delati s to skupino glasbenikov, igrati to glasbo in delati na nekaterih novih projektih. Moram reči, da je sedaj moja največja želja pisati glasbo za druge glasbenike. Trenutno pa pišem tudi glasbo za film.

KATEDRA: Za koga?

F. Frith: Pravkar sem končal glasbo za film *Ost Kreuz* nemškega režiserja Michaela Klera. Tu sta še filma dveh drugih nemških režiserjev. Nedavno sem končal tudi godalni kvartet, katerega premierno predstavitev je bila prav te dni na Nizozemskem. Sploh pa me pisanje glasbe za druge izredno veseli.

KATEDRA: Torej lahko rečemo, da sedaj prihaja nekakšno novo obdobje Freda Fritha?

F. Frith: Mislim, da prav film *Step Across the Border* predstavlja konec nekega obdobja. Čeprav za mnoge prav ta film pomeni začetek nečesa novega, pa zame predstavlja način, kako

se otresti mnogih stvari iz preteklosti. Tako sem se tudi znova preselil v Evropo in tu poskušam nadaljevati z nekaterimi novimi stvarmi. In to je dobro.

KATEDRA: In kje živite sedaj?

F. Frith: Trenutno živim blizu Stuttgarta, v Nemčiji, vendar se o tem, kje bom živel, še nisem dokončno odločil. Se premišlujem. Verjetno je Slovenija za kaj takega trenutno kar malce prenevarna...

KATEDRA: Kakšni pa so kaj vaši načrti - mislim, ko se bodo stvari pri nas uredile; ali imate v načrtu tudi kakšen nastop, kot so ga imeli nedavno tega vaši francoski glasbeniki v Zagrebu? Mogoče celo s to opero ali pa, ne vem, kaj drugega, novega?

F. Frith: Te stvari niso toliko odvisne od mene samega, pač pa predvsem od tega, če v deželi obstaja interes za kaj takega, če je tu kdo, ki bi kaj takega tudi predstavil. Jaz si lahko želim veliko stvari, vendar če tu ni nikogar, ki bi to finančno podprl, je kaj takega seveda nemogoče. Pripeljami 16 ljudi iz Marseilla je seveda zelo drago. Sam si zelo želim, da bi se kaj takega tudi res zgodilo. Vendar stvari vedno funkcionirajo le na tak način.

Lili Jantol

Frithova diskografija znotraj skupin:

Henry Cow

- *Legend*, (Virgin, 1973)
- *Unrest*, (Virgin, 1974)
- *Desperate Straights*, skupaj s Slapp Happy (Virgin, 1975)
- *Concerts* (LTM, Caroline, 1976)
- *In Praise of Learning*, (Virgin, 1975)
- *Western Culture*, (Broadcast/L'orchestra, 1978)

Art Bears

- *Hopes & Fears*, (Recommended Records, 1978)
- *Winter Songs*, (Recommended Records, 1978)
- *The World As It Is Today*, (Recommended Records, 1980)

Aqsak Maboul

- *Un peu l'ame des bandits* (Crammed Discs, 1979)

Material

- *Memory Serves*, (Celluloid, 1981)

Massacre

- *Killing Time*, (Celluloid, 1981)

Golden Palominos

- *The Golden Palominos*, (Celluloid, 1983)

Skeleton Crew

- *Learn to Talk* (Rec Rec/Riff Rec., 1984)

- *The Country of Blinds*, (Rec Rec, 1986)

Curlew

- *North America* (Moers Music, 1985)

David Moss Dense Band

- *Full House* (Moers Music, 1984)

- *David Moss - Dense Band* (Moers Music, 1985)

French/Frith/Kaiser/Thompson

- *Live, Love, Lari & Loal*, (Rhino/Demon Records, 1987)

- *Invisible Means* (Windham Hill, 1990)

Naked City

- *Naked City* (Elektra Nonesuch, 1990)

- *Torture Garden* (Earache, 1991)

Solistične plošče:

Guitar Solos 1 (Caroline/Virgin, 1974)

Guitar Solos 2, po četrti plošče še: G. F. Fitzgerald, Hans Reichel, Derek Bailey (Caroline, 1976)

Guitar Solos 3, sodelujejo še: Henry Kaiser, Peter Cusack, Eugene Chadbourne, Keith Rowe, Davey Williams, Chip Handy, Akira Iijima (1979)

With Friends Like These, duet s Henryjem Kaiserjem (Metalanguage, 1979)

Gravity (Ralph, 1980)

Getting Ahead, trio z Bobom Ostertagom in Charlesom K. Noyesem (1980)

Voice of America, trio z Bobom Ostertagom in Philom Mintonom (1981)

Speechless, (Ralph, 1981)

Live in Prague and Washington, duet s Chrisom Cutlerjem (posneti 1979), (Recommended Records, 1983)

French Gigs, duet z Lolom Coxhillom (posnetki iz 1978 in 1981), (A.A.A. Rec, 1983)

Who Needs Enemies?, duet s Henryjem Kaiserjem (Metalanguage, 1983)

Cheap at Half the Price, (New Ralph, 1983)

Nous Autres, duet z René Lussierjem (posnet v živo 4.10.1986), (Victo Disques, 1987)

The Technology of Tears, (RecRec, 1988)

The Top of his Head, (Crammed Discs, 1989)

Dropera, duet s Ferdinandom Richardom, (RecRec, 1989)

Step Across the Border, (RecRec, 1990)

in še dva novejša produkta, na katerih sodeluje Frith:

Bob Ostertag: Attention Span (Rec Rec, 1990)

Hans Reichel duets with Fred Frith and Kazuhisa Uchihashi: Stop Complaining/Sundown (FMP, 1991)

bogato strukturirana kitarska hrupnost do izraza na antologijski plošči njujorskega "noise" zvoka s triom **Massacre**. Frith v zgodnjih osemdesetih na njujorski sceni ni deloval kot voditelj, ampak je bil v vlogi nekakšnega katalizatorja, ki se je pojavil povsod tam, kjer se je dogajalo nekaj novega in obetavnega (bil je v prvi zasedbi **Dense Banda Davida Mossa** in **Curlew**, pojavil pa se je tudi na legendarni **Zornovi The Big Gundown**).

Prava skladateljska dejavnost se je za Freda Fritha začela ob koncu osemdesetih s ploščo *The Technology of Tears*, prav posebej dejaven pa je bil v zadnjem letu, ko je pripravil nekaj skladb za manjši (komorni) orkester kitar in prvo opero z naslovom *Helter Skelter*. Kitarske skladbe pod naslovom *Just Guitars* so letos izvedli na jazz festivalu v Moersu, opero pa je lahko spremljalo avstrijsko občinstvo na festivalu v Saalfeldnu, kjer je nastal tudi pričujoči intervju.

KATEDRA: Na začetku bi vas prosila za nekaj besed o naj-

setih izbral petnajst. Kriterij pri njihovi izbiri je bil bolj družabne kot pa glasbene narave. Tehnika igranja sploh ni bila tista najpomembnejša stvar, ki bi bila pri tej izbiri odločujoča; da bi lahko skupina petnajstih glasbenikov kar najbolje funkcionirala, se mi je zdela dosti bolj pomembna njihova sposobnost odzivanja. Ko sem izbral teh petnajst, smo se morali najprej naučiti nekega skupnega jezika - sredstva komunikacije, ki bi ga razumeli prav vsi, kajti velika večina sploh ni znala brati not. No, nekateri so znali, večina pa ne. Tako smo se morali naučiti tudi tega. Šele potem sem lahko začel s pisanjem glasbe za opero. Ko je bilo tudi to gotovo, so sledila srečanja s teatrom in pevci. Opera je tako postopoma dobivala svojo dokončno obliko, dokler ni v decembru doživela tudi svoje premierne predstave. Vendar smo imeli v obdobju teh šestih mesecev, ko je sama opera še nastajala, z glasbeniki, torej brez teatra in pevcev, samostojen nastop, kajti nisem hotel, da bi se morali brez kakršnihkoli prvotnih izkušenj kar naenkrat pojaviti

HANS REICHEL Duets
With FRED FRITH And
KAZUHISA UCHIHASHI:
STOP COMPLAINING/
SUNDOWN
 Free music production

V zadnjem obdobju smo se pogosto spraševali, kaj se dogaja z improvizacijo, saj so bile plošče s čisto improvizirano glasbo vse redkeje, predvsem pa so bile zavezane zvočnim shemam, katerih kreativni čas je potekel že pred leti. Toda nekatere plošče, ki so se pojavile v tem letu, so ta zapazanja omiliile - kljub temu, da se zmeraj ne duha ne sluha o kakšni mlajši generaciji, ki bi zaznamovala glasbeno dogajanje na improvizirani sceni obdobja, katerega značilnost je obračanje nazaj k dobri stari zanesljivi kompoziciji, je treba reči, da se tudi stari improvizatorski mački še niso povsem iztrošili. Za nekatere velja ravno nasprotno - v mislih imam kakšnega Petra Brötzmana, in seveda deset let mlajšega Freda Fritha, ki v zadnjih letih deluje na malodane nepreglednem številu povsem raznolikih zvočnih projektov, med drugim tudi z znancem z letošnje Druge godbe, Hansom Reichlom, ki se je kot izmenitveni inovator s svojim izdelanim zvočnim svetom prvič predstavil že pred dvema desetletjema. S svojimi prepiranimi kitarami Reichel zelo redko ne nastopa sam, tako da v njegovi diskografiji prevladujejo solistični izdelki - od Wilchinghauser Bluesa iz leta 1973 do odlične solistične plošče Coco Bolo Nights, s katero nas je prav letos spomnil, da še ni za v pokoj.

Hans Reichel je na CD-ju Stop Complaining/Sundown povabil k sodelovanju poleg starega znanca Fritha tudi mlajšega japonskega kitarista Kazuhisa Uchihashija, ki se na ta način prvič predstavlja širši "improvizatorski" publiki. Stop Complaining je dobre pol ure dolg nastop dueta Frith/Reichel na lanskem letnem workshopu za svobodno glasbo na berlinski umetnostni akademiji. Oba izjemno inovativna kitarista sta zavrnila enega od zagotovljaj najboljših duetov improvizirane glasbe nasploh. Zvočni tok dveh kitar in Reichlova dakophona - to je ozvočen kos lesa, na katerega Reichel igra z violinskim lokom, tako da zveni kot violina, zlahka pa imitira tudi človeški glas - je tako kompakten, da je kljub našemu poznavanju povsem različne tehnike igranja in siliskih prijemov obeh glasbenikov ves čas skurajda nemogoče uganiti, katere parte igra kateri glasbenik. Frith in Reichel sta izbrala samo najboljše trenutke njunega nastopa in jih razdelila v devet krajših zaokroženih enot. Med samo igro ni nobenih prekinitev, nobenih iskanih, sama zvočna nit pa se razvija s tako eleganco, kakršne ne bi mogla doseči še tako premišljena kompozicija. Če kdaj, potem lahko na tej plošči sledite temu, kar naj bi improvizirana glasba bila - ne radikalno svobodna v smislu kaotičnosti z vseh strani nametanih zvočnih elementov, ampak glasbena struktura, razvijajoča se v lastni svobodni kreaciji. Čeprav v resnici zvočni tok zavisi od vlozka obeh glasbenikov, daje ves čas občutek nečesa povsem samosvojega, nečesa transcendentnega, nečesa bitnega. Če bi si morda mislili, da je glasba nekaj, kar je povsem odvisno od izmišljenih tistih, ki jo delajo, je tovrstna improvizacija dokaz, da glasba včasih dosega sedno vleče tistega, ki jo igra, vendar ne v perfekcijo stila, ampak v perfekcijo lastne forme. Sploh pa je za dosego takšnega nivoja razkazovanja glasbe same - kot človeške drugobiti, ki se vrača iz potujitve nazaj - potreben poleg brezhibnega obvladovanja glasbil in odprtih ušes tudi dober impulz.

Rajko Muršič

TRINAJSTO PRASE

Druga godba

Lansko leto nam je - kar je gotovo eno od najprijetnejših rezultatov tega sicer prekleto temačnega leta - postreglo s pravo nenadejano poplavo kasetnih izdaj, na katerih lahko najdemo zvočne zapise ljudske glasbe na Slovenskem - tako tiste, ki jo izvajajo redki ostareli naturščiki (kakršna je recimo kasetna Tončka Pluta, ki je izšla pri novomeškem studiu Sraka, o njej pa bomo kaj več zapisali v naslednji številki) kot tiste, ki se v svojih sodobnih variantah nastajajo na delovanje ljudskih godcev, kolikor jih je na Slovenskem (ne)kulturni politiki slovenskega naroda navkljub še ostalo. Urbane generacije prve TV generacije je doletel nekakšen prozoren padec v vakuum izgube lastne kulturne dediščine, kar sicer ni vodilo v vzpodbudno - ne samo kulturniško - kozmopolitstvo, ampak predvsem v mentalno brozgo kičaste srednjeevropske popevkarsko narodnjakarske osladnosti, zaradi česar je prišlo do prvih poskusov samorefleksije lastne kulturne nadležnosti na 19. strani

KATEDRA: Kurt, v reviji Pulse sem prebral, da si že naveličan ves čas govoriti o sebi...

CK: Seveda, ti ne bi bil?

KATEDRA: No ja, ampak to spada zraven.

CK: Mislim, da ne. Lahko je reči: Ja no, saj ste se sami spravili k temu in bi to lahko pričakovali. Toda ni nam treba delati intervjujev, če tega nečemo. Intervju je stvar odločitve. Lahko nas kličejo izmikajoče se rock zvezde in si zato o nas mislijo svoje. Mi hočemo samo delati glasbo. Drugo nas ne briga. Vse ostalo pravzaprav ni pomembno. Nima smisla, da bi poskušali pojasnjevati sebe ali našo glasbo, kajti očitno vpliva na ljudi, to pa je tisto, kar poskušamo doseči - hočemo vplivati na njihova čustva. Kot pri tistem tipu, ki smo ga danes na tiskovni konferenci malo vlekli za nos.

DG: Točno to.

CN: Hotel sem zaključiti tiskovno konferenco s tistim tonom - tarararara, najlepša hvala za udeležbo, potem se pa oglasi tisti tip in pravi, das je ves dan dobre volje, če zjutraj poslušate našo ploščo.

CK: A ni to krasno.

CN: Ja, ampak isti tip me je vprašal, zakaj uporabljam bas kitaro, ki jo uporabljam. Koga pa zanima kaj takega? Kdo se meni za to?

CK: Takih reči pa res ne maram.

CN: Če se bo to razvedelo, se bo na tisoče ljudi vprašalo, zakaj uporabljam bas, ki ga uporabljam, ha. Medtem pa je kup mnogo pomembnejših stvari v življenju, ki jih očitno zagovarjamo.

KATEDRA: Kot, na primer...

CN: Recimo ljubezen, življenje in mir. To je neprimerljivo pomembnejše kot pa kakšne znamke bas uporablja Chris Novoselič. To je primernejše za kakšno od tisti revij za fanatike, ki jih zanima vsaka malenkost.

CK: Do tega je prišlo, ker pač ni bilo boljšega vprašanja, ko smo sedeli na tisti butasti tiskovni konferenci.

CN: Ljudje zanima, odkod dobivamo svoje ideje. Mnogokrat v intervjujih razlagam, podarjam ali forsiram informacije o političnih svinjarijah samo zato, da ljudje zvedo zanje.

KATEDRA: Kurt, prav tako sem prebral, da se ti je zagabilo konvencionalno življenje, ker so ljudje tako nasilni in tako grdo ravnajo drug z drugim. Ali misliš, da glasba lahko izboljša odnos ljudi do njihovih življenj?

CK: Ni nujno.

CN: Vsako izražanje lahko pomaga. To je osebna stvar, odvisna od človeka. Jaz berem to revijo Monk magazine o dveh pedrih, ki se rolata po Ameriki - da se uščijejo od smeha. Pa bereš butaste zgodbe, ampak napisane so bile tako, da so mi bile smešne in so me razvedrile. Vsako izražanje bo vsaj pri nekemu zabrenkalo na struno.

KATEDRA: Je kakšna posebnost struna, na katero hočete zabrenkati vi?

CK: Mislim, da glasba ni dobra platforma za izražanje drugih idej. Če hočeš biti kakršenkoli aktivist in hočeš izražati svoja mnenja, potem glasbe ne smeš mešati v to. Pri nekaterih bendih je v redu in tudi funkcioniira, če se zelo spoliti-

POGOVOR PO VZPONU IZ UNDERGROUNDA

NIRVANA

OZAVEŠČENI GLASBENIKI

Pred njihovim koncertom v Teatru Verdi v Miljah pri Trstu (novembra lani) sem se pogovarjal z basistom **Chrisom Novoseličem** (njegov oče je iz Zadra, kjer je sam tudi preživel eno svojih najstniških let) - v tekstu **CN** - in pevcem, kitaristom in avtorjem glasbe **Curtom Kobainom** - v tekstu **CK**, medtem ko bobnar **Dave Grohl** (prej je bobnal pri skupini **Scream**, ki je pred leti nastopila tudi v Ljubljani) v razgovoru skorajda ni sodeloval.

rani, toda ljudje ne bi smeli gledati na skupine in na njihove člane kakor na glasnike političnih prepričanj, ker ti ljudje ne bi smeli uporabljati glasbe za politično izražanje samih sebe. Trenutno ne vidim nobenega obetajočega človeka, ki bi bil sposoben enega in drugega. Tisti, ki se pojavljajo na raznih govornih, na televiziji ali v časopisih, so navadni aktivisti.

CN: Če pogledaš politike, vidiš, da so zelo stoisčne, nagačene suhoparne pojave, kot kakšne kepe mesa.

KATEDRA: Vzemimo vaš ovitek za Nevermind. Zame je to eden najboljših ovitkov, kar sem jih videl v življenju, ker res pove nekaj.

CN: Različni ljudje si ga različno razlagajo. Imajo svoje predstave o tem, kaj naj bi pomenil.

KATEDRA: Kaj pa naj bi fotografija novorojenčka v vodi, pred katerim je na ribiškem trnku dolar, pomenila drugega kot ribarjenje ljudi namesto rib? Kako ste prišli do takšnega ovitka?

CK: Z Daveom sva na televiziji gledala dokumentarec o otrocih, ki so rojeni pod vodo, in meni se je to zdelo tako lepa, čista podoba. Ko smo pozneje dobili fotografijo tega otroka ro-

jenega pod vodo, sem se domislil, da bi dodali trnek z dolarskim bankovcem. Tako da nismo imeli vnaprej izoblikovane zamisli za ovitek, ampak se je spontano porajala.

KATEDRA: Ljudi lahko praktično ujameš samo na dva načina. Ali jih dobiš na materialne stvari, ki jih najbolj predstavlja denar, ali pa jih dobiš na bolj vsebinske, duhovne reči v življenju, ki jih ne moreš kupiti z denarjem, če parafraziram Beatta - 'Money can't buy you love'. Tako, da je to gotovo bil del sporočila ovitka plošče.

CN: Dolar je predstavljal materialistično plat. Ja, prav imaš.

CK: Ja. Ena najbolj grozljivih stvari pri ljudeh je pogoltnost do materialnih stvari, ko hočeš več, kakor potrebuješ. Otroke tako pripravijo s to pogoltnostjo, da ti enostavno sledijo tem pravilom.

CN: To je preoblikovanje osebe v potrošnika, posebej dandanes v vzhodni Evropi. To se nezadržno širi in je enako kot po vsem zahodnem svetu. Njegove vrednote so se podivjano razrasle vsepovsod. Ves svet se zgleduje po zahodu. Lahko greš v Kambodžo, pa boš videl tipe, ki nosijo potiskane majice in morda celo gledajo televizijo. To so vse samo zahodnjaške vrednote. Ljudje so si tu na zahodu uredili življenje, da bi tako lahko pokazali ostalemu svetu, kakšno je življenje v miru in spodobni prosperiteti. Pri tem so upali, da bo tudi ostali svet počasi prišel do tega. Potem pa imaš na zahodu na oblasti ta popolnoma desničarski konzervativizem, ki samo izkorišča. Njihov namen je, da enostavno požrejo ves planet.

KATEDRA: Kako se potem počutite v mašineriji, ki je ena najmočnejših ravno v tem?

CK: Misliš na založbo, korporacijo?

KATEDRA: Ja, ali povzroča to kakšne notranje konflikte, kadar pomislite na vse to?

CK: Ne, sploh ne, kajti edini način, da uničiš zatiralce, je da se jim zoperstaviš in deluješ znotraj njih. Greš od znotraj navzven. Ena najslabših stvari je, če se odločiš, da ne boš več kupoval hamburgerjev pri McDonaldu ali da ne boš več nosil usnjenih stvari. To ti lahko nekaj pomeni in je lahko zate ključno, vendar nima nobenega drugega učinka kakor osebnega. Če res hočeš nekaj storiti in spremeniti, se moraš zoperstaviti sovražniku.

KATEDRA: Že res, ampak ko enkrat padeš v mašinerijo, te ta požre.

CN: Boj kot in stavka sta osnovni obliki protesta.

CK: Ni ravno veliko primerov ljudi, ki so podobno kakor mi začeli delovati znotraj sistema.

Spomnim se lahko le Gang of Four in seveda The Clash. Oni so poskusili in mislim, da se nobeden ni prodal.

KATEDRA: Ja, ampak so se zato izpraznili ustvarjalno, kajti njihov temeljni interes in tematika sta bila politična in ne glasbena.

CK: Takšna politizacija ne more delovati, če obenem nimajo dovolj sprejemljive glasbe za večino povprečnega občinstva. Takšne stvari te lahko tudi vlečejo za nos, če moraš najprej absorbirati veliko dobre glasbe, potem pa ji počasi in neopazno dodati nekaj svojih idej.

CN: Veš kaj jaz osebo poskušam storiti v intervjujih, ko nekdo postavi vprašanje o politiki in se začne ukvarjati z določenimi temami? Povem mu, da obstoja veliko več mnogo bolj usposobljenih ljudi od mene, da govorijo o teh rečeh. Če se hočeš pogovarjati o zaščiti živali, obstoja na to temo veliko informacij. Prav tako nisem poklican, da govorim o srednji Ameriki, lahko pa vsaj omenim določeno zadevo, tako da se je ljudje vsaj zavedajo. To pa je tudi vse.

CK: V šestdesetih se je zdelo, da je politična revolucija življenjsko zelo pomembna, in je tudi pritegovala veliko pozornosti. Bilo je veliko glasnikov, ki niso imeli nič opraviti s skupnostjo glasbenikov. Bilo je veliko ljudi kot Abbie Hoffman in tudi dandanes gotovo obstajajo podobni ljudje. Take ljudi potrebuješ, kajti bendi poskrbijo samo za glasbeno ozadje in ohranjajo žar dogajanja. Seveda tudi oni govorijo o družbenih rečeh in podpirajo svoje glasnike, toda v resnici je potrebno najti ljudi, ki niso v bendih, da bi začeli govoriti o političnih problemih.

KATEDRA: Sama glasba nikoli ni funkcionirala kot revolucionarna reč, ker je vedno bila samo glasba.

CK: Ja, samo da veliko ljudi misli, da je. Dejansko pa ni.

CN: Mislim, da je pesem Street Fighting Man v redu pesem in je dokument tistega, kar se je takrat dogajalo. Bila je glasbeno ozadje časa, ki je bil primeren za poulične boje. Bila je dobra ideja v času praške pomladi, norih študentskih nemirov v Parizu in vsega takratnega dogajanja. Ampak kdo za vruga pa sta Keith Richards in Mick Jagger, da bi se bolj poglobljeno ukvarjala s temi zadevami.

KATEDRA: Zanima me tudi druga plat, ker mislim, da

glasba najbolj intimno prenaša senzibilnost in občutja ustvarjalcev. Zame je eden najintenzivnejših načinov, da začutiš izražanje nekoga. Ali ni to nekaj podobnega kot politika, le da ne gre za prenašanje mnenj, ampak za prenašanje čustev. Ko neč koncept, če že govorimo o glasbi, govorimo o kombinaciji zvokov in besed, ki jih nekdo sicer poje, prenašajo pa bodisi določena občutja ali pomen. Po tej plati bi iz vaših besedil sklepal, da govorijo o vsakdanjih situacijah, ki bi se lahko pripetile vsakomur.

CK: To so naše izkušnje - samo občutja, čustva in zmeda, odnosi, vsakdanje stvari. To je mnogo bolj intimno kot govoriti o določenih temah, posebej političnih zadevah. Mi enostavno delujemo tako. /.../ Osebo sem zadnje čase poslušal samo takšne bende kot Young Marble Giants ali Half Japanese. Bolj mirne in odštekane stvari. Nisem pa kdovekaj poslušal bolj težke glasbe razen kakšne Melvins ali Jesus Lizzard vsake toliko časa. Če bi napisal ta album v obdobju zadnjega leta na osnovi poslušanja zgolj teh bendov, pri tem pa bi zanikal Black Sabbath in Black Flag ter vse te druge težke bende, potem plošča ne bi bila tako realistična, ne bi tako verno predstavljala kakšni smo. Tako, da sem vesel, ker nismo zatajili svoje druge plati.

CK: Vsekakor ne bomo molzili naše popularnosti in igrali Floyd the Barber po petnajstih letih, pri čemer nas bi sponzoriral Budweiser in bi delali tako polovične pesmi, kakor to počno Rolling Stones, The Who in mnogi drugi bendi.

CN: Živijo tako razkošno, imajo kupe avtomobilov in gradove. Sploh ni čudno, da se vedno znova spravijo skupaj in imajo turnee, saj morajo plačevati davke.

KATEDRA: In zadovoljevati svoje na novo razvite potrebe.

CN: Ja. Mi smo precej skromni ljudje.

KATEDRA: Ko sta že omenjala te starejše bende - kaj pa Allman Brothers Band, ZZ Top, Motorhead in Ramones? Po mojem se ti niso izpraznili.

CK: Motorhead gotovo ne. Ramones tudi ne. Pred par meseci smo igrali z njimi v Belgiji. Meni so bili neverjetni. Nikoli prej jih nisem videl.

CN: Sinoči sem sanjal Joeya Ramona, ki je hodil okrog obut v sandale. Razloži to.

CK: Najprej pomisli, da Ramones delajo že 15 let, da bodo zdaj že utrjeni od igranja svoje glasbe, in da ne morejo več kdovekaj pokazati. Pa sploh nisem zaznal česa takega, ko sem jih videl. Niso samo migali in preigravali pesmi, ker bi jim šlo za denar.

CN: Ampak imajo tudi kultni status. Ramones so Ramones.

CK: Vseeno jih je treba videti v živo. Veliko ljudi namreč pravi, da izkoriščajo staro slavo, in da bi morali nehati že pred par zadnjimi ploščami.

CN: Nazadnje sem kupil njihovo ploščo Too Tough to Die in to je izvrstna plošča. Na njej so super pesmi. Čista klasika.

CK: Osebo mi zadnji dve njihovi plošči nista všeč in ju nimam, toda še vedno igrata tudi stare pesmi in to še vedno počno s takšno strastjo kakor prej.

nadaljevanje z 18. strani

dovinske pozicije šele s prvo rockovsko generacijo v sedemdesetih, še bolj pa pri nekaj širši publiki, ki ji je "posluh" izdatno izostri na slovenski način. Večina publike se je sicer zadovoljila z etno pop produkcijo iz vseh koncev sveta pod nazivom "World Music", nekateri pa so vendarle iskali tudi lastne korenine.

Trinajsto prase je trio (ne več ravno rosnih mladih glasbenih pedagogov iz Ljubljane), ki ga krasi predvsem namen igrati glasbo iz slovenskega (geografskega) prostora, vendar ne na nekakšen konzervatorski način, ampak v sledenju intenci reaktivacije pristnega ljudskega godčevstva. Če so Trinajsto prase na nekaterih prvih nastopih delovali še precej okorno, so se počasi na marginalnih odrih (in morda celo na nekaterih veselich) doslej prekalili že v tej meri, da v godčevstvu, ki se ima namen iz urbane okolja vračati nazaj v svoje prvotno okolje, predstavljajo najbolj "vročo" varianto ljudskogodčevskih intenc od sedaj.

Čudovita kasete bo prepričala vse skeptike, ki so ljudsko godbo iz slovenskega področja proglasili za mrtvo ali - kar je še huje - za zdrizlo, jokavo, patetično, trivialno, nedinamično ali preprosto bežavo, da je lahko ljudski oigo migo več kot razburljiva zvočna avtura.

Obvezno snov za (po)usmerjeno izobraževanje naročite na Glasbeni mladini Slovenije, Kersnikova 4, Ljubljana.

Rajko

NOMEANSNO:

0+2=1
Alternative Tentacles

Prav presenetljivo: kanadski hardcore oz. novoročkovski skupini Nomeansno z že kar spoštovanjem vrednim stažem na glasbeni sceni kljub vsemu še vedno uspeva narediti vznemirljivo, prodorno ploščo, na kateri celo širi in razvija svoje stilske vrline.

Zadnja plošča, "0+2=1", lahko poskušamo postaviti v kontekst ustvarjanja skupine tudi na ta način: Nomeansno po eni hitrejši in bolj "enodimenzionalni" plošči naredijo kompleksnejšo, počasnejšo, na kateri povzamejo glasbene vzorce s predhodne in jih dopolnijo, nadgradijo. Tako je plošča *Small Parts Isolated And Destroyed*, ki je sledila udarni in neposredni *Sex Mad*, razširila njihovo početje, plošča *Wrong* pa je vse omenjeno povzela v zgoščeni in "drveči" obliki.

Podobno, čeprav seveda s pomembnimi razlikami, je tudi na plošči "0+2=1". Tudi tu se čuti jasna kontinuiteta ustvarjanja skupine, ki je simbolizirana oz. kar naravnost prisotna v obliki drobcev, odmevov s prejšnjih plošč, nastavkov melodij, ki pa se nato razvijejo v drugo smer. Plošča zveni izredno sveže in samosvoje ter predstavlja "zrel" izdelek izkušene in prekaljene skupine, ki pa ima - kljub temu - (podobno kot skupina Fugazi) še vedno kaj zanimivega za povedati in pokazati.

Skratka: Nomeansno je ena redkih novoročkovskih skupin, ki deluje že od začetka osemdesetih, pa še vedno počne pomembne in prepričljive stvari.

Milko Postrak

MDC:

LIVE IN MARIBOR,
9. 10. 1990
Front Rock

Prvo, kar nam pade v oči pri izdaji koncertnega posnetka ameriških veterancev orkestriranja, je prav škrt izredna celotnega projekta: več beline na ovitku kot grafike, praktično nobenih podatkov o zadevi (manjkajo celo naslovi treh komadov) in povsem prazna nalepka na sami plošči. Toda to še ne pomeni, da gre za "bootleg" izdajo v pravem pomenu besede (koncert, izdan "na črno", brez vednosti skupine), ampak za neke vrste prestižno potezo edine prožne neodvisne založbe na Slovenskem, ki si v teh časih še upa "mazati roke" z nekakšnimi izdajami ostrega rockovskega hrupa.

Sama raven izvedbe je pač klasično "vprašljiva" - dobro živo ploščo je v rocku skoraj nemogoče posneti, še posebej zato, ker je samo dogajanje odvisno bolj od konkretne publike v konkretni dvorani, kot pa od decibelov, ki se valijo iz zvočnikov ali same glasbene spretnosti nastopajočih. Enkratnosti dogodka vinil pač ne more reproducirati, ravno tako pa se v mikrofoni ne morejo preseliti najbolj zlati trenutki rockovskega rituala, ki izhajajo iz neposrednega stika med nastopajočimi in ekstatično poskočujočimi poslušalci.

Z MDC - Live in Maribor smo torej dobili ploščo, ki je predvsem dokument in ji lahko zaradi tega producerske napake z veseljem spregledamo. Še posebej zato, ker gre za prvi tovrsten podvig na Slovenskem.

Rajko

LETNA BILANCA 91

KONZERVATIVNI ROCK
IN VZPODBUDNO OSTALO
DOGAJANJE

Temeljna značilnost lanskega zvočnega dogajanja je bilo nadaljnje nazadovanje kreativnejšega dogajanja v rocku, še zmeraj dokaj živahno dogajanje na t.i. "world music" sceni in nekaj presenetljivo dobrih plošč iz sfere improvizacije in sorodnih drugačnoglasbenih izrazov.

Na straneh tega časopisa smo sicer najprezentativnejše produkte lanskega leta obdelovali sproti, tako da vsaj nekatere najbolj propulzivne zadeve že poznate, vseeno pa velja spomniti na nekatere temeljne poteze lanskega leta.

Rock se že nekaj let povsem izgubljen ozira v preteklost. Pred nekaj leti so iz pozabe spomina na široka vrata vstopili Led Zeppelin (predvsem skozi delovanje Jane's Addiction), lansko leto pa so postali kulturna skupina The Doors - na srečo kar skozi karizmo Jima Morrissona, ki so se ga spomnili v filmu. Ponovne izdaje starega rocka na CD-jih so v zadnjih letih vsiljivo ponudile lepljiv okus preteklosti, ki se mu vesoljna (vsega sita) publika ni znala in mogla upreti - za sedaj je to oziranje v preteklost na rock delovalo predvsem v konzervativni maniri, toda po logiki stvari se lahko ta rockovski konzervativizem kaj kmalu spreobrne v sebi lastno nasprotje (ko se bodo producenti (manjših gramofonskih hiš) spomnili na tiste stvari, ki so bile že v času svojega nastanka na margini radikalnejše drugačnosti). Ponovno odkrivanje radikalnejše zvonečih rockovskih tokov iz preteklosti nas torej še čaka, tako da nas za prihodnost rocka ne more preveč skrbeti, do takrat se bomo pač morali sprijazniti z rockiranjem, prilagojenim širšemu okusu in izdelkom, s kakršnimi so lansko leto ponovno prosperirali Red Hot Chili Peppers (*Blood, Sugar,*

Sex, Magic), Guns'n'Roses (*Use Your Illusion 1 in 2*, nad katerima so bili razočarani predvsem njihovi zvesti feni), Danzig II (*Lucifuge* - po mnenju celotne ekipe Radia Student plošča leta 91) ali na populistični metalisti strani Metallica (t.i. *Black Album*). Ravno tako je uspel veliki met tudi skupini, ki je s svojim lirčnim rockom skozi osemdeseta leta ostajala zunaj "mainstreama", R.E.M. (album *Out of Time*) - tej "mehkejši" varianti so se uspešno priključili še Firehose (*Flyin' The Flannel*), ponovnemu zanimanju za blues pa je botroval tudi angažma Johna Lee Hookerja (*Mr. Lucky*).

V tokove prve lige svetovnega rocka so lansko leto s polnimi jadrji zaplule tudi barčice, ki so nastale v pristanu založbe Sub Pop, sedaj pa so jih prevzele "multinacionalke": Nirvana (po mnenju večine rockerjev bend leta s ploščo *Nevermind*), Soundgarden (Badmotorfinger) in Tad (8 Way Santa). Neil Young je kot predskupino na turneji po albumu *Ragged Glory* angažiral kar Sonic Youth, Bob Dylan pa je igral v živo pri nas, vendar na ne preveč uspešen način.

Klasike radikalnejše zvonečega rocka se v prejšnjem letu niso ravno proslavile z novimi preboji, vseeno pa njihovi izdelki niso nič slabši od prejšnjih - to velja predvsem za No Means No (0+2=1), Butthole Surfers (*Proughd*) in Fugazi (*Steady Diet of Nothing*), medtem ko so najprijetneje presenetili Alice Donut (*Revenge Fantasies of the Impotent* je po mnenju sodelavcev Kate-dre najboljša rockovska plošča lanskega leta). Zanesljivo kvalitetni so ostali tudi Public Enemy (*Aposalypse 1991*, *The Enemy Strikes Back*).

Po drugi strani je bilo veliko etno-pop produktov, ki dokazujejo, da se tovrstna produkcija ni bila zgolj muha enodnevnica. Iz alžirke Rai scene lansko leto ni prišlo praktično nič zares pretresljivega, Afrika pa je vendarle

ponudila nekaj tradicionalno vznemirljive glasbe. Zaradi navezave na blues (vendar na povsem afriški način) velja omeniti kitarista Ali Faka Toureja (*The River*), pa recimo še Thomasa Paplumo & The Blacks Unlimited (*Chamunorwa/What Are We Fighting For?*) in Boubo-carja Traoreja (*Mariana*). Lansko leto smo se v živo srečali z velikim Nusrat Fateh Ali Khan (*Hindustani Classical Vocal*). Na Drugi godbi smo doživeli eno od doslej največjih koncertnih eksplozij, ki jo je zakrivil Ferus Mustafa (njegovo studijsko delo *Čočeci so Ferus* pa se koncertnemu muziciranju niso niti približali), iz slovenske scene pa velja posebej omeniti Tončka Pluta (*Nekaj vam povedal in Trinajsto prase*). Na tradicijo bretonske etnične glasbe se je navezoval Louis Sclavis (*Chamber Music* ter skupaj z Andrejem Ricrosom na plošči *Le partage des eaux*).

Sicer pa je bilo lansko leto improvizacije in avangardnega

FANZIN

NO NAME MAGAZINE

Projekti s področja mladinske, alternativne ali popularne kulture v Mariboru niti slučajno ne prihajajo izpod okrilja tistih najbolj "prisotnih", pomeni institucij kot so MKC ali ŠTUK. Prav tako pogosto uporabljamo frazo "promocija Maribora" uresničujejo aktivni posamezniki s svojimi avtonomnimi projekti. T.i. institucije pa vedno bolj postajajo le šanki z drugo glasbo kot je v večini uniformnih mariborskih kafičih. Teh pa bi lahko bilo več s cenejšo ceno tekočin.

S popularno glasbo se v Mariboru načrtno ukvarja Front rock, ki mu je uspelo se predstaviti tudi na Berlinskem BID-u s čimer je skupine, ki so izdale ploščo pri njemu predstavil malce dlje kot do Ljubljane. Zadnje čase se Front rocku uspešno pridružuje drugi prav tako v tujni uspešen projekt magazina No Name.

No Name štarta iz zrcalno obratnega pristopa od Front rocka. Najprej se je uspešno povezal s tujo sceno in preko nje potiska vmes domače proizvode. No Name je Heavy Metal fanzin, ki je prerasel v magazine, kot se sam imenuje. V celoti ga piše in ureja heavy manjak Jure Kelhar (Greenwichka 10a, Mb). No

rocka v marsičem v znamenju Freda Fritha in filma *Step Across The Border*, omeniti pa velja še njegov duet s Hansom Reichlom (ki je prav tako presenetil s solističnim delom *Coco Bolo Nights*) ter tri njegove skladbe za saksofonski kvartet v izvedbi Rove (*Long On Logic*). Kar dve odlični plošči sta nastali na Češkem: solistična Ive Bittove in bardovska Jima Čerta (*Svetlu Vstric*). Pozabiti ne kaže niti nove kitarske zvezde, Garyja Lucasa (*Skeleton at the Feast*), Kronos Quarteta skupaj z Astorjem Piazzolo (*Five Tango Sensation*), dveh Zornovih kanonad za Earache Records - najprej z Naked City (*Torture Garden*), potem pa s Pain Killer (*Guts of a Virgin*), standardno jazzovsko zvonečih The London Jazz Composers Orchestra z Barryjem Guyem (*Double Trouble*) ali solistične Petra Brötzmanna (*No Nothing*), "talking" albuma Williama S. Borroughsa (*Dead City Radio*), presenetljivo dobrih The Residents (*Freak Show*) in odličnega albuma Rituala Nove in Borisa Kovača (*Profana Liturgija*), nenazadnje pa tudi plošč ljubljanskega kitarista Boruta Kržišnika, ki je izšla v Londonu (*Currents of Time*) in domačega prvenca Lolite.

Čisto za konec velja omeniti še nekaj boljših plošč, ki jih je lansko leto naplavilo iz prostora bivše Juge: predvsem odlično rock'n'rollanje osijeških Majk (*Razum i bezumije*) in prvenec Rodericka, ter recimo ubijalsko sarkastične Rambo Amadeus (*Psihološko propagandni*).

Rajko

Marjan Ogrinc

KATEDRA: To sem načel, ker mislim, da je ključna naslednja razlika: nekateri bendi se izpraznijo in nadaljujejo ne glede na to, ker so popularni, ker vedo, koliko denarja še vedno lahko potegnajo iz tega, ali kaj podobnega...

CN: A veš, da Scorpions kar naravnost trdijo, da tega ne počnejo zaradi denarja?

KATEDRA: ...drugi pa ohranijo ustvarjalni odnos, in jim ni do tega, da bi samo reciklirali tisto, kar so včasih počeli dobro. Mislim, da Ramones in ostali, ki sem jih omenil, spadajo v drugo kategorijo.

CK: Saj... zadnje čase nisem slišal kakšne pesmi Petea Townshenda, ki bi se me dotaknila tako, kot se me je njihova zgodnja glasba. Kot da bi ga zapustila muza, ali kaj podobnega.

KATEDRA: In ti Chris... kakšno glasbo poslušas?

CN: Malo poslušam world glasbo, malezijsko glasbo, nekaj afriške glasbe, ampak mislim, da to ne vpliva na moj prispevek k bendu. V mladosti sem bil glasbeni fanatik. Hodil bi okrog in poslušal kasete, ki sem si jih snemal z radia. Poslušal sem rock and roll, veliko rock and rolla, in punk rock. Glasbeno gledano je bila prelomna točka, ko sem slišal Generic Flipper. Ko sem privič slišal ploščo, je nisem zaštelek, potem pa sem jo poslušal še parkrat in doživel sem neverjetno razodetje, kot da bi se mi prižgala lučka. Zdelo se mi je božansko in tako dobro, da sem se počutil glasbeno prerogjenega in sem do vsega imel nov odnos. Vedno sem bil precej odprt do glasbe. Potem pa sem začel igrati s prijatelji, igrati na domačih zabavah, pri prijateljih, in tako se je vse začelo.

CK: Ja... najpomembnejša stvar pri glasbi je, da uživaš, ko jo igraš, ko igraš s prijatelji... Ni pomembno, če izdajaš plošče ali če imaš koncerte, ampak, da uživaš igrati z ljudmi.

Dokler so bili NIRVANA s svojo prvo veliko ploščo *Bleach* še v undergroundu založbe Sub Pop, jim nihče ni posvečal tolikšne pozornosti, kakršno je povzročila njihova druga plošča *Nevermind*, ki so jo izdali za založbo David Geffen Company. K temu je nedvomno največ prispevalo predvajanje njihovih videospotov po *Musical Television*. Za razumevanje njihove popularnosti je treba upoštevati te mehanizme in seveda glasbo, ki je dovolj lepa in sprejemljiva za vse tiste, ki se jim o Nirvani do sedaj niti sanjalo ni, obenem pa ima dovolj razpoznaven underground sloves, da je lahko vseh tudi ljubiteljem in poznavalcem skupine od prej.

KATEDRA: Kaj je torej glasbeno najpomembnejše.

CK: Pisanje dobrih pesmi, /.../ potem je tu še vznemirjenje, ki ga doživiš, ko si končal eno teh pesmi in to je res dober občutek. To je najboljši občutek, kar jih poznam v življenju. Dokler bomo delali tako, bo z nami vse v redu. Mislim, da smo ravno dovolj pametni, da bomo vedeli, kdaj moramo nehati, in da bomo sposobni ugotoviti, kdaj ne moremo več pisati dobrih pesmi.

CN: Po mojem bo dokaj očitno, kadar bo prišlo do tega. Takrat se bomo galantno poklonili in odšli.

MENSTRUATION BLUES

Že dolgo mi je jasno, da vlada temu svetu satanizem, ki mu jaz osebno pravim **PER VERSO** (obrat). Temu svetu vladajo dualizmi, predvsem sadizem in mazohizem. Sadizem je privilegij moških (p)rasističnih šovinistov (na tem mestu se opravičujem samo moškimi feministom in homoseksualcem), mazohizem pa domena šibkih bitij, ki se že od pamtliveka poslužujejo najrazličnejših sredstev, da bi dobila vsaj pravico nad lastnim telesom. V tem že po mojem mnenju malce pretiravajo, saj se vsak poskus uveljavitve kjerkoli, v politiki, zdravstvu, kjerkoli, izjalovi, saj najvažnejša mesta zasedajo še zmeraj **MOSKI**.

SPOČETJE

Mislím, da glede tega pametnim ljudem ni treba nič reči. Ampak poleg pametnih ljudi, to so po mojem prepričanju totalni anarhisti in ultralevičarji, obstajajo tudi individui, ki so iz "propadlega" komunističnega sistema, ki je pa vsaj dal ženski pravico do splava, prešli med svete angeli. Njihov obstet svetniškosti je tako močan, da mi njegov sij sledi v intimno mojega pred- in po-menstrualnega sindroma. Že pred menstruacijo čutim globok občutek krivde; Bog moj krščanski, čist in nedolžen, mi je proizvedel v ovarijih jajčece, ki ne bo oplojeno. Propadlo bo. Ne bo oplojeno. Slovensko jajčece, pa bo odšlo iz vagine s krvjo, ki je opomin, grozeča nevarnost za obstoj velike kulture, največje in najbolj demokratične. Kakšen Periklej, kakšne Atene, mi, avstrijski hlapci, bomo propadli. Menstruacija je pač stanje otekanja

svetega darila in s tem se sprizanim, ampak potem... O, sveti Jezus, spočet od Boga (ubogi Jožef), jočem in si pulim lase. Pa saj to ni mogoče, da bo odšlo iz mene; nespočet proizvod matere narave prasice.

Tako jočem že od svojega dvanajstega leta, ko so odhajala iz mene jajčeca z vsemi geni, ki jih sovražim iz vsega srca. Najbolj pa jočejo moški politiki in sveti angeli, pa ne zaradi moje strašne krivde (koji kurac sem jim jaz), ampak jim gre za proizvede, ki jih bodo lahko pošiljali za kanon-futer (moške) in za vreče za rojevanje (ženske).

Podoben problem imajo tudi moški onanisti, ki sejejo svoje seme v prazno (beri: straniščno školjko, gate ali ruho). Koliko otrok propade pri eni sami ejakulaciji! Toliko žena je v stanju ovulacije! Razprite svoje mednožje 14. dan po menstruaciji in prestrezite seme in igrajte hazard na tuj (beri: otrokov) račun!

Ko pa nenadoma, v seksualnem vznemirjenju (naj spolnost služi razplojevanju, grmijo s prižnic sveti angeli), pride do spočetja, se problem spremeni. Otrok je tu, na poti v svet, kjer molimo in trpimo za odrešitev. Sama mislim, da je pekel to, kar živimo, kazen za nekaj, česar ne poznamo. In v ta pekel spraviti še eno bitje, da mu bodo grozile vojne, pomanjkanje, AIDS, šikaniranje zaradi nacionalnosti - ne, hvala lepa.

ABORTUS

Peljem se z vlakom po svoji, zdaj že ustaljeni, poti Maribor-Ljubljana in se pogovarjam s preprosto, priletno ženo:

- Jo, jo, jes sn pa mejla šejst otrok, pa šejst splovov.
- Ja, kako pa to?
- Jo, vejte gospa, te ni blo tak ko nes.
- Ja, kako ste pa delali splav, saj takrat ni bil dovoljen?
- Nata sn s petrožilo žokala, pa je šlo.

Najbrž nas, ženske, čaka tudi to, da bomo s "petrožilo" štokale v uterus in odstranjevale zarodek. Ali pa bomo šle h kakšnemu mazaču, da nam bo nakopal sepsa. Pa o tem ne bi govorila, to je jasno.

Nekaj, nekaj pa mi ni jasno: ali se res ruši svet starih vrednot in nastaja novi srednji vek, ali pa je to tako prozaična in nasilna stvar - namreč zdravniška etika.

Poglejte. Zelo dobro (verjemite mi!) poznam tako imenovano duševno bolnico (dovoliti mi morate, da je ne imenujem), inteligentno, visoko izobraženo, zelo subtilno, ki je zanosila z ljubljanim moškim. To dete je bilo silno zaželeno, zelo ljubljeno in pričakovano s tako srečnimi ženskimi očmi, kakršnih še nisem videla. No, ta ženska je odšla k svojemu psihiatru. Ko je psihiatru povedala radostno novico, je le-ta zmajal z glavo in ji rekel, da ji ne priporoča otroka. Ženska je zgrožena vprašala, zakaj. "Vaša bolezen je dedna." (čeprav to ni dokazano, op.p.)

"Ampak to je živo bitje, moj otrok!" "Veste, po psihiatrični (svinjski, op.p.) doktrini se vedno odločimo v korist matere, ne otroka." Žensko je seveda prepričal, da je abortirala. Kar pa je še hujše (nikar mi ne govorite o temeljnih človekovih pravicah!), ko je odšla h ginekologu in ga vprašala, ali sme imeti otroka, ji je ta kategorično odvrnil: "Samo s psihiatrovim dovoljenjem!" In jo vprašal: "Ali niste pomislili na sterilizacijo?"

Marš, prasicel!

Ko pa psihofizično zdrava oseba hoče napraviti splav, jo

prepričujejo z vsemi možnimi sredstvi, da naj obdrži otroka; otrok je svet, nedotakljiv tudi za ceno materinega življenja, ki je zapečaten vsaj za deset let. Tu pa se seveda odločimo v korist zarodka, ne pa žene. Ali mu ima kaj nuditi, to je njena stvar. Placaj mi, pa ti rodim kanonen-futer!

Sveti angeli se seveda ne tresejo iz sočutja do ženske, do otroka, navsezadnje tudi do moškega oplojevalca, ampak iz čiste računice. Več nas je, močnejši smo. Ampak, bodimo resni!

UTERUS JE MOJ.

SAMA BOM ODLOČILA, ALI BOM IMELA OTROKA ALI NE.

SAMA BOM ODLOČILA, S KOM BOM IMELA OTROKA IN KDAJ.

TUDI ZA CENO LASTNEGA ŽIVLJENJA BOM SPLAVILA NEZAŽELENEGA OTROKA, KI JE BIL SPOČET PO NESREČI, KO JE ODPOVEDALA KONTRACEP-CIJA.

Oprostite, zdaj pa moram končati. Zdi se mi, da sem dobila menstruacijo. Moram v cerkev.

Europa Majal

FOTOKOPIRNI STROJI

MINOLTA - CANNON

DELNO UPORABLJANI

EKSKLUZIVNE CENE -
GARANTIRANO
NAJNIŽJE

ZAGOTOVLJENA
GARANCIJA IN
SERVIS

PRIDITE -

VIDITE -

ODPELJITE...

E.L. TEN

KOROŠKA C. 61, MARIBOR,
TEL., FAX - (062) 25 - 942

BIROSTROJ
Computers

SERVIS BIROTEHNIKE,
Gregorčičeva 24, Maribor, tel. (062) 23-686

SALON BIROOPREME
Gregorčičeva 7, Maribor, tel. (062) 26-992

Poleg servisa in prodaje biroopreme in računalnikov vam nudimo ves pripadajoč potrošni material

POSEBEJ OPOZARJAMO na pestro ponudbo registriranih **BLAGAJN** za trgovino in gostinstvo — izbirate lahko med tradicionalnimi in inteligentnimi blagajnami, ki sproti vodijo evidenco zalog, nabave, prodaje itd., vzdržujejo komunikacijo med različnimi prostori in sploh olajšujejo delo.

Pokličite ali obiščite nas! Radi vam bomo pomagali tudi z nasveti.